

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И НАУКЕ
ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ЗБИРКА ЗАДАТАКА ИЗ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ
ЗА ШКОЛСКУ 2011/2012. ГОДИНУ

2011

Република Србија

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И НАУКЕ

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ЗБИРКА ЗАДАТАКА ИЗ

СРПСКОГ ЈЕЗИКА

ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ
ЗА ШКОЛСКУ 2011/2012. ГОДИНУ

Аутори

Мр Александра Антић, Филолошка гимназија, Београд

Мр Александра Кузмић, Филолошка гимназија, Београд

Мр Александра Станић

Бранислав Минчић, ОШ „Соња Маринковић“, Нови Сад

Мр Милорад Рикало, „Дом ученика средње железничке школе“, Београд

Мр Милица Томовић, ОШ „Браћа Барух“, Београд

Надежда Кировски, Гимназија „Др Коста Цукић“, Београд

Светлана Лакићевић, ОШ „Јосиф Панчић“, Београд

Славка Јовановић, ОШ „Дринка Павловић“, Београд

Татјана Шофранац, ОШ „Јосиф Панчић“, Београд

**ЗБИРКА ЗАДАТАКА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ
ЗА ШКОЛСКУ 2011/2012. ГОДИНУ**

Издавач

Министарство просвете и науке Републике Србије
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

За издавача

Др Жарко Обрадовић, министар просвете и науке
Мр Драган Банићевић, директор Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања

Уредник

Мр Саша Гламочак, руководилац Центра за испите у Заводу за вредновање квалитета
образовања и васпитања

Рецензенти

Др Зона Мркаљ, Филолошки факултет, Београд
Др Бранка Јакшић Провчи, Филозофски факултет, Нови Сад

Стручни консултанти

Др Драгица Павловић Бабић, Институт за психологију, Београд
Др Дијана Плут, Институт за психологију, Београд

Лектура и коректура

Тања Трбојевић

Израда збирке задатака финансирана је из буџета Републике Србије, у оквиру Пројекта 2601-08 ИПА 2008 *Подршка осигурању квалитета завршних испита на националном нивоу у основном и средњем образовању.*

Драги ученици, драге ученице,

Пред вама је Збирка задатака из српског језика. Збирка је намењена вежбању и припремању за полагање завршног испита. Задаци у њој распоређени су, према сложености захтева, на основни, средњи и напредни ниво. У оквиру сваког нивоа, задаци су разврстани у следеће области: Вештина читања и разумевање прочитаног, Писано изражавање, Граматика, лексика, народни и књижевни језик и Књижевност.

У овој збирци налазе се задаци који ће бити на завршном испиту, потпуно исти или делимично измењени. У последњем делу ове збирке дата су решења задатака, као и листа образовних стандарда који се испитују задацима из Збирке.

На тесту ће се, осим задатака из Збирке, наћи и нови задаци. Тест који ћете решавати на завршном испиту садржи задатке којима се испитује оствареност образовних стандарда са сва три нивоа – основног, средњег и напредног. Сваки задатак из теста на завршном испиту доноси највише један бод.

Желимо вам срећан и успешан рад!

Ауторке и аутори

САДРЖАЈ

ОСНОВНИ НИВО	7
Вештина читања и разумевање прочитаног	7
Писано изражавање	24
Граматика, лексика, народни и књижевни језик	31
Књижевност	46
СРЕДЊИ НИВО	59
Вештина читања и разумевање прочитаног	59
Писано изражавање	72
Граматика, лексика, народни и књижевни језик	77
Књижевност	87
НАПРЕДНИ НИВО	100
Вештина читања и разумевање прочитаног	100
Писано изражавање	113
Граматика, лексика, народни и књижевни језик	115
Књижевност	124
РЕШЕЊА	144
ЛИСТА ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА КОЈИ СЕ ИСПИТУЈУ ЗАДАЦИМА НА ЗАВРШНОМ ИСПИТУ	170
ШТА СМО КОРИСТИЛИ У ИЗРАДИ ЗАДАТАКА ЗА ЗБИРКУ	175

ОСНОВНИ НИВО

Вештина читања и разумевање прочитаног

1. Прочитај текст и одреди његову сврху.

Мирослављево јеванђеље биће у току јесени изложено у соби на првом спрату Народног музеја у Београду. Према правилима о излагању, дело ће бити доступно грађанима десет дана. Снимање неће бити дозвољено.

Наведени текст:

- а) описује;
- б) коментарише;
- в) дефинише;
- г) обавештава.

Заокружи слово испред тачног одговора.

2. Прочитај текст и одреди његову сврху.

Јабука која размишља

Неко га зове глаголски прилог, неко партицип, неко герунд, за старе Грке је био „метохикос“, а за Русе „деепричастие“. Како год да звучи, свуда су с њим исте муке. Веома је згодан да се њиме скрати реченица, али управо зато...

Увек ће, ваљда, бити ђака који пишу „Размишљајући о сили теже, крај саме његове (Њутнове) главе пала је једна јабука...“ и увек ће учитељ морати да објашњава да тако мисаоне јабуке не постоје, да је требало написати или „Док је размишљао о сили теже...“ или „Размишљајући о сили теже, *приметио је* како крај његове главе пада јабука“.

Другим речима, субјекат глаголског прилога мора бити исти као и субјекат главне реченице.

(Иван Клајн, *Испеци на реци*)

Сврха наведеног текста јесте да:

- а) преприча познату анегдоту о Њутну и јабуци;
- б) истакне да и други језици имају глаголски прилог;
- в) укаже на погрешну употребу глаголског прилога;
- г) докаже да глаголски прилог скраћује реченице.

Заокружи слово испред тачног одговора.

3. Прочитај текст који се налази у књижевном подлиску и одреди његову сврху.

Бел Муни

Али, обећали сте!

„Зашто одрасли не мисле оно што говоре?“ Несташна, неуредна и неодољива Цица враћа нам се у серији нових авантура. Овог пута она каже: „Али, обећали сте!“ Цица открива да одрасли понекад дају обећања која не могу да испуне. Међутим, то исто раде и деца.

Издавач: Ружно паче

ISBN: 86-7608-007-0

Број страна: 64

Сврха наведеног текста јесте да:

- а) рекламира јефтину књигу за децу;
- б) обавести да је изашла нова књига;
- в) заинтересује за авантуре одраслих;
- г) опише како се понашају нека деца.

Заокружи слово испред тачног одговора.

4. Прочитај два текста о Илији Бирчанину. Испод сваког текста напиши да ли је у њему Илија Бирчанин представљен као **књижевни лик** или као **историјска личност**.

Илија Бирчанин, оберкнез у Ваљевској Подгорини, био је међу првима на које су Турци ударили у „сечи кнезова“. Погубио га је дахија Фочић Мехмед-ага.

Док погубим Бирчанин Илију,
Оберкнеза испод Међедника; [...]
Он буздован о ункашу носи,
А бркове под калпаком држи,
Он Турчину не да у кнежину...

1. _____

2. _____

5. Којим су стилем написани следећи текстови (административним, публицистичким, научним)?

а) Пријављивање за овогодишњу сезону летњих кампова код нас и у свету почело је крајем марта и до сада се, како сазнајемо од организатора у удружењу „Младих истраживача Србије“, пријавило већ 430 младих. Има још око 1.700 слободних места, а пријављивање је отворено до попуне кампова.

б) Неки непрелазни глаголи, одн. нека њихова ужа значења, постајали су и прелазни: горети (ватра гори, непрел.) – горети угаљ, горети свећу (прел.); или су добијали, одн. појачавали формалне ознаке прелазности, тј. стицали различите акузативске додатке који нису објекатске природе; понекад и обратно, неки прелазни глаголи постајали су и непрелазни: прећи ливаду (прел.) – прећи (болест је већ прешла, непрел.), што је далеко ређа појава.

в) Заштитник грађана је независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења.

6. Прочитај текст. У њему се налазе реченице које по стилу припадају новинском чланку и енциклопедији. Подвуци реченице написане новинарским (публицистичким) стилем.

На градској плажи у Пириаполису, недалеко од Монтевидеа, главног града Уругваја, пронађена је беба делфина. Малени делфин са повредама, за које се претпоставља да су нанете рибарском мрежом, насукао се на обалу. Делфин је грабљивица. Његов зубни низ прилагођен је плену који лови: врсте са дугим кљуном и много зуба лове рибу, док оне са мање зуба и краћим кљуном радије траже лигње. Пошто су га пронашли, заштитници животне средине пребацили су делфина у резерват.

7. Одреди врсту стила којим су написани следећи текстови (научни, књижевноуметнички, новинарски, административни, разговорни стил).

1. Једино што могу сам признати то је да нисам волео школу, и кад сам могао да се извучем да не одем, било је то за мене право уживање. Једанпут ме заболио зуб, и то ме је одистински заболио, и образ ми се чак надуо, па ме мајка није пустила у школу. То ми се необично допало, и отада кога год у кући заболи зуб, ја не одем у школу. Заболи оца зуб, ја не одем; заболи мајку зуб, а ја опет не идем. Професори ми, међутим, нису уважили то што ја због туђих зуба не долазим у школу, него ми бележили изостанке, и казнили ме. И тако сам ја, ни крив ни дужан, а због туђих зуба страдао.

2. Настава и други облици образовноваспитног рада у основној школи остварују се у току два полугодишта.

Прво полугодиште почиње у среду, 1. септембра 2010. године, а завршава се у четвртак, 30. децембра 2010. године.

Друго полугодиште почиње у понедељак, 17. јануара 2011. године, а завршава се у петак, 10. јуна 2011. године, а за ученике осмог разреда у петак, 27. маја 2011. године.

3. – Када излази нова читанка?
– Па, ти не знаш?
– Шта?
– Изашла је!
-

8. Прочитај одломак из дела *Сунце* Јована Дучића. У одломку из текста налази се и једна реченица из енциклопедије. Подвуци је.

Родио се на Јонском мору, на обалама пуним сунца, тамних вртова и бледих статуа, и, као галеб, окупао се у азуру, светлости и мирису вечито загрејаних вода. Јонско море је део Средоземног мора и налази се између Грчке, на истоку, Сицилије, на југозападу, и континенталне Италије, на западу и северозападу. Мајка га је често носила по студеним сенкама дрвећа чије је лишће имало мирис сна.

Несрећни песник! Дететом је отишао у крај где је небо бледо и смрзло, на коме гори бело и хладно сунце, и по чијим обалама плачу ветрови. И једна мисао, као рана, опомињала га је на његову сунчану јонску обалу, тамне вртове и бледе статуе. И заједно с таласима и ветровима, он је плакао горко и неутешно на жаловима меланхоличног туђег мора.

9. Пред тобом је део садржаја једне књиге. Прегледај га и одговори на питања.

САДРЖАЈ		Страна
О предмету синтаксе и синтаксичким јединицама—		1—6
Реченице по садржини — — — — —		6—21
Видови реченица по саставу — — — — —		21—22
ПРОСТЕ РЕЧЕНИЦЕ		23—152
Субјекат — — — — —		23—34
Предикат — — — — —		34—47
Зависни чланови реченице — — — — —		47—86
Одредбе — — — — —		48—74
Именичке одредбе — — — — —		48—65
Одредбе зависних делова реченице — — — — —		65—74
Допуне — — — — —		74
Глаголске допуне — — — — —		74—84
Прилошке и именске допуне — — — — —		84—86
Реченице с неизреченим главним деловима — — — — —		86—119
Реченице без субјекта — — — — —		87—88
Безличне реченице — — — — —		88—95
Непотпуне реченице — — — — —		95—119
Конгруенција — — — — —		119—152
СИНТАГМЕ		153—775
Појам и врсте синтагме — — — — —		153—159
Падежне синтагме		
Функције и значења падежа — — — — —		159—527
Номинатив — — — — —		165—171
Вокатив — — — — —		171—174
Генитивне синтагме — — — — —		174—359
А. Без предлога — — — — —		174—212
Присвојни (посесивни) генитив — — — — —		175—193
Аблативни генитив — — — — —		193—194
Партитивни генитив — — — — —		194—212
Б. Генитивне синтагме с предлозима — — — — —		212—359

- а) На којим се страницама налази текст о прилошким и именским допунама? _____
- б) Наведи број странице на којој почиње текст о вокативу. _____

10. Прочитај одломак из књиге *Емоције* Зорана Миливојевића и одговори на постављено питање.

Осећање смешног јавља се и у односима симпатије и у односима антипатије. Када постоји симпатијски однос, субјект се *смеје заједно са другим*, а када постоји антипатијски однос, субјект се *смеје другоме*.¹

¹Могуће је смејати се другоме и у симпатијском односу, али тада постоје два услова: особа жели да јој се смеју (на пример комичари и имитатори) и предмет смешног је понашање особе, а не њено биће.

Који су подаци дати у **фусноти**?

Подаци о:

- а) симпатијском односу кад се субјект смеје заједно са другим;
- б) симпатијском односу кад се субјект смеје другом;
- в) антипатијском односу кад се субјект смеје другом;
- г) антипатијском односу кад се субјект заједно са другим смеје сам себи.

Заокружи слово испред тачног одговора.

11. Прочитај текст и подвучи у њему **цитат**.

Дворани су у свему имитирали Луја XIV. Они су били оно што је Луј XIV хтео: сјајно опремљене, помало смешне и извештачене краљевске лутке. Луј XIV био је више од тога. Ако ми не верујеш, поновићу један део из писма које је написао свом унуку пре но што је преузео краљевску власт у Шпанији: „Сву своју пажњу посвећуј владарском послу. Пре него што донесеш одлуку, најпре добро послушај сваку страну.“ И то су стварно била начела француског краља Луја XIV, сазданог од чудне мешавине сујете, љупкости, расипништва, достојанства, безобзирности и вредноће.

(Ернест Гомбрих, *Кратка историја света за младе*)

12. Прочитај текст и одговори на питања.

Чини добро – вратиће ти се!

Флеминг је био сиромашан шкотски сељак. Једног дана, док је радио у пољу, зачуо је вапаје за помоћ који долазе из оближње мочваре.

Тамо је, до струка у црном муљу, био престрављени дечак, који је вриштао и борио се како би се ослободио. Фармер Флеминг је спасао дечака од споре и застрашујуће смрти у блату мочваре.

Следећег дана отмена кочија појавила се у дворишту скромне Флемингове куће. Отмено обучен племић сишао је из кочије и представио се као отац дечака кога је фармер дан раније спасао.

„Желим да вас наградим“, рекао је племић. „Спасили сте живот мом сину!“

„Не, не могу то да прихватим“, одговорио је поносно шкотски сељак, одбијајући понуду.

У том тренутку фармеров син се појавио на улазним вратима куће.

„Да ли је то ваш син?“, упитао је племић.

„Да“, поносно је одговорио фармер.

„Имам предлог за вас“, рече племић. „Допустите ми да му пружим образовање какво ће и мој син имати. Ако је на свог оца, он ће, без сумње, израсти у човека на кога ћемо обојица бити поносни.“

И то је и учинио...

Син сељака Флеминга, Александар Флеминг, похађао је најбоље школе и у року дипломирао на Медицинској академији „Ст. Марус“ у Лондону. Постао је познат широм света као проналазач пеницилина.

Много година касније, син оног истог племића кога је спасао фармер Флеминг, добио је тешку упалу плућа, која је у то време била исто што и смртна казна. Оно што му је у том тренутку спасило живот био је – пеницилин.

Питате се како се звао тај племић?

Лорд Ландорф Черчил!

А како се звао његов син?

Винстон Черчил!

1. Александар Флеминг био је:

- а) сиромашан шкотски сељак;
- б) син шкотског сељака;
- в) племић;
- г) син лорда Ландорфа.

2. Александар Флеминг познат је по:

- а) томе што је спасао племићког сина;
- б) доприносу развоју медицине;
- в) богатству стеченом на имању;
- г) добрим оценама на студијама.

Заокружи слова испред тачних тврдњи.

13. Прочитај текст и одговори на постављена питања.

Црвени врабац

Први број забавног листа *Црвени врабац* појавио се у Београду, 3. октобра 1936. године. Власник и уредник издања био је Јован Грданички. Лист је излазио суботом, а продаван је по цени од једног динара. Штампан је на формату 28 × 39,5 цм.

Од укупно осам страна, први број листа донео је само један стрип. Била су то три почетна каиша сторије *Деца капетана Гранта*, коју је према роману Жила Верна нацртао Ђорђе Лобачев. Преостали простор испуњавали су: писани роман, фељтон, укрштене речи, ребуси, шаховски проблеми и слично.

У наредном броју стрипу Ђорђа Лобачева придружује се Дизнијева сторија *Мики Маус на Дивљем западу*, а у петом броју на насловној страни објављена је домаћа верзија популарног миша под називом *Пустоловине Микија Мауса и Црвеног врапца*.

Девети број је, уз поменуте стрипове, донео и каиш *Од њихове грдне муке нигде нема веће бруке*, са текстом у стиху испод цртежа. За разлику од претходних, у овом броју су прва, последња и средње стране биле одштампане у плавој и црвеној боји, а преостале у црно-белој техници.

Последњи, десети број *Црвеног врапца* изашао је 5. децембра 1936. године, само два месеца откако је покренут.

Занимљиво је то да су се међу сарадницима *Црвеног врапца* налазили и Љубиша Вукадиновић и Душан Тимотијевић, тадашњи уредници *Политике* и будући покретачи једног од најпопуларнијих издања у историји југословенског стрипа – *Политикиног Забавника*.

(Славко Драгинчић и Здравко Зупан, *Историја југословенског стрипа I*)

1. Колико често је излазио *Црвени врабац*?

2. Шта су били Љубиша Вукадиновић и Душан Тимотијевић?

Они су били:

- а) уредници *Црвеног врапца*;
- б) сарадници *Политике*;
- в) власници *Црвеног врапца*;
- г) покретачи *Политикиног Забавника*.

Заокружи слово испред тачног одговора.

14. Прочитај текст и одговори на постављена питања.

Женидбени обичаји

Сватовску поворку су, пре свих, чинили младожењини сродници по линији оба родитеља, а затим другови и пријатељи изван сродничког круга. [...]

У сватовској поворци [...] код Банатских Хера су се, поред кума, старог свата и девера, налазили: жарач, говорције, кумовске девојке и навратаче. Жарач је шаљивчина који прави хуку-буку. Он даје савете приликом позивања на свадбу и све време пази на младенце. Говорције су младожењини другови који сами себе у овој улози називају „свињска браћа“. Задатак им је да увесељавају свадбаре.

По вечери уочи свадбе младожења са говорцијама прелази у невестину кућу и тамо се веселе све до поноћи. Говорције остају и даље „да чувају младу да не одбегне“. Навратачама је задатак да на вратима или капији с песмом дочекају сватове. Кумовске девојке, у ствари, имају улогу деверуша које се другачије зову и јенђе.

(Петар Влаховић, *Србија*)

1. Која су три учесника сватовске поворке, према тексту, била задужена за добро расположење сватова?

2. Наведи три назива којима се именују исте особе, учеснице сватовске поворке.

15. Прочитај одломак из текста преузетог из *Политикиног Забавника* од 19. 11. 2010.

Рођени у новембру

- 21. новембар 1694. Рођен је Волтер, француски филозоф.
- 23. новембар 1864. Рођен је Стеван Сремац, српски писац.
- 24. новембар 1864. Рођен је Тулуз Лотрек, француски сликар.
- 19. новембар 1917. Рођена је Индира Ганди, индијска државница.
- 19. новембар 1922. Рођен је Рајко Митић, прослављени спортиста.
- 20. новембар 1959. „Рођена је“ Декларација о правима детета.

У истом веку рођени су:

- а) спортиста и филозоф;
- б) државница и спортиста;
- в) сликар и државница;
- г) филозоф и сликар.

Заокружи слово испред тачног одговора.

16. Прочитај текст, а потом одговори на захтев.

Буквар

Реч *буквар* настала је давно. Тада, у језику наших предака, реч *буква* значила је и врсту дрвета и оно што ми данас подразумевамо кад кажемо *слово*: „писани знак за глас“. По томе је и књига из које се уче слова, или „букве“, добила назив – *буквар*.

У буквалном преводу на данашњи језик, *буквар* би био *словар*, али га нико тако не назива, јер је већ раније *словар* значио „речник“ (према старој словенској речи *слово* – реч).

Уместо *буквар* говори се код нас још и *почетница*, зато што је то прва, почетна књига у основној школи. Некада се *буквар* називао *азбуквар* и *бекавица*, јер се из њега учила азбука и срицала се, „бекала“ слова.

(Милан Шипка, *Приче о речима*)

Повежи, на основу текста, речи које су се некада користиле са речима које су их у данашњем језику замениле.

НЕКАДА:

- 1. *слово*
- 2. *бекавица*
- 3. *буква*
- 4. *словар*

ДАНАС:

- а) *буквар*
- б) *речник*
- в) *слово*
- г) *реч*

17. Прочитај текст, а потом одговори на захтев.

Име и презиме

Лично име увек долази испред презимена, нпр. Петар Васић; обрнути поредак (Васић Петар) треба примењивати само у списковима, где је неопходан због азбучног реда.

Мушка презимена се морају мењати по падежима као и имена (за *Петра Васића*, с *Петром Васићем*, не за *Васић Петра* и сл.). Ако истом презимену претходе мушка и женска имена, презиме ће бити непроменљиво једино ако је женско име на последњем месту: од *Гордане, Петра и Бранка Васића*; од *Петра, Бранка и Гордане Васић*.

(Иван Клајн, *Речник језичких недоумица*)

Ако је, на основу текста, тврдња **тачна**, заокружи Т, а ако је **нетачна**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Редослед имена и презимена увек је произвољан.	Т	Н
Презиме после женског имена не мења се по падежима.	Т	Н
Презиме после мушког имена мења се по падежима.	Т	Н

18. Подвуци у тексту две реченице у којима су исказане **најважније** информације у вези с молекулима.

О молекулима

За молекуле се може рећи да представљају најситније могуће делове неке супстанце који још увек задржавају особине те супстанце. Молекул шећера је најситнији део шећера с тим особинама. Као што се атоми удружују у молекуле, молекули се удружују у огромне скупове и тако граде тела која су доступна нашим чулима. Једно зрно шећера је сачињено од огромног броја молекула шећера. Занимљиво је поменути то да се лед, вода и водена пара састоје од потпуно истих молекула. Разлика која постоји између те три супстанце проистиче само из начина на који се молекули међусобно удружују.

(Томислав Сенћански, *Чудеса електрицитета*)

19. Прочитај текст и одреди који је податак **важан** за есеј као књижевну врсту.

Есеј је краћа прозна врста у којој се обрађује разноврсна тематика, било из живота или из науке, на начин који укључује размишљање и закључивање. Назив „есеј“ долази од француске речи *essai*. У есеју до изражаја долази лични став писца, његов избор проблема о којима пише и његов властити начин излагања и закључивања, али морају бити присутне и вредности које приписујемо науци и филозофији: одређена доследност у закључивању, увиђање важности неких тема и склоност према мисаоној разради проблематике.

Есеј је често посвећен управо књижевности, па се у њему на уметнички вредан начин обрађују теме којима се бави наука о књижевности. Зачетник есејистичке прозе, француски писац Монтењ, у делу *Есеји* обрађује најразличитије теме на начин својствен есејистичком приступу. У нашој књижевности есеје су, између осталих, писали Богдан Поповић и Исидора Секулић.

Заокружи слово испред податка који је важан за есеј као књижевну врсту.

- а) Назив „есеј“ долази од француске речи *essai*.
- б) У есеју до изражаја долази лични став писца.
- в) Зачетник есејистичке прозе је француски писац Монтењ.
- г) Есеје су писали Богдан Поповић и Исидора Секулић.

20. Прочитај одломак из приповетке *Гугутка* Борисава Станковића. Подвуци реченицу која се може изоставити, а да се притом не наруши ток приче.

Ишли смо ћутке. Старац је ишао несигурно. Једнако се загледао да му што не фали. Дотеривао појас, чакшире и чистио се.

Уђосмо у махале. Старац ми поче причати. Распитивао ме је. Онда поче о мојима. Како је с мојим оцем живовао, путовао по Турској, ишли чак у Серез за еспап... Глас му је био слаб, али није дрхтао, пиштао као други старачки гласови, већ као једва, једва излазио из њега. Сунце се клонило западу. Дођосмо до Итине касапнице.

21. Прочитај одломак из романа *Смрт на Нилу* Агате Кристи. Подвуци у наведеном одломку реченицу која се може изоставити, а да се притом не наруши ток приче.

– То је Херкул Поаро, онај детектив – рече госпођа Алертон сину.

Она и њен син седели су у љубичастим столицама исплетеним од трске. Посматрали су две прилике које су се удаљавале – омањег човека у белом оделу и витку девојку. Тим Алертон се жустро усправи на столици.

– Онај мали смешни човечуљак? – упита запањено...

22. Прочитај одломак из дела *Књига за сваког дечака* Виолете Бабић. У њему се налази једна реченица која није у вези с темом текста. Подвуци ту реченицу.

Млади и алкохол

Шта је то што младе привлачи алкохолу? Да ли је то разлог што одрасли пију, или то што твој омиљени глумац на фотографијама у новинама често држи чашу у руци, или што се на свим прославама и журкама наздравља и опија? Или је привлачно то што је алкохол забрањен за младе испод 18 година. Можда је, ипак, најбитнија породица. Све срећне породице личе једна на другу. Тинејџер из породице у којој се пије пре ће пробати алкохол од оног чији родитељи не купују алкохолна пића.

23. Прочитај одломак из текста о музичару Џиму Морисону и његовој групи *The Doors* и на основу датих података закључи да ли је тврдња у табели **тачна** или **нетачна**.

Џејмс Даглас Морисон (James Douglas Morrison) рођен је у Мелбурну на Флориди 8. децембра 1943. године, у породици с дугом војничком традицијом. Његов отац је служио земљи у којој су рођени и он и сви чланови његове породице – био је контраадмирал у америчкој морнарици, а млади Џејмс, звани Џим, као да је посветио живот борби против свега у шта су га код куће учили да безрезервно верује. [...]

До друге године факултета Џим је остао уз породицу на Флориди, а 1964. уписује се на Калифорнијски универзитет у Лос Анђелесу (UCLA), где је дипломирао на Одсеку за позоришну уметност. [...]

Тражећи име за своју нову групу, Џим Морисон посегао је за књигом *Врата опажања* (*The Doors Of Perception*) Олдоса Хакслија, једног од најомиљенијих писаца тог времена. Како је књига свој назив дуговала и речима Вилијема Блејка („Ако се врата опажања прочисте, све ће се човеку указати онаквим какво јесте – бесконачно.“), одлучио се да бенд озваничи именом *The Doors*, односно именом *Врата*.

Новоосновани састав убрзо је уговорио прве свирке захваљујући ватреној подршци пријатеља с факултета, који су власнике клубова срчано убеђивали како ће група привући бројну публику.

(Дејан Цукић, 45 обртаја)

Ако је тврдња **тачна**, заокружи Т, а ако је тврдња **нетачна**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Најомиљенији писац у Морисоново време био је Вилијем Блејк.	Т	Н
Џим Морисон је рођен у Сједињеним Америчким Државама.	Т	Н
Бројни преци Џима Морисона били су у војној служби.	Т	Н
Џим Морисон је живео у складу са вредностима своје породице.	Т	Н
Џим Морисон је студирао у истом месту у којем је и рођен.	Т	Н

24. Прочитај наведене реченице и утврди њихов редослед тако што ћеш на линију испред сваке реченице уписати број 1, 2 или 3.

_____ Након две велике поплаве које су уништиле скоро целокупан биљни фонд, ова башта премештена је на данашњу локацију, на имање које је краљ Милан Обреновић наследио од свог деде Јеврема, по коме и данашња башта носи име Јевремовац.

_____ Непуне три године после преласка на нову локацију, у ботаничкој башти подигнута је прва стаклена башта, која је тада представљала једну од највећих и најлепших стаклених башта у овом делу Европе.

_____ На предлог Јосифа Панчића, одлуком Министарства просвете Краљевине Србије, основана је Краљевска ботаничка башта у Београду као прва ботаничка башта у Србији, на Дорћолу, поред обале Дунава.

25. Прочитај реченице из текста *Краљевске везе*. Те реченице су испреметане. Поред сваке реченице упиши бројеве од 1 до 5 тако да добијеш логичан редослед догађаја.

_____ Слика је очигледно била од велике помоћи, будући да је Чарлс потписао документ о споразуму.

_____ Питер Паул Рубенс био је познати сликар, који је сликао за краљеве и краљице широм Европе.

_____ Осим сликањем, по потреби се бавио и дипломатским пословима.

_____ Током боравка у Енглеској, Рубенс је за краља Чарлса насликао слику под именом *Мир и рат*, на којој је нагласио предности мира.

_____ Зато га је шпански краљ Филип IV послао у Енглеску са задатком да убеди краља Чарлса I да потпише мировни споразум.

(Абигејл Витли, *Прича о сликарству*)

26. Прочитај одломке из текста *Едип и сфинга* о краљу Миди. Одломци из текста су испреметани. Испред сваког одломка напиши број 1, 2, 3 или 4 тако да редослед догађаја буде логичан.

_____ Краљ Мида је једнога дана шетао кроз свој врт и дивио се цвећу. Случајно је дохватио један цвет и овај се одмах претворио у злато. Одушевљени Мида дохватио је још један, па још један и до подне врт је био пун златног цвећа. Дошло је време ручку.

_____ Она обави руке оцу око врата и истог тренутка претвори се у злато. Тада схвати Мида како је глупа била његова жеља. Није могао злато да једе, пије и воли, а без тога није могао да живи.

_____ Мида је био гладан, али кад год је дотакао храну, она се претварала у злато. Почео је горко да плаче и његова најмлађа кћер хтеде да га утеши.

_____ Узгајивач ружа, краљ Мида, био је толико богат да му је двор био пун злата. Али он још увек није био задовољан. „Ох, како бих био срећан кад би се све што дотакнем претварало у злато!“, мислио је он. Богови су га чули и одлучили да га казне.

27. Пред тобом је део репертоара београдских позоришта за децембар. Планираш да свог млађег рођака 23. децембра одведеш у позориште. Тог дана изводи се пет представа. Напиши њихове називе.

БОШКО БУХА
Трг Републике 3, тел. 2632-887

18. 12. у 12 и 17 – Фазони и форе, В. Ршумовић и Љ. Ршумовић, новогодишња представа
20. 12. у 11 и 13 – Фазони и форе, В. Ршумовић и Љ. Ршумовић,
21. 12. у 11, 13 и 17 – Фазони и форе, В. Ршумовић и Љ. Ршумовић,
22. 12. у 11 и 13 – Фазони и форе, В. Ршумовић и Љ. Ршумовић,
23. 12. у 11, 13, 15, 17 и 19 – Фазони и форе, В. Ршумовић и Љ. Ршумовић,
24. 12. у 11, 13, 17 и 19 – Фазони и форе, В. Ршумовић и Љ. Ршумовић,

МАЛО ПОЗОРИШТЕ „ДУШКО РАДОВИЋ“
Абердарева 1а, тел. 3232-072

18-25. 12. у 10, 12, 14, 16, 18 и 20 – Новогодишње ђаконије.

ПОЗОРИШТЕ „ПУЖ“
Б. Аџије 21, тел. 2438-036
www.pozoristancepuz.com

18. 12. у 12 и 16 – Заљубљени Снешко, Б. Милићевића.
21. 12. у 10, 18 и 19.30 – Заљубљени Снешко, Б. Милићевића.
22. 12. у 12, 18 и 19.30 – Заљубљени Снешко, Б. Милићевића.
23. 12. у 10, 12, 18 и 19.30 – Заљубљени Снешко, Б. Милићевића.
24. 12. у 10, 12, 14, 16, 18 и 19.30 – Заљубљени Снешко, Б. Милићевића.

Резервације и продаја карата сваког радног дана од 9 до 16 ч., петком и суботом до 18 ч. Организујемо доделу новогодишњих пакетића.

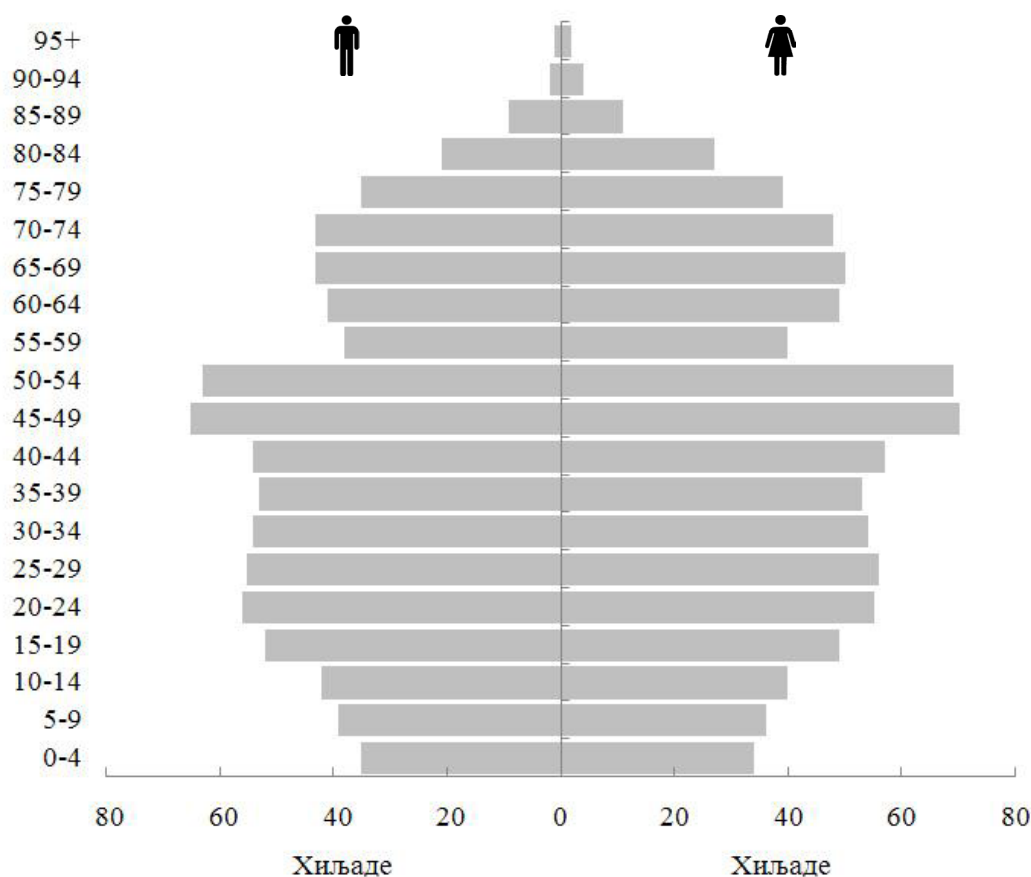
ПОЗОРИШТЕ ЛУТАКА „ПИНОКИО“
Карађорђева 9, тел. 2691-715

18. 12. у 11 и 17 – Успавана лепотица, Ж. Јоковића.
22. 12. у 10.30 – Ивица и Марица и опака старица, М. Ојданић.
23. 12. у 9.30 – Звездан, Ј. Штреде, у 9.30 и 10.30 – Успавана лепотица, Ж. Јоковића.
24. 12. у 11, 13, 15 и 17 – Деда Мраз и звер, И. Бојковића.

Називи представа су:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

28. Пажљиво погледај графички приказ старосне пирамиде становништва Београда на почетку XXI века, који су урадили Завод за информатику и статистику Београда и Републички завод за статистику.

Старосна пирамида становништва

Заокружи Т, ако је тврдња **тачна**, а Н, ако је тврдња **нетачна**.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Најстарији становници Београда имају између 85 и 89 година.	Т	Н
У Београду живи око 50 000 девојчица узраста од 15 до 19 година.	Т	Н
Укупан број београдске деце, узраста од 0 до 4 године, већи је од 30 000, а мањи од 40 000.	Т	Н
Београђанке старе између 70 и 74 године бројније су од својих мушких вршњака.	Т	Н
У Београду живи више девојчица и дечака узраста од 5 до 9 година него жена од 40 до 44 године.	Т	Н

29. Проучи табелу, а затим одреди које су тврдње **тачне**, а које **нетачне**.

Витамин	У чему се налази...	Користан за...
А	рибље уље, спанаћ, шаргарепа, кајсија, паприка, кукуруз, путер, жуманце	очи, кожу и слузокожу, косу, раст и кости; успорава старење
В6	квасац, интегрално брашно, овас, пшеничне клице, поврће, жуманце, млеко, риба, цигерица	кожу, нерве, крв, мишиће; спречава анемију, депресију, појаву перути, опадање косе
С	паприка, кромпир, купус, лимун, поморанџа, шипак, парадајз	одбрану од болести – прехладе; зацељивање рана; спречава крварење десни
D	млеко, риба, рибље уље, жуманце, зелено поврће, путер, цигерица	кости, зубе; спречава назеб у комбинацији са витаминима А и С
Е	биљна уља, житарице, млеко, жуманце	рад хормона, нерве, мишиће, крвне судове; ублажава умор
К	зелено поврће, јогурт, жуманце, рибље уље	убрзава згрушавање крви

Ако је тврдња **тачна** заокружи Т, а ако је **нетачна**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Витамини А и D потребни су за развој костију.	Т	Н
Жуманце садржи све наведене витамине.	Т	Н
Комбинација А, С и D витамина ублажава умор.	Т	Н
Житарице су богате витаминима D и Е.	Т	Н

30. У следећој табели изнети су подаци о крвном притиску. Проучи табелу и одговори на питање користећи се тим подацима.

Табела категорија крвног притиска

	Категорија	„Горњи“ притисак mmHg	„Доњи“ притисак mmHg
1.	оптималан	нижи од 120	нижи од 80
2.	нормалан	од 120 до 129	од 80 до 84
3.	високи нормалан	од 130 до 139	од 85 до 89
4.	хипертензија 1. степена	од 140 до 159	од 90 до 99
5.	хипертензија 2. степена	од 160 до 179	од 100 до 109
6.	хипертензија 3. степена	виши од 180	виши од 110

Ако је „горњи“ притисак једне особе 125 mmHg, а „доњи“ 83 mmHg, којој категорији припада тај крвни притисак? Заокружи број испред те категорије.

31. Пред тобом је део Регистра појмова који је преузет из једне читанке.

Регистар појмова

А

антитеза 20, 72
апострофа 72
атмосфера 113, 165, 194
аутобиографија 16, 18
аутобиографски 169
ауторска бајка 181, 185, 206
ауторска успаванка 43

Б

бајка 181, 206, 207
биографија 130
- епска 130
благослов 104, 124
бугарштина 101, 103

В

временски пејзаж 175
врсте риме 150, 162

Г

германизми 88
главни лик 80
главни мотив 157, 172
глумац 87
градација 39, 41, 71, 116
грцизми 88

Д

драмска радња 88
драмски писац 87
духовито 18, 33, 82, 87

Е

екстеријер 144, 164, 208
ентеријер 208
епитет 14, 71, 103, 148, 175
- стални 103
епизода 195
епска народна песма старијих времена 96, 97, 101, 104, 111, 114, 117, 118, 121, 126
- о боју на Косову 96, 97, 101, 104, 110, 114, 117
- о Марку Краљевићу 118, 121, 126
епски каталог јунака 99
етиолошко предање 131

З

здравица 45, 99, 104

И

идеја 195
интонација 173
историјски роман 10, 14

Л

лик 14, 24, 30, 57, 60, 68, 103, 108, 201
лирска песма 8, 19, 25, 43, 145, 147, 149, 151, 153, 156, 161, 168, 172, 174, 180, 186
- народна 36, 37, 38, 40, 41, 45, 46, 47
лирски субјекат 9, 146, 149, 168

Љ

љубавна песма 8, 9, 19

М

митолошко предање 131
монолог 95, 208
мотив 20, 44, 113, 145, 162, 168
музикалност 159

Н

наратор 178, 179
нарација 208
народна песма дугог стиха 103
народни певач 108, 137
народна приповетка 134
народно предање 130, 131, 132
негативан јунак 125, 129
народне умотворине 50, 56

На којим се страницама читанке помиње Марко Краљевић? Упиши бројеве тих страница.

Писано изражавање

32. а) Напиши следеће речи (синтагме) писаним словима ћирилице.

Издавачко предузеће „Грађевинска књига“

Краткометражни филм

- б) Напиши следеће речи (синтагме) писаним словима латинице.

Удружење грађана „Здрав живот“

„Књига о џунгли“

33. Подвучи речи које се исто пишу великим штампаним ћириличким и латиничким словима.

МАРКО МАЈКА МЕТАК МОТОР МОСТ МОМАК МЕНТА

34. Подвучена ћириличка слова замени штампаним латиничким словима.

Дечак није био усамљен јер је за рођендан добио пса Џекија, који има белу њушку.

— — — — —

35. Препиши штампаним латиничким словима народну загонетку и њено решење.

Један отац има хиљаду синова, па свима купио шешир, а себи не може.
(Храст и жир)

36. Напиши једну реченицу о својој школи или одељењу, која ће имати бар десет речи. Реченица треба да буде граматички исправна.

37. Напиши три граматички исправне реченице о изласцима младих.

1. _____

2. _____

3. _____

38. Напиши две граматички исправне реченице о свом омиљеном филму.

1. _____

2. _____

39. За награду у којој купци једног безалкохолног пића треба да пронађу одређени знак испод етикете на боци смишљена је следећа рекламна порука:

ОДЛЕПИО САМ КАД САМ ОДЛЕПИО.

Ако би се у формалном говору облик подвучене речи заменио обликом речи која има исто значење, онда би рекламна порука гласила:

- а) Пронашао сам кад сам одлепио.
- б) Зачудио сам се кад сам одлепио.
- в) Одушевио сам се кад сам одлепио.
- г) Освојио сам кад сам одлепио.

Заокружи слово испред тачног одговора.

40. Заокружи слово испред реченице која може бити употребљена у **формалном говору**.

- а) Чим укључих ТВ, рикну осигурач и ја не одгледах крај меча.
- б) Искулирао сам га и отишао до школског да играм баскет.
- в) На утакмици је избила фрка око најобичнијег пенала.
- г) Сео сам за рачунар и погледао резултате утакмица.

41. Прочитај следећу реченицу:

У разговору двоје ученика чула се и ова реченица: „На часу ликовног био си баш труба!“

Којом речју треба заменити подвучену реч, а да смисао реченице остане исти? Заокружи слово испред те речи.

- а) вешт
- б) бучан
- в) незналица
- г) улизица

42. У следећој реченици недостаје један глагол:

Разредни старешина нас је питао зашто смо _____ са часа.

Заокружи слово испред оног глагола који ће у датој реченици бити употребљен у **формалном** говору.

- а) клиснути
- б) изостати
- в) збрисати
- г) киднути

43. Попуни пријаву за упис у средњу школу штампаним словима ћирилице. Попуни само осенчене рубрике.

Образац ПУ

ПРИЈАВА ЗА УПИС УЧЕНИКА У СРЕДЊУ ШКОЛУ

Пријављујем се за упис у _____ разред _____
(назив средње школе)
 _____ у _____

Подручје рада _____

Образовни профил за стручне школе, односно смер за гимназије:

Презиме и име ученика	
Дан, месец и година рођења	
Место рођења, општина и држава	
Презиме и име оца, његово занимање и адреса	
Презиме и име мајке и њено занимање	
Презиме и име старатеља, његово занимање и адреса (ако ученик нема родитеља)	
Адреса ученика: општина, место, улица и број	

44. Ученици твог одељења организују журку на крају школске године и за ту прилику треба да напишеш позивницу за остала одељења осмог разреда. Води рачуна о томе шта све треба да садржи позивница.

ПОЗИВНИЦА

45. Желиш да посетиш Сајам књига у Београду. Напиши молбу директору школе да ти одобри слободан дан.

(име подносиоца молбе)

(разред и одељење)

Предмет: Молба за слободан дан

46. Желиш да учествујеш у летњем еколошком кампу. Камп води Ана Вукмановић, професорка биологије. Треба да напишеш писмо организаторки тог кампа. У писму треба да се обратиш организаторки, да наведеш разлоге због којих желиш да будеш у кампу и да се укратко представиш. Води рачуна о форми коју писмо треба да има.

47. Заокружи слово испред реченице у којој су све речи исправно написане.

- а) Није ли време за поподневни одмор?
- б) Коликоли градова нисам видео?
- в) Неби ли било боље да кренеш?
- г) Дали си то урадио неразмишљајући?

48. Заокружи слово испред реченице која је написана према правописним правилима.

- а) Друг ми је замерио да ни сам искрен.
- б) Направио је грешку неразмишљајући.
- в) Не треба говорити не истине.
- г) Често ми говоре да сам незрео.

49. Заокружи слово испред правилно написаног броја 138.

- а) сто тридесетосам
- б) стотридесетосам
- в) сто тридесет осам
- г) стотридесет осам

50. У следећим реченицама подвуци речи које треба написати великим почетним словом:

1. На бугарској страни старе планине извире височица, која је добила име по долини висок.
2. Иако је сунце од земље удаљено 150.000.000 км, ипак је та звезда најближа нашој планети.

51. У следећој реченици подвуци речи које треба написати великим почетним словом:

Васу Чарапића, који се родио у белом потоку, подавалском селу у близини Београда, звали су и змај од авале.

52. Упиши слова **ч** или **ћ** тамо где недостају.

Упознао сам _ика Милана из Пирота, који продаје _уване пиротске _илиме.

53. Упиши слово **ч** или **ћ** тамо где недостају.

Јечмена жута поља зрела,
Ре_ни се пли_ак зра_и;
Купина сја сун_ана, врела,
Ту змија кошуљу свла_и.

(Јован Дучић, *Поље*)

54. Заокружи слово испред реченице у којој је запета правилно употребљена.

- а) Печурка с црвеним шеширом и белим пегама по њему, мухара, припада роду аманита.
- б) Печурка с црвеним шеширом и белим пегама, по њему, мухара припада роду аманита.
- в) Печурка, с црвеним шеширом и белим пегама по њему мухара, припада роду аманита.
- г) Печурка с црвеним шеширом, и белим пегама по њему, мухара припада роду аманита.

55. У следећим реченицама подвучи речи које **нису** написане према правилима о писању гласа Ј:

- а) Сматра се да је Фрушка гора својевремено повезивала славонске и шумадске планине.
- б) Грађење вијолине захтева велику вештину јер се инструмент дословце прави руком.
- в) Струјање воде у окејанима загрева или хлади поједине регијоне света.

56. Заокружи слово испред реченице у којој **нема** правописних грешака.

- а) Неке од великих светских цивилизација рођене су око Средоземног и Егејског мора.
- б) Неке од највећих свецких цивилизација рођене су око Средоземног и Егејског мора.
- в) Неке од највећих свецких цивилизација рођене су око Средоземног и Егејског мора.
- г) Неке од највећих светских цивилизација рођене су око Средоземног и Егејског мора.

57. Напиши скраћенице за следеће речи:

ученик _____

грам _____

метар _____

улица _____

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

58. Допуни следећи текст:

У српском језику има _____ гласова. Гласови приликом чијег изговора ваздушна струја слободно пролази кроз говорни канал називају се _____ . Гласови приликом чијег изговора ваздушна струја наилази на препреку називају се _____ .

Гласови приликом чијег изговора гласнице („гласне жице“) трепере јесу _____ , а они приликом чијег изговора не трепере јесу _____ .

59. Напиши правилно глаголе додавањем префикса (из-, раз-, од-, под-) на дате глаголе. Води рачуна о резултатима гласовних промена које се врше при спајању префикса са глаголом.

из- + чепкати = _____

раз- + љутити = _____

од- + делити = _____

раз- + ширити = _____

под- + чинити = _____

60. Допиши одговарајући облик речи која је дата у загради.

а) Ја вучем, а они не _____ (вући).

Ти можеш, а ја не _____ (моћи).

б) Пожелео сам у _____ (честитка) свом пријатељу да његов тим поново заигра у Првој _____ (лига).

в) На изложби је било много _____ (посетилац). Свим тим _____ (посетилац) сликар се посебно захвалио.

61. Разврстај следеће речи, као што је започето:

летњи, играчка, наш, срећа, летовати, играти, срећан, тај.

именице

придеви

заменице

глаголи

играчка

62. У сваком низу речи једна реч **не припада** истој врсти као остале. Прецртај ту реч.

а) ваљда	поред	наравно	сигурно
б) изнад	према	преко	међутим
в) иако	данас	увече	летос

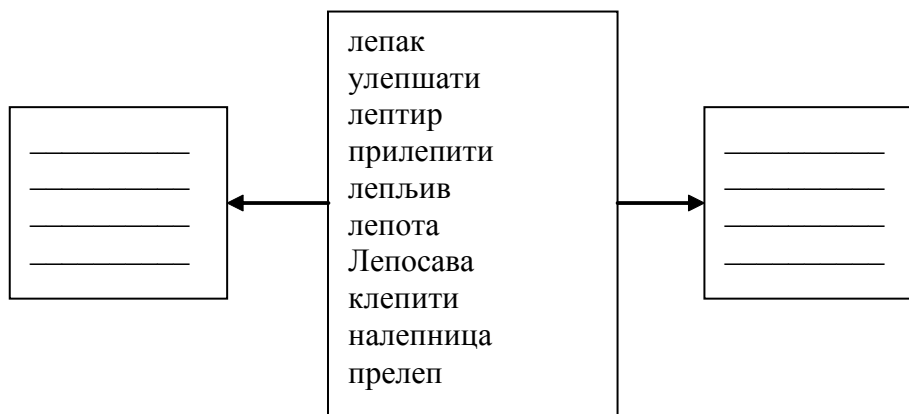
63. У следећој реченици подвуци четири **предлога**:

Маслачак расте на ливадама и травњацима, по пустим местима и напуштеним њивама, поред путева и око насеља.

64. У следећој реченици подвуци именицу **средњег рода** у облику **једнине**:

Хајдучка трава се од давнина користила у народној медицини, а омиљено је лековито средство и у званичној.

65. Разврстај дате речи у две групе према њиховом корену. Прецртај две речи које **не припадају** ниједној од тих група.

66. У наведеним речима заокружи корен речи и препиши ону реч која **није** настала од друге речи:

а) шумовит, пошумити, шумица, шума, шумски;

б) реч која није настала од друге речи: _____.

67. Од имена следећих градова изведи називе њихових становника, као што је започето. Води рачуна о резултатима гласовних промена које се притом врше.

Београд	-јанин	=	Београђанин
Нови Сад	-јанин	=	_____
Панчево	-ац	=	_____
Пирот	-јанац	=	_____

68. Од следећих придева изведи именице додавањем суфикса –ост:

млад _____, редак _____, нежан _____.

69. Напиши колико има **предикатских реченица** у следећим комуникативним реченицама:

1. Пред његовом кућом увек је било света који га је чекао. _____
2. Он је стасит и румен човек, потпуно седе браде и бркова. _____
3. Многи су зарађивали вукући песак, дрво или храну за раднике. _____
4. Њих двојица су се добро разумели иако нису реч проговорили. _____
5. Време пролази, вук још гледа, али већ почиње да се приближава. _____

70. Колико у следећем тексту има комуникативних реченица, а колико предикатских реченица?

После тога царев син почне сам путовати по свету и тако, путујући задуго, дође у једну планину и заноћи код једног пустињака. Сутрадан настави пут.

а) Број комуникативних реченица: _____.

б) Број предикатских реченица: _____.

71. Повежи сваку независну предикатску реченицу са врстом којој она припада.

1. обавештајна	а) Господине професоре, шта су то магареће године?
2. упитна	б) Причајте, господине!
3. узвична	в) Дјецо, ви сте сад у магарећим годинама.
4. заповедна	г) Ух, што нас уплашисте!

80. Заокружи слово испред реченице у којој је подвучени падежни облик правилно употребљен.

- а) Сунце је било зашло, али је варош остала у топлом, руменом осветљењу, које је падало са свих брда унаоколо.
- б) Јеси ли већ чуо причу о стари улични фењер која није толико занимљива, али једном може да се саслуша.
- в) Дечак се играо на широки прашни друм, недалеко од великих авлијских врата своје куће.
- г) Сафир, драги камен, може бити жут, зелен или плав, а боја му потиче од титана и од делић гвожђа.

81. Заокружи слово испред реченице у којој је подвучени падежни облик правилно употребљен.

- а) Отац мог друга вози мерцедеса.
- б) Његова краљица напала је мог топа.
- в) Посетили смо Споменик незнаног јунака.
- г) Радни дан се ради по осам сати.

82. Напиши глаголе из заграда у одговарајућем облику.

Ја управо _____ (завршавати) основну школу. За неколико дана _____ (полагати) завршни испит. _____ (волети) да се упишем у гимназију, али не знам да ли ћу успети.

Још пре два месеца _____ (почети) да _____ (учити), али родитељи ми стално понављају: „_____ (вежбати) сваког дана и успећеш!“

83. Заокружи слово испред реченице у којој подвучени глагол има исправан облик.

- а) Залагајући се, постижемо бољи успех.
- б) Чим легнем и заспем, сањам лепе снове.
- в) Осетим срећу кад се попењем на врх куле.
- г) Довезени су и постављени нови кошеви.

84. Подвуци један од понуђених облика глагола **требати** који недостаје у следећој реченици:

Ти _____ да се потрудиш ако желиш да успеш.

требаш **будеш требао** **треба** **требаће**

85. У сваком пару реченица прецртај ону реченицу која је написана **бирокуратским језиком**.

- а) Метеоролози очекују да ће захладнети. – Метеоролози очекују да ће се појавити период ниских температура.
- б) Вршимо услуге тапацирања намештаја. – Тапацирамо намештај.
- в) Немамо довољно финансијских средстава. – Немамо довољно новца.
- г) Цене су поново порасле. – Поново је дошло до раста цена.

86. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљен **бирокуратски језик**.

- а) Мађионичар изводи различите трикове.
- б) На тромесечју изводимо закључке о успеху.
- в) Нова представа изведена је у септембру.
- г) Треба редовно изводити пса у шетњу.

87. Заокружи слово испред реченице у којој **није** употребљен **бирокуратски језик**.

- а) Ана је засновала радни однос у школи.
- б) Директор је ставио свој потпис на сведочанство.
- в) Док одрастају, деци је потребно да их одрасли разумеју.
- г) У школи долази до учесталих неслагања између ученика.

88. Повежи речи из леве колоне с речима из десне колоне тако да добијеш **парове синонима**. У левој колони једна реч је сувишна.

1. хуман	а) частан
2. честит	б) човечан
3. опрезан	в) досетљив
4. стидљив	г) предострожан
5. довитљив	

89. Прочитај следеће реченице:

1. Посматрам беле мишиће који трче брзо.
2. Од дугог вежбања заболели су ме трбушни мишићи.

Реч мишић у првој реченици употребљена је у значењу **мали миш**, а у другој реченици у значењу **еластични орган** код животиња и човека.

Наведена значења речи илуструју појаву која се назива:

- а) полисемија;
- б) антонимија;
- в) синонимија;
- г) хомонимија.

Заокружи слово испред тачног одговора.

90. 1. Међу следећим паровима речи подвуци **антонимски пар**:

доћи – долазити

доћи – стићи

доћи – отићи

2. Напиши **антониме** следећих речи:

горе _____

испод _____

близу _____

91. Заокружи слова испред реченица у којима подвучене речи имају **метафоричко** значење.

- а) Птици је зарасло сломљено крило.
- б) Отворићу лево прозорско крило.
- в) Добро је постављати себи високе захтеве.
- г) Зграде у мојој улици нису много високе.

92. Заокружи слово испред примера у којем реч **погодити** значи „разрешити, одгонетнути“.

- а) Погодио ме је тим речима.
- б) Погодио сам га лоптом.
- в) Погодио је значење непознате речи.
- г) Погодио је центар мете.

93. Поред сваке реченице упиши број који стоји испред оног значења речи **поштовати** које је у тој реченици употребљено.

1. примењивати; 2. ценити; 3. чувати.

- а) Људи поштују успомене кроз сећање на враголије из детињства. _____
- б) Поштујем старије људе и уступам им место у аутобусу. _____
- в) Потребно је да поштујемо правописна правила кад год пишемо. _____

94. У *Речнику српскога језика* наводе се следећа значења речи **стићи**:

- 1. достићи, сустићи (некога);
- 2. доћи, доспети, пристати на одређено место;
- 3. узнапредовати (у стицању звања, положаја, угледа, у развоју и др.);
- 4. задесити (невоља, несрећа, зло и сл.);
- 5. стасати, дозрети;
- 6. имати времена, успети, моћи учинити нешто у право време.

Поред сваке реченице упиши број који стоји испред оног значења речи **стићи** које је у тој реченици употребљено.

- а) Миона је стигла из чаршије тек у подне. _____
- б) Намучио се док је стигао прву групу тркача. _____
- в) Стигао је да научи све неправилне глаголе. _____
- г) И Јанко је стигао за женидбу, причају људи. _____

95. Поред сваке реченице упиши слово које се налази испред оног значења речи **ићи** које је у тој реченици употребљено.

1. Пожури, иде аутобус! _____	а) ходати
2. На море идем авионом. _____	б) улазити
3. Иди брже да не закасниш. _____	в) долазити
4. Са улице се иде право у кућу. _____	г) путовати

96. Повежи израз из леве колоне са одговарајућим значењем из десне колоне, као што је започето.

1. разбити лед	а) вредно се посветити послу
2. ухватити маглу	б) прећи границу допуштеног
3. превршити меру	в) савладати прве тешкоће
4. загрејати столицу	г) побећи, нестати

97. Допуни реченице одговарајућом речи која је изостављена у изразу.

маковог пиринчаног иглама мишју мравињаку лављу

- а) Ако се неко сасвим повукао, прикрио, одустао од учешћа у збивањима, кажемо да се он сакрио у _____ рупу.
- б) Ако се неко труди да буде неприметан, онда се он прави мањи од _____ зрна.
- в) Ако је неко немиран, узрујан, узбуђен због нечега, каже се да он седи као на _____.

98. У реченицама су подвучени изрази. Поред сваке реченице упиши слово које стоји испред значења подвученог изрази. Једно значење је сувишно.

1. Питали смо га зашто је закаснио, а он је слегнуо раменима. _____
2. Чим је то изговорио, угризао се за језик и заћутао. _____
3. Севао је очима зато што га нико није слушао. _____

Значења изрази:

- а) покајати се;
- б) плашити се;
- в) збунити се;
- г) љутити се.

99. Одреди значење подвучене речи у следећој реченици:

Пошто је за добру организацију великих спортских такмичења потребно много људи, а често нема довољно новца, организатори се ослањају на помоћ волонтера, међу којима увек има доста ученика основних и средњих школа.

Реч **волонтер** значи:

- а) одабрани ђак неке школе, који се бави тимским спортом;
- б) млади спортиста, представник своје земље на такмичењу;
- в) особа која добровољно и бесплатно обавља неку службу;
- г) лице које ради без препоруке уместо стално запослених.

Заокружи слово испред тачног одговора.

100. Прочитај одломак из дела *Уметност и њена историја*. Одреди значење подвучене речи у њему.

Најзначајнија црта римске архитектуре јесте коришћење лукова. Овај је изум играо малу или никакву улогу у грчком градитељству, премда је, вероватно, био познат и грчким неимарима. Саставити лук од посебних, клинасто углављених каменова прилично је сложена вештина.

1. Реч **неимар** значи:

- а) вајар;
- б) историчар;
- в) градитељ;
- г) састављач.

Заокружи слово испред тачног одговора.

2. Напиши реч која има исто значење као реч **црта** из прве реченице.

101. У *Речнику српскога језика* значења речи **кухиња** обележена су бројевима од 1 до 3 и дефинисана су на следећи начин:

1. а. просторија (ређе посебна зграда) у којој се кува, припрема јело, храна. **б.** организована исхрана уз неку установу, фабрику и сл. за њене чланове; менза: ђачка~, школска~, **2.** начин, вештина кувања, припремања јела; само јело, храна: француска~, **3. фиг.** место, средина, центар где се смишљају, одакле се шире лажне вести, клевете, пропаганда, сплетке и сл.

Пронађи под којим се бројем у овом речнику налази значење речи **кухиња** које је употребљено у следећој реченици:

Има много ресторана познатих по српској кухињи.

То значење се у речнику налази под бројем:

- а) 1.а.
- б) 1.б.
- в) 2.
- г) 3.

Заокружи слово испред тачног одговора.

102. Ово је део једне странице из *Речника српскога језика*. На основу понуђених одредница одговори на питања.

ПИПЕТА – ПИСАЉКА

пипѐта ж фр. стаклена цевчица с гуменим наставком за увлачење и истискивање течности у малим количинама, капима.

пипирѐвка ж врста народног плеса, кола. • **играти пипиревку** (некоме) чинити беспоговорно оно што други хоће, захтева (обично за казну).

пипкати (се), -а̄м (се) несвр. у дем. значењу: *пипати* (се).

пипнути (се), -нѐм (се) свр. према *пипати* (се).

пипр м (мн. пипрови и пипрови) свечан, богато припремљен ручак, велика гозба, част; свадба. • **златни** ~ прослава педесетогодишњице брака, златна свадба. **крвави** ~ беспоштедна борба, крвави рат. **сребрни** ~ прослава двадесетпетогодишњице брака, сребрна свадба.

пирамѐда ж грч. **1. а.** мат. геометријско тело коме је основица неки полигон, многоугао, а бочне стране троуглови са заједничким врхом: четворострана ~. **б.** уопште предмет који има широку основицу која се сужава према врху; хрна, гомила која има такав облик. **в.** фараонска гробница у старом

пиросфѐра ж грч. геол. ужарена унутрашњост Земље.

пиротѐхника ж грч. техника израде муниције, експлозивних и запаљивих материјала, ракета и сл.

пиротѐхничѐр м стручњак за пиротехнику.

пѐрошка ж рус. врста дугуљастог ушитипка пуњеног сланим надевом (обично сиром).

пирѐта ж фр. многоструки кружни окрет око своје осе као врста балетске, плесне фигуре.

писак, писка м (мн. пискови и писци, ген. -кѐвѐ и писѐкѐ) **1. а.** део дувачког инструмента који се ставља у уста и дувањем изазива звук. **б.** део цигарлука, луле који се држи у устима. **2. а.** висок, оштар, пискав глас, врисак, писка (обично о гласу детета и неких птица). **б.** уопште танак, пискав звук (свирале, фруле и сл.); такав отегнут звук какве сигналне направе (код локомотиве, брода, сирене и др.).

писѐљка ж оловка; уопште оно чиме се може писати (без мастила).

1. Реч **пирамида** пореклом је из:

- а) грчког језика;
- б) француског језика;
- в) енглеског језика.

Заокружи слово испред тачног одговора.

2. Ког је рода именица **писак**?

- а) мушког рода
- б) женског рода
- в) средњег рода

Заокружи слово испред тачног одговора.

3. Како гласи номинатив множине именице **писак**?

_____ И _____

4. Погледај значење речи **пипр**. Поред речи **златни** стоји знак ~. Напиши реч уместо које стоји тај знак.

103. Ово је део једне странице из *Речника српскога језика*. На основу понуђених одредница одговори на питања.

ПИЉАР – ПИРЈАНИТИ

пиљар, -ára м *трговац воћем и поврћем*.

пиљарица ж **1.** женска особа пиљар. **2.** фиг. ир. особа која много говори, оговара, сплеткари.

пиљарница ж *продавница воћа и поврћа*.

пиљевина ж *отпадни материјал у виду ситних честица насталих при тестерисању, стругању, турпијању*.

пиљити, -иm несвр. разг. (у некога, у нешто) *нападно упрти поглед, нетремице, упорно гледати, избегнути се, буљити*.

пинакотéка ж грч. *галерија, музеј слика*.

пингвин, -йна м нем. зоол. у мн.: *род морских, пре свега поларних птица кратких, закржљалих крила које не могу да лете, али вешто пливају Impenes (у јд.: таква птица)*.

пингпонг м енгл. спорт. *стони тенис*.

пинија ж бот. *врста високог, црногоричног, игличастог дрвета, бора Pinus pinea*.

пинтер м нем. *бачвар, качар*.

пинуги, пинѐм свр. *сасвим мало, незнатно отпити, пијуцнути*.

пинцета ж фр. *алатка у облику машица за прихватање ситних или других предмета који се не држе прстима (у употреби у амбулантама, лабораторијама и др.)*.

пион, пиона м фр. **1.** шах. в. *пешак (2)*. **2.** фиг. презр. *онај који некоме беспогворно служи за спровођење његових циљева, политике, идеје и сл.*

пионир, -ира м фр. **1.** вој. *припадник инжењеријско-техничког рода војске*. **2.** *онај који је у каквој научној, културној или др. делатности први открио, основао нешто, увео неку новину, зачетник, родоначелник*. **3.** *ист. члан децје друштвене организације, којом су у социјалистичкој Југославији била обухваћена деца од 7 до 14 година*.

пирамидалан, -лна, -о који има облик пирамиде.

пирамидни, -а, -б који се односи на пирамиде, пирамидалан.

пират, -а и **пират**, -ата м грч. **1.** *морски разбојник, гусар*. **2.** *онај који се нелегално, без дозволе бави каквом делатношћу (издавањем плоча, снимљених видео-касета, књига, емитовањем радио програма и др.)*.

пиратски и **пиратски**, -а, -о који се односи на пирате и пиратство: ~ брод, ~ издање; уп. гусарски.

пиратство с *делатност, активност, посао пирата*; уп. пират (2).

пиргав и **пиргаст**, -а, -о *шарен, с пегама, тиграст; рошав, рохав*.

пире, -ѐа м фр. *каша (обично од куваног кромпира)*.

пиревина ж бот. *врста корова из пор. трава Agropyrus repens*.

пиринач, -инча м грч. бот. *једногодишња биљка из пор. трава која успева на плављеном земљишту, рижца Oryza sativa; плод те биљке (као храна)*.

пиринчанй, -а, -б који се односи на пиринач, који је од пиринча.

пирит, -ита м грч. мин. *сјајножугти крти минерал, дисулфид гвожђа (FeS₂) од којег се добија сумпорна киселина и гвожђе*.

пирити, **пирим** (пирим) несвр. **1.** *слабо, помало дувати (о ветру)*. **2.** *дувати устима (ређе мехом или нечим сличним) у нешто: ~ у ватру, ~ у лице*.

пирјан, -ана м тур. кув. *месо кувано на пари заједно с кромпиром и пиринчем*.

пирјанити, **пирјанити** несвр. кув. *готовити, кувати пирјан*.

1. Реч **пингпонг** пореклом је из:

а) немачког језика; б) француског језика; в) енглеског језика.

Заокружи слово испред тачног одговора.

2. Месо кувано на пари заједно с кромпиром и пиринчем назива се:

а) пире; в) пирјан; б) пинија.

Заокружи слово испред тачног одговора.

3. Шта значи скраћеница **мин.** поред речи **пирит**?

а) минималан б) митолошки в) минералoшки

Заокружи слово испред тачног одговора.

4. У следећем низу речи једна реч је пореклом из немачког језика. Подвуци ту реч.

пионир пират пингвин пинцета

104. Ако је наведена тврдња у вези са српским писмом и развојем српског књижевног језика **тачна**, заокружи Т, а ако **није**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Глагољица је прво словенско писмо.	Т	Н
Словени су старословенски језик примили заједно са хришћанством.	Т	Н
Срби су у XIV веку писали повеље, уговоре и законе рускословенским језиком са елементима народног језика.	Т	Н
Срби су крајем XVIII века књижевна дела писали славеносрпским језиком.	Т	Н
<i>Писменица српског језика</i> штампана је ћирилицом коју је реформисао Вук Караџић.	Т	Н

105. Заокружи слово испред назива књижевног језика којим је писао Свети Сава.

- а) старословенски
- б) српскословенски
- в) рускословенски
- г) славеносрпски

106. Заокружи слово које је Вук Караџић увео у нашу азбуку 1836. године у делу *Српске народне пословице*.

Џ Ђ Х Ј

107. Ако је наведена тврдња у вези са развојем српског књижевног језика **тачна**, заокружи Т, а ако **није**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
<i>Мирослављево јеванђеље</i> написано је на српскословенском језику и настало је у XII веку.	Т	Н
<i>Славеносрпски магазин</i> Захарије Орфелина био је прво дело објављено на рускословенском језику.	Т	Н
У другој половини XVIII века Доситеј Обрадовић говори о потреби да учени људи пишу на народном језику.	Т	Н
Вук Караџић је 1814. године објавио <i>Писменицу сербскога језика по говору простога народа писану</i> .	Т	Н

108. Заокружи слова испред тачних тврдњи.

- а) Српски језик је источнословенски језик.
- б) Словенски језици припадају индоевропској породици језика.
- в) Словачки и словеначки су словенски језици.
- г) Екавски и (и)јекавски су различити изговори једног језика.
- д) Дијалекат је исто што и књижевни језик.
- ђ) Косовско-ресавски дијалекат је ушао у основицу књижевног језика.

109. Заокружи слова испред млађих штокавских дијалеката.

- а) шумадијско-војвођански
- б) косовско-ресавски
- в) призренско-тимочки
- г) зетско-јужносанџачки
- д) источнохерцеговачки

110. Заокружи слова испред особина млађих штокавских дијалеката.

- а) користи се седам падежа
- б) користе се два падежа
- в) заступљена су два акцента
- г) заступљена су четири акцента

111. У Србији има више језика националних мањина. У овом низу наведени су неки од њих. Подвуци их.

енглески русински руски мађарски српски француски ромски

112. Заокружи слова испред два језика чије је писмо ћирилица.

- а) мађарски
- б) албански
- в) бугарски
- г) словачки
- д) румунски
- ђ) македонски

113. Међу наведеним језицима националних мањина подвуци један који припада романској групи језика.

словачки бугарски мађарски румунски хрватски ромски

Књижевност

114. Повежи линијама наслове песама са именима њихових аутора. Један наслов је сувишан.

1. Светли гробови	а) Милан Ракић
2. Симонида	б) Васко Попа
3. Отаџбина	в) Јован Јовановић Змај
4. Небо	г) Ђура Јакшић
5. Очију твојих да није	

115. Ко је написао приповетку *Пилипенда*?

- а) Петар Кочић
- б) Симо Матавуљ
- в) Лаза Лазаревић
- г) Стеван Сремац

Заокружи слово испред тачног одговора.

116. Ако је наведена тврдња у вези са именима аутора и насловима њихових дела **тачна**, заокружи Т, а ако **није**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Песму <i>Манасија</i> написао је Васко Попа.	Т	Н
Песму <i>Србија</i> написала је Десанка Максимовић.	Т	Н
Песму <i>Међу својима</i> написао је Војислав Илић.	Т	Н
Песму <i>Писмо мајци</i> написао је Сергеј Јесењин.	Т	Н

117. Ко је написао песму *Бисерне очи*?

- а) Јован Дучић
- б) Десанка Максимовић
- в) Милан Ракић
- г) Сима Пандуровић

Заокружи слово испред тачног одговора.

118. Испред одлика које су карактеристичне за усмено стваралаштво упиши знак +. Ако се одлика не односи на усмено стваралаштво, упиши знак –.

Одлика усменог стваралаштва	+ или –
Дела стварају обдарени непознати појединци.	
Дела нису подложна промени, преносе се увек у истом облику.	
У делима се користе стални епитети, устаљени почеци и завршеци.	

119. Наведени су стихови из народних и ауторских лирских песама. Заокружи број изнад стихова из **народне лирске песме**.

1.

Чекам у сенци једног старог дуда,
Да месец зађе и, скривена тамом,
По уској стази што кроз ноћ кривуда,
Да сиђеш к мени чежњивом и самом.

Чекам, а лењо пролазе минути,
И сати бију на торњу далеко.
Већ зора свиће, бледе млечни пути,
А ја још чекам, – и вечно бих чек'о!

2.

Коњ зеленко росну траву пасе,
за час пасе, за два прислушкује
где девојка своју мајку моли:
– Не дај мене, мајко, за недрага!
Волим с драгим по гори 'одити,
глог зобати, с листа воду пити,
студен камен под главу метати,
нег' с недрагим по двору шетати,
шећер јести, у свили спавати.

3.

Кажи мени, душо красна!
Гдје си расла? гдје л' су твоји двори?
Да л' на небу, ил' у чарној гори?
Те си тако дивна, милостасна?

О кажи ми, зв'јездо јасна!
Да л' и тамо огњем срце гори?
Да л' и тамо чуда ова твори
Мила твоја р'јечица слаткогласна?

120. Прочитај одломке из књижевних дела. На основу карактеристичних стилских одлика, одреди да ли одломак припада **народној** или **ауторској** књижевности.

1.

Ој, девојко, питома ружице!
Кад си расла, на што си гледала?
Ил' си расла на бор гледајући,
Ил' на јелу танку поноситу,
Ил' на мога брата најмлађега?

2.

Зар ниси ти и оног трена,
о, привиђење моје драго,
промак'о кроз ноћ као сена,
над узглавље се моје саг'о
и шапнуо ми речи наде
љубави пуне и искрене?
Ко си ти? Чувар душе младе
ил' кобни дух што куша мене?

3.

Једно малено зрнце, које се налазило на површини пешчаних наслага, отпоче једнога јутра, неким чудом, да мисли. У његовој сићушној глави ројиле су се велике слике о неком друкчијем и необичнијем животу. Пешчано зрнце је зажелело да се покрене из своје зажарене једноличности, да напусти ово досадно место са којег се није чуо ни шум, ни глас, нити се могло било шта, сем песка, видети.

4.

Кад то чује коњ под змајем, а он махне главом и снагом, а ногама у вретен, те змаја о камен; змај сав прсне на комаде, а коњ се с њима удружи. Онда царица уседне на овога коња, и тако отиду сретно у њезино царство и онда остану царујући до свога века.

121. Међу стихове народне епске песме *Свети Саво пише своје роду* умешали су се стихови уметничке лирске песме *Свети Сава Мите Поповића*. Прочитај текст и подвучи стихове који припадају **уметничкој лирској песми**.

Књигу пише светитељу Саво
У бијелу славну манастиру
Хиландару, насред Горе Свете,
Задужбини свога милог баба.
На облаку златном свети Сава седи,
Па на стару своју отаџбину гледи,
Ал' никако нема да освану дани
Од Господа Бога њему обећани.
Своје роду књигу намјенио,
Своје роду и своје племену,
И у књизи ријеч бесједио:
– Поздрављам те, мој милосни роде,
И шаљем ти свете благослове:
Мира, слоге и братске љубави,
Јер од тога ништа љепше није,
Ни часније нити корисније,
Тијем људство тече спасеније.

122. Одреди ком књижевном роду припада дело из којег је преузет следећи одломак:

На пространој површини Великог пијаца почели су једног дана да слажу неке греде и летве и да гомилају сандуке. Идући из школе, ми смо се заустављали и посматрали запослене људе, странце и домаће, како предано, очигледно с неким планом, послују око тих ствари, и како у том раду свака од њих добија своје место, свој нови изглед и тиме објашњење и оправдање. Све заједно: подиже се циркус.

Одломак припада:

- а) лирском књижевном роду;
- б) епском књижевном роду;
- в) драмском књижевном роду.

Заокружи слово испред тачног одговора.

123. Напиши ком књижевном роду припада дело из којег је узет наведени одломак (лирици, епици или драми).

ЈУЦА: Ја знам да је дужност жене свога мужа почитовати, но мислим да и жена има право кад зактева да је муж љуби.

ЈАЊА: Е, то је лепо реч, то је лепо слово! Оди да ти полубим.

ЈУЦА: Није само доста устма љубити, него треба муж да пази шта му жена зактева, пак да јој чини по вољи.

ЈАЊА: Ама треба и жена да слуша свога господара.

Књижевни род: _____

124. Прочитај одломке из лирског, епског и драмског дела.
Напиши назив књижевног рода којем дело припада.

1. БЕНВОЉО: Будале! Себи руке!

Не знате шта чините. Мач увуц'те!

(Удара по њиховим мачевима)

(Улази ТИБАЛДО)

ТИБАЛДО: Шта витлаш мач међ' овцама без овна?

Окрени се, па погледај, Бенвољо,

У очи смрти сопственој.

Књижевни род: _____

2. Од неко доба наша се преписка врзе само око Ане. Ја то чиним, ваљда, стога да ти не би помислио: „А, сад се ућутао, сад ништа о њој не пише, знам ја шта ће то рећи!“, јер таквог скептика као што си ти, мало је. Сад ћеш ми бар веровати да нема ништа, јер је још пре пет дана отишла својој сестри у Готу. Остали смо сами — немој да ми се смејеш кад ти кажем да нам је некако свима тужно. Она је држала свезу између нас, јер овако седнемо сви за сто, ћутимо, да се чује како муха вечера.

Књижевни род: _____

3. Као златне токе крвљу покапане,

Доле пада сунце, за гору, за гране.

И све немо ћути, не миче се ништа,

Та најбољи витез паде са бојишта!

У срцу се живот застрашеном таји,

Само ветар хуји... то су уздисаји...

А славуји тихо уз песмицу жале

Не би ли им хладне стене заплакале.

Књижевни род: _____

125. Напиши ком књижевном роду припада сваки од наведених одломака (лирици, епици или драми).

Али се деси да Мали Принц, пошто је дуго корачао по песку, камењу и снегу, најзад пронађе неки пут. А сви путеви воде ка људима.

– Добар дан! – рече он.

Био је то врт пун расцветалих ружа.

– Добар дан – одговорише руже.

Мали Принц их погледа. Све су личиле на његову ружу.

– Ко сте ви? – упита их запрепашћен.

– Ми смо руже – рекоше оне.

– Ох! – рече Мали Принц...

Књижевни род: _____

У тој дубини, плавој
И без руба,
Тражио сам, већ давно,
Голуба.

Ал све што се изнад дигло –
Нестало је.
Горе су још само плаве
Боје.

Књижевни род: _____

ФИЛЕНТ: Искреној Ел’јанти равнодушни нисте,
Чедној Арсиноји симпатични ви сте,
Ипак ваша душа опире се њима,
Док њену наклоност Селимена има,
Чији зао језик, држање кокетно
Манама времена нагињу осетно.

АЛСЕСТ: Љубав за ту младу удовицу мене
Не лишава вида за све мане њене;
И мада је волим, ја те мане кудим,
И први сам да их видим и осудим,
Ал’ признајем, поред свију мана њени’,
Она зна вештину да се свиди мени.

Књижевни род: _____

126. Подвуци стихове у осмерцу.

Саву, Млаву и Мораву
Прелазећи ја,
Тебе сам се зажелео
И лакога сна.

127. Којом је врстом стиха испеван одломак из песме *Почетак буне против дахија*?

Небом свеци сташе војевати
и прилике различне метати
виш' Србије по небу ведроме.

Врста стиха је:

- а) осмерац;
- б) десетерац;
- в) шестерац;
- г) шеснаестерац.

Заокружи слово испред тачног одговора.

128. Одреди врсту стиха коју препознајеш у подвученом делу наведене строфе из песме *Хвала сунцу, земљи, трави* Стевана Раичковића.

Хвала сунцу, земљи, трави.
Хвала ваздуху што је плав.
И хвала, ево, што имам говор.
И гледам како мили мрав.

Врста стиха је:

- а) римовани десетерац;
- б) неримовани осмерац;
- в) римовани осмерац.

Заокружи слово испред тачног одговора.

129. Прочитај одломке из народних песама. Одреди врсте стихова којима су испевани ти одломци.

1. Два су бора напоредо расла,
Међу њима танковрха јела;
То не била два бора зелена,
Ни међ' њима танковрха јела,
Већ то била два брата рођена:
Једно Павле, а друго Радуне,
Међу њима сестрица Јелица.
2. „Богом брате, свата старјешина,
устапи ми коње уза двора
да дарујем сиротице моје.“
Уставише коње уза двора.
Своју дјецу лјепо даровала:
сваком сину ноже позлаћене,
свакој ћери чоху од пољане,
а малому у бешици синку,
њему шаље у бошци хаљине.
3. Стојане, сине Стојане!
Послушај мајку што збори:
купи си сиви волови,
поори њиву голему,
посеј си белу пченицу,
намоли мобу голему, —
све ћев девојке да доћев,
Љиљана мома ће дође!

Поред врсте стиха напиши број којим је обележен одломак с том врстом стиха.

десетерац _____

осмерац _____

десетерац _____

130. Међу понуђеним облицима казивања подвуци оне које препознајеш у датим одломцима из дела Антоана де Сент Егзиперија, Бранка Ћопића и Јована Стерије Поповића.

1. Кад сам био мали, становао сам у једној старој кући, за коју се причало да је у њој закопано благо. Наравно, нико га никад није нашао, а можда га чак није ни тражио. Али је њиме била зачарана цела кућа. Моја кућа је дубоко у себи скривала једну тајну...

нарација дескрипција дијалог монолог

2. Све је то био добар и занимљив свијет, али мене су, ипак, највише привлачили гости мога дједа Раде. Био ти је међу њима пензионисани аустријски „фељбаба“ Вук Рашета, стари лопов Сава и доста некаквих косматих старчина с кожним ћемерима и торбацама у којима се крило пола тајни овога свијета.

нарација дескрипција дијалог монолог

3. ЈАЊА: Проклето посла! Сад да изброим новци... Охо, чекај мало! (*Забрави врата куд је Јуца изишла.*) Е, тако! (*Отвори сандук.*) Ама ово проклето Јуцо може да гледи кроз рупа. Кад види новци, зови поусталију, и ми уби.

нарација дескрипција дијалог монолог

131. Прочитај одломке из романа *Орлови рано лете* Бранка Ћопића. Међу понуђеним облицима казивања подвуци онај који препознајеш у датом одломку.

1. Стриц је увијек носио чакшире, прслук и сламни шешир свог мршаваог ситног стрица, а зими, богме, и стричеве старе цокуле, крут црн гуњ и дугачак шал којим би се омотао око врата једно четири пута.

нарација дескрипција дијалог монолог

2. – Не дамо ми, богами, свога Николице. Хајде ти са мном.

– Нећу! Баш нек ме вук поједе.

– Ех, појешће он Жују, а тебе ће оставити!

нарација дескрипција дијалог монолог

3. Тамо у дубини шуме, завејан снегом, потопљен тишином, ћути испод отежалих букава разбијени логор Тепсија.

нарација дескрипција дијалог монолог

132. Подвуци дијалог у одломку из народне бајке *Златна јабука и девет пауница*.

Био један цар, па имао три сина и пред двором златну јабуку, која за једну ноћ и уцвета и узре и неко је обере, а никако се није могло дознати ко. Једном стане се цар разговарати са својим синовима:

– Куда се то дева род с наше јабуке?

На то ће рећи старији син:

– Ја ћу ноћас чувати јабуку, да видим ко је бере.

133. Прочитај одломак из романа *Дон Кихот* Мигела де Сервантеса. Подвуци називе **два облика казивања** која препознајеш у том одломку.

– Пазите, ваша милости – рече Санчо – јер оно што се тамо види нису дивови него ветрењаче...

– Лепо се види – одговори Дон Кихот – да ниси упознат с пустоловинама: оно су дивови; а ако се бојиш, уклони се одатле и с раздаљине се моли јер ући ћу у страшну и неједнаку битку с њима.

И говорећи то, ободе коња Росинанта, не обазирјући се на вику свог штитоноше Санча, који га је упозоравао да су оно што ће напасти без икакве сумње ветрењаче, а не дивови...

нарација дескрипција дијалог монолог

134. У свакој од строфа из песама Јована Дучића обележена је по једна стилска фигура. Повежи ту стилску фигуру са њеним називом.

1. Гледам твоје крупне очи заљубљене,
Где сја ватра – ко зна – грешна или света.
Свеједно љубиш или другог или мене;
Ти љубиш невино као цвет што цвета.

а) оноματοпеја

2. Бесконачне твоје очи, млада жено,
Две дуге вечери у пустињи мора;
Две суморне бајке што узнемирено
Имају шум слутње у гранама бора.

б) поређење

в) епитет

3. Негде у даљини чује се где хукти
Воденички точак промуклијем гласом;
Ал' над долинама док још небо букти,
Цвет водени већ је засп'о над таласом.

135. У наведеним стиховима из песама Војислава Илића подвуци **ономатопејске речи**.

А ветар суморно звижди кроз црна и пушта поља,
И густе слојеве магле у влажни ваља до...

И старо, столетно храшће зашушти монотono
Старинску некакву песму, старински неки јад.

136. Прочитај стихове из песме *Ја сам стена* Ђуре Јакшића. Подвуци стих у којем препознајеш **ономатопеју**.

У ноћима смрти страшне
На раме ми птице слећу
И злослутним гракћу гласом:
Пакост, злобу и несрећу...

137. У одломку из романа *Сто година самоће* Габријела Гарсије Маркеса подвуци **све речи** које чине стилску фигуру **поређење**.

Макондо је онда било село са двадесет кућа од блата и трске, саграђено на обали реке, чије су бистре воде текле коритом пуним облутака, белих и великих као нека праисторијска јаја.

138. Прочитај стихове Милована Данојлића и одреди основни мотив у њима.

Шљива се буди крајем априла,
Развија широка, пребела крила,
На крају села, уврх голети,
Она се спрема да полети.
– Ал' заспи. Пробуди се тек у јуну,
И осети: крошњу, тешку и пуну.
Клонуле, повијене, гране се муче.
Криве се стабла, ко во сред вуче.

Основни мотив у овим стиховима јесте:

- а) шљива;
- б) пролеће;
- в) крила;
- г) лето.

Заокружи слово испред тачног одговора.

139. Прочитај народну песму *Љубавни растанак* и обрати пажњу на тему ове песме.

Два цвијета у бостану расла:
плави зумбул и зелена када.
Плави зумбул оде на Дољане,
оста када у бостану сама.
Поручује зумбул са Дољана:
„Душо моја, у бостану кадо,
како ти је у бостану самој?“
Одговара из бостана када:
„Што је небо – да је лист ’ртије,
што је гора – да су калемови,
што је море – да је црн мурећеп,
пак да пишем три године дана,
не би моји’ исписала јада!“

Тема ове песме је:

- а) љутња на родитеље који не разумеју љубав младих;
- б) свађа момка и девојке због његовог одласка;
- в) неизрецивост туге због растанка вољених особа;
- г) суровост природе која уништава крхка бића.

Заокружи слово испред тачног одговора.

140. Заокружи слово испред основног мотива у наведеном одломку из Теодосијевог *Житија Светог Саве*.

И када је осетио да су заспали, божанствени младић, будно око, уставши од њих поклони се пред светим олтарем и даде своје обете Господу, пошто га благослови игуман, и узе једнога старца, одликована свештеничким чином, те узиђе на велики пирг у манастиру. Затворивши га за собом, рече благодаривши Бога:

„Узнећу те, Господе
јер си ме подигао!“

А јереј прочита молитву и постриже власи главе његове и у ризу га обуче анђелскога образа, и промени му име Растко у Сава.

Основни мотив је:

- а) молитва јереја;
- б) благослов игумана;
- в) чин замонашења;
- г) ноћ у манастиру.

141. Прочитај народну песму *Успаванка* и песму *Очију твојих да није* Васка Попе. Одреди мотиве који се појављају у обе песме.

Успаванка

Разапела сам љуљку под шљивом
и детету је добро...

Киша пада, окупа га.
Лишће слети, покрије га.
Коза прође, подоји га.
Ветар дуне, уљуља га.

Спавај, сине, мирно спавај,
слушај мајку и не плачи

Очију твојих да није

Очију твојих да није
Не би било неба
У слепом нашем стану

Смеха твога да нема
Зидови не би никад
Из очију нестајали

Славуја твојих да није
Врбе не би никад
Нежне преко прага прешле

Руку твојих да није
Сунце не би никад
У сну нашем преноћило

Подвуди мотиве који се јављају у **обе** песме.

очи природа љубав брига нежност опасност смех

СРЕДЊИ НИВО

Вештина читања и разумевање прочитаног

142. Заокружи слово испред неуметничког текста који је пример за **техничко приповедање**.

а) Нови број *Доситеја* доноси вам разоноду са, чак, 20 квиз-питања! Часопис *Доситеј* можете наручити одмах преко школске библиотеке и платити годишњу претплату у само две рате. Сваке године чекају вас четири примерка овог листа. Пријавите се што пре јер – *Доситеј* награђује!

б) Упутство за играче квиза: Број учесника квиза није ограничен. Пред вама је 20 питања. Имате 30 минута за решавање задатака. Уз свако питање налазе се три понуђена одговора. Ваш ће задатак бити да свако питање пажљиво прочитате и заокружите слово испред тачног одговора. Након истека предвиђеног времена, проверите своје одговоре према решењу на страни 24. Победник је онај учесник који буде имао највише тачних одговора.

в) Часопис *Доситеј* из Горњег Милановца намењен је неговању непролазних националних вредности. Уписан је у регистар средстава јавног информисања под редним бројем 2.570. Часопис је ослобођен плаћања пореза на промет по члану 32 став 1 тачка 12 Закона о акцизама и порезу на промет.

г) Није било лако да се утврди када се тачно родио Доситеј Обрадовић пошто се није могло доћи до тачних података. Као године рођења узимају се 1739. и 1740. Зна се да је на крштењу добио име Димитрије и да су му се родитељи звали Ђурађ и Круна.

143. Прочитај текст који се односи на књигу *Дечји кувар* Катрин Либо. Одреди којој врсти неуметничког текста он припада.

Зашто креативност не бисте показали и у кухињи? Желите ли да ваша деца постану спретни кувари? Уз помоћ рецепата у сликама, које приказују сваки део поступка припремања хране, ваши мали кувари ће с лакоћом зготовити чорбу од парадајза, шпагете, сладолед у облику кловна и друге чаробне специјалитете.

Текст је:

- а) расправа;
- б) описивање;
- в) реклама;
- г) технички опис.

Заокружи слово испред тачног одговора.

144. Прочитај текстове и одреди којим врстама неуметничких текстова припадају. Поред сваког текста упиши одговарајући назив (технички опис, техничко приповедање, расправа). Један од наведених назива је сувишан.

1. Емулзија од меда – за акне

Састојци: 100 мл млека, 100 г шумског меда, сок од једног лимуна. Благо загрејано млеко сипајте у чисту теглу, додајте мед и свеже нацеђен лимунов сок. Добро затворите и промућкајте. Емулзију увече нанесите на кожу, а ујутру исперите млаком водом.

2. Дадан-Блатова кошница погодна је за велике стационариране пчелињаке. Састоји се од подњаче, једног дубоког наставка (тела) који служи за плодиште, два полунаставка (плитка тела) који служе за медиште, затим поклопне даске, збега, мреже, крова-поклопца, 12 нормалних рамова унутрашњих димензија 420 × 270 мм и 24 полурама унутрашњих димензија 420 × 115 мм.

145. Прочитај следећи текст. Подвуци у њему реченицу која има одлике **техничког опис**а.

Труба

Широм света могу се наћи различити облици трубе. Труба је лимени дувачки инструмент са уском, највећим делом цилиндричном шупљином и вибрирајућим усним делом. Уз ретке изузетке, извођачи су традиционално мушкарци. Овај инструмент се често везује за магију и ритуале, а употребљава се и приликом званичних или војних церемонија.

(група аутора, *Музика, илустрована енциклопедија музичких инструмената и великих композитора*)

146. Прочитај текст. У тексту постоји **фуснота**.

Војислав Илић је наш први песник модерне, парнасовац¹, који је у последњим годинама певања наслутио симболизам. Својом поезијом утицао је на српске песнике с краја XIX и почетка XX века.

Пут којим је Војислав Илић дошао до свог песничког израза био је посебан. Он се није угледао на неког од тадашњих француских песника – парнасоваца, јер су интересовања за парнасовце, први преводи и коментари њихове поезије код нас наступили касније. Учитељи Војислава Илића били су руски песници романтизма.

¹Парнасовци – (назив узет према брду Парнас у Грчкој, које је по предању било место бога Аполона и његових девет муза, заштитница уметности и науке) представљају групу песника који су сарађивали у заједничким збиркама под насловом *Савремени Парнас*, од којих је прва објављена 1866. године у Француској.

Допуни реченицу: Коришћење фусноте најчешће је одлика _____ стила.

147. Желећи да задиви уредника дневних новина, младић на пракси је за рубрику *Догодило се у нашем граду* написао краћи текст о збивању у аутобусу. Међутим, уредник је одбио да објави текст и прекорио је младића зато што је писао неодговарајућим функционалним стилем.

У време кад се ружичасти прсти зоре почну да осипају борама, ја попут брзе стреле улетех у један аутобус моћна стаса и с очима побеснелог бика који је ишао кривудаваом стазом. Одједном осетих, соколовим оком и чулом Индијанца у ратној заседи, присуство једног младића чији је врат био дужи од врата брзоноге жирафе, а чији је меки филцани шешир био украшен плетеном траком. Нечисте душе и уста окужених јефтином пастом за зубе, младић се обрати другом путнику: – Има се утисак, знате, да ме намерно газите по ногама!

(Рејмон Кено, *Стилске вежбе*)

Чиме се одликује одбијени текст?

- а) устаљеним изразима и реченицама и устаљеним редом речи
- б) наглашеном сликовитошћу коју стварају употребљене стилске фигуре
- в) употребљеним терминима и логичким извођењем закључака
- г) поједностављеним реченицама и скромним избором речи

Заокружи слово испред тачног одговора.

148. Прочитај текст. Обрати пажњу на то због чега аутор у њему користи **термине**.

Постоје, у ваздуху који дишемо, такозвани инертни гасови. Носе необичне грчке називе ученог порекла који значе „Нови“, „Скривени“, „Неактивни“, „Странац“. Заправо су толико троми, толико задовољни својим стањем, да не учествују ни у једној хемијској реакцији, не комбинују се ни са једним другим елементом, и баш због тога су вековима били незапажени: тек 1962. године, један хемичар, после дуготрајног и надљудског труда, успео је да примора „Странца“ (ксенон) да се накратко сједини са изузетно грамзивим и живахним флуором.[...]

Оно мало што знам о својим прецима, зближава их са овим гасовима. Нису објективно сви били инертни, јер им то није било дозвољено: били су, односно морали су да буду, прилично активни, пре свега да би зарадили за живот, а и зато што је владало извесно морално начело према којем „онај ко не ради, не једе“; али су несумњиво били инертни у души, расположени за непристрасно мудровање, проницљив разговор, елегантну расправу, узвишену и неосновану.

(Примо Леви, *Периодни систем*)

Аутор у овом тексту користи термине да би:

- а) извео закључке о инертним гасовима;
- б) описао особине инертних гасова;
- в) упознао јавност са открићем новог гаса;
- г) представио породичне претке.

Заокружи слово испред тачног одговора.

149. Прочитај текст. Обрати пажњу на функционалне стилове (административни, научни, књижевни, публицистички) које је користио аутор у овом тексту.

1. Племенити гасови су се раније називали инертним гасовима јер се веровало да је њихова валентност нулта и да не граде једињења. Хелијум је хемијски инертан гас без боје, укуса и мириса, слабо растворљив у води. Француски астроном Пјер Жансен открио је 1868. године, приликом потпуног помрачења Сунца, нови хемијски елемент на Сунцу, а енглески хемичар Едвард Франкланд и астроном Џозеф Норман Локјер назвали су га хелијум према грчкој речи хелиос, која значи Сунце.

2. Смеша хелијума и водоника назива се „хелијумов ваздух“. Хелијум је елемент са најнижом тачком топљења. И остали племенити гасови имају веома ниске тачке топљења и кључања у односу на атомску масу.

3. Једна од најзанимљивијих примена хелијума односи се на пуњење ваздушних балона. До Првог светског рата балони пуњени хелијумом користили су се и у војне сврхе – за надгледање терена. Данас читави тимови научника учествују у конструисању све бољих балона, а пилотирање балоном веома је модеран спорт. Швајцарац Бертран Пикар и Британац Брајан Џонс облетели су 1999. године Земљину куглу балоном, без слетања, и после 19 дана лета спустили се у египатску пустињу.

1. Којим је функционалним стилем написан први пасус? _____

2. Којим је функционалним стилем написан други пасус? _____

3. Којим је функционалним стилем написан трећи пасус? _____

150. Пред тобом је једна страна индекса појмова из *Граматике српскога језика за основну школу*.

Пажљиво је погледај и одговори на постављено питање.

Граматика српскога језика за основну школу	
изричне реченице	презента 171–172
у ужем смислу 191–192	футура првог 175
у ширем смислу	индоевропска породица
192–193	језика 17, 32
(и)јекавски	инструментал 166–167
изговор 18, 19, 27, 30,	квалитативни 167, 170
46	инфинитив 15, 156, 178
икавски	историјски презент в. нара-
изговор 18, 19	тивни
илирски покрет 29	источнохерцеговачки
именице 57, 61–68, 118	дијалекат 19, 20, 27
апстрактне 68	
властите 66	Ј
глаголске 68	<i>јати</i> 18, 42
градивне 67	једначење сугласника по
заједничке 65–66	звучности 39–41, 47
збирне 66–67, 185	једначење сугласника по
pluralia tantum 66, 89	месту изговора 41–42
именичка синтагма в. син-	једнозначност речи 125–126
тагма	језик као средство спору-
именске речи 58, 146, 158	мевања 15, 16, 20
именски део предиката 70,	јотовање 45–46, 98, 101
72, 79, 146, 159	
именски предикатив в.	К
именски део предиката	кајкавско наречје 18
императив 95, 99–100,	Караџић, Вук Стефановић
176, 189	20, 25, 26–28, 29
имперсонални облик глагола	књижевни језик 20, 28
в. безлични облик	комбинована творба речи
имперфекат 95, 98–99,	117, 122–123
174–175	компарација 58
инверзија 207	придева 72–74
индикативно значење	неправилна 74
аориста 173–174	прилога 83
перфекта 173	

216

Број иза пописа у индексу означава:

- број параграфа у коме се говори о том појму;
- број стране на којој се говори о том појму;
- редни број појма у индексу појмова;
- број поглавља у коме се говори о том појму.

Заокружи слово испред тачног одговора.

151. У ком делу књиге можеш пронаћи списак појмова и бројеве страна на којима су ти појмови употребљени? Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) у индексу појмова
- б) у појмовнику
- в) у библиографији
- г) у садржају

152. Погледај страницу књиге и размисли којем делу књиге припада.

Пековић, Слободанка, „О клетви“, *Расковник*, Београд, лето 1970.
Пермяков, Г. Л. (ред.), *Паремнологические исследования*, Москва 1984.
Петровић, А., *Деца у схватању нашег народа*, Библиотека ЦХЗ, Београд 1940.
Петровић, В. К., „Неколико листића из народне педагогије“, *Учитель* 3–5, Београд 1897–1898.
Петровић, П. Ж., *Живот и обичаји народни у Грузи* СЕЗ, 26, САН, Београд 1948.
Петровић, П. Ж., „Крсно име“, у: *О крсном имену* (Зборник), „Просвета“, Београд 1985.
Пећо, Љ., *Обичаји и веровања из Босне*, СЕЗ, 32, СКА, Београд 1923.
Пенушлиски, К., „Наречниците во македонското народно творчество“, *Работата на 13. конгрес на сојузот на фолклористите на Југославија*, Скопје 1968.
Pešić, Radmila i Nada Milošević-Dorđević, *Narodna književnost*, „Vuk Karadžić“, Beograd 1984.
Пирх, О. Д., *Путовање по Србији у години 1829*, „Просвета“, Београд 1983.

Страница из књиге део је:

- а) појмовника;
- б) библиографије;
- в) садржаја;
- г) индекса појмова.

Заокружи слово испред тачног одговора.

153. Уоквирени одломци преузети су из различитих делова исте књиге (Абигејл Витли, *Прича о сликарству*). Поред сваког одломка напиши из ког је дела књиге преузет (садржај, индекс појмова, речник појмова, библиографија). Назив једног дела књиге је сувишан.

1.

Академије 52, 86, 90

Акрилна боја 75, 77, 89, 90

2.

Академија – погледај Уметничка академија

Акрилна боја – брзосушећа боја која се добија мешањем пигмената с течном пластиком

Акт – слика или статуа голе фигуре

3.

Велике промене и мирни животи 42

Реформација 44

Од сликара до дипломата 46

Први трговци сликама 48

Изложбе и академије 52

154. Прочитај наведене текстове и одреди шта је заједничко за њих.

Текст 1

Медвед је медвед зато што је „медојед“, што једе мед. Зна се да медвед није само медојед; кад нема меда, он је „свејед“: биљојед и месојед. Па ипак, медвед је у свим словенским језицима назван по меду, који од све хране највише воли да једе. А у старој постојбини Словена, тамо у шумама иза Карпата, тамо је било много меда.

Није само медвед – медвед. И човека понекад назову медведом – ако је крупан, или ако је груб, неспретан, трапав, трунтав и незграпан.

Текст 2

Медвед ијек. **медвјед** (дијал. ијек. мећед) м 1. зоол. у мн.: породица сисара Ursidae, крупне звери здепастог, незграпног тела, густог кудравог крзна, ситних очију, малих ушију, кратког репа и снажних канци на прстима, чије различите врсте живе највише у шумама Европе, Азије и Америке (у нашим крајевима мрки медвед Ursus Arctos). 2. фиг. презр. незграпан, трапав, одн. неотесан, ограничен, глуп човек.

Из **оба текста** може се сазнати:

- а) како је медвед у словенским језицима добио име;
- б) на којим континентима медведи данас живе;
- в) какав се човек назива медведом;
- г) која је омиљена храна медведа.

Заокружи слово испред тачног одговора.

155. Прочитај понуђене текстове. На основу датих података закључи да ли је тврдња у табели **тачна** или **нетачна**.

Путницима који користе градски превоз за израду повластице за превоз потребно је:

За запослене: оверена потврда од предузећа у којем је особа запослена, једна фотографија особе за коју се израђује повластица и новац за трошкове израде карте. Месечна маркица за ову категорију путника може се купити само организовано преко предузећа – не може да је купи појединац. Цена израде повластице је 560,00 динара.

За пензионере: фотокопија личне карте, чек од последње пензије, једна фотографија особе за коју се израђује повластица и новац за трошкове израде повластице. Цена израде повластице је 560,00 динара.

За ђаке: потврда која се преузима на киосцима ЈГСП или интернет страници предузећа, попуњена траженим подацима и оверена у школи, једна фотографија особе за коју се израђује повластица, новац за трошкове израде повластице и здравствена књижица или лична карта на увид. Захтеви за израду повластице предају се на киосцима за продају маркица. Цена израде повластице је 560,00 динара.

За незапослене грађане: фотокопија личне карте, једна фотографија особе за коју се израђује повластица и новац за трошкове израде повластице. Цена израде повластице је 560,00 динара.

Ако је тврдња **тачна**, заокружи Т, ако је тврдња **нетачна**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Сваки ђак мора донети сведочанство о завршеном претходном разреду да би добио повластицу.	Т	Н
Цена израде повластице иста је за све путнике који користе градски превоз.	Т	Н
Сви путници који користе градски превоз морају донети једну фотографију да би добили повластицу.	Т	Н
Сви путници који користе градски превоз морају донети фотокопију личне карте да би добили повластицу.	Т	Н

156. Прочитај кратке одломке из биографија Иве Андрића, Јована Дучића и Милана Ракића.

АНДРИЋ, ИВО (1892–1975) сматра се најзначајнијим српским писцем XX века. Рођен је у близини Травника, а детињство је провео у Вишеграду, где је завршио основну школу. Гимназију је завршио у Сарајеву, а студије у Грацу. У раздобљу између 1921. и 1941. радио је у дипломатској служби, у представништвима у Риму, Букурешту, Грацу, Паризу и Берлину.

ДУЧИЋ, ЈОВАН (1872–1943) био је песник, есејиста и путописац. Преокрет у његовом животу настао је 1899, када је напустио Мостар и отишао на студије у Женеву. Након завршетка студија улази у дипломатију. По избијању Другог светског рата одлази у САД, где је и умро. Имао је жељу да буде сахрањен у родном Требињу. Та његова жеља је испуњена тек 2000. године.

РАКИЋ, МИЛАН (1876–1938) потиче из угледне београдске породице, у којој је рано стекао широко образовање и из које је понео интелектуалне склоности. Студирао је право у Паризу, а по повратку у земљу убрзо је ушао у дипломатију. Био је у дипломатској служби у Приштини, Скопљу, Солуну, Копенхагену, Софији и Риму.

На основу датих биографских података о нашим писцима, одреди да ли су следеће тврдње **тачне** или **нетачне**. Заокружи Т или Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Сва три писца била су у дипломатској служби.	Т	Н
Два писца су боравила у Паризу.	Т	Н
Један од писаца студирао је у Београду.	Т	Н
Један од писаца рођен је у Мостару.	Т	Н

157. Прочитај вест о отварању изложбе и упореди је са текстом на плакату.

18. новембар 2010. године

Музичар и цртач стрипова Владимир Зонтаг отвориће вечерас у 19.00 часова у новосадском Клубу обожаваалаца стрипа (Краља Александра 10, I спрат) изложбу стрипа о Николи Тесли под називом *Енергија и светлост (Energy and Light)*. У Клубу ће Зонтаг приредити и концерт на којем ће представити музички албум *Енергија и светлост*, пошто је истовремено са стрипом о Тесли објавио и музички албум.

Владимир Недељковић, Панчевац који је у свету стрип уметности познатији као Владимир Зонтаг, урадио је до сада већ неколико стрипова посвећених Николи Тесли. Нови стрип о Тесли састоји се из три приче: две су измишљене, а једна је биографска и односи се на Теслину рану младост.

Стрип *Енергија и светлост*, посвећен Тесли, Зонтаг је већ представио у септембру у београдском клубу Жица. Иста изложба и концерт поновљени су и у Грацу, где је Тесла студирао.

Изложба *Енергија и светлост* биће отворена и у Нишу, 2. децембра, у Студентском културном центру.

Ако је тврдња **тачна**, заокружи Т, ако је тврдња **нетачна**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Вест о отварању изложбе у Новом Саду и плакат односе се на исти догађај.	Т	Н
Подаци о називу изложбе и о томе ко је главни јунак стрипа налазе се и у вести и на плакату.	Т	Н
Податак о томе како гласи право име Владимира Зонтага може се наћи и у вести и на плакату.	Т	Н

158. Прочитај одломак из дела *Уметност и њена историја*. Аутор у тексту говори о једном старогрчком рељефу и даје свој коментар о том рељефу. Подвуци реченицу у којој је исказан коментар.

На овом рељефу Атлас је приказан како се враћа са златним јабукама до Херакла, који стоји под својим големим теретом. Атина му је подметнула јастуче на рамена. У десној руци некад је држала метално копље. Читава је прича испричана с дивном једноставношћу и јасноћом. Атина је окренута према нама и само јој је глава окренута у страну ка Хераклу.

159. Прочитај одломак из текста *О народним певачима* Вука Стефановића Караџића. У њему он пише о Тешану Подруговићу. Одреди у којим реченицама Вук Стефановић Караџић износи чињенице, а у којима став (коментар о овом народном певачу). Подвуци *чињеница* или *коментар*.

1. Узмем га уочи Цвети са собом на кола и одведем у манастир Шишатовац.

чињеница *коментар*

2. Био је паметан и, као хајдук, поштен човек.

чињеница *коментар*

3. Никога ја до данас нисам нашао да онако песме зна као он што је знао.

чињеница *коментар*

4. Његова је свака песма била добра, јер је он песме разумевао и осећао.

чињеница *коментар*

160. Прочитај одломак из новинског чланка. Подвуци у њему део у којем је исказан коментар о изнетим чињеницама.

Сваке две недеље нестане по један језик

На свету се тренутно говори 6.909 језика. Мандарински кинески говори 845.000.000 људи, шпански 329.000.000, енглески 328.000.000. Током последњих пет векова ишчезла је половина светских говора. У три последње генерације нестало је 200 језика. Иако *Атлас угрожених језика* Унеска показује да је 229 језика тренутно пред изумирањем, тај податак као да никога не занима. Данас постоји 133 језика које говори мали број људи – сваки од њих говори мање од десеторо људи.

161. Прочитај три новинска текста у којима се говори о истом догађају. У једном од њих аутор износи свој коментар о том догађају. Заокружи наслов тог текста.

Србија – освајач Дејвис купа!

Српска тениска репрезентација освојила је Дејвис куп савладавши Француску са 3 : 2 у победама, а последњег дана победе су донели Новак Ђоковић и Виктор Троицки.

Српска салатара!

Србија на крову планете! Тениска репрезентација Србије освајач је Дејвис купа! Одлучујући поен синоћ је на маестралан начин донео Виктор Троицки, који је после три фантастична сета почистио са терена Француза Мајкла Љодру са 3 : 0.

Србија освојила Дејвис куп

Тениска репрезентација Србије освојила је у недељу у Београду Дејвис куп, пошто је Виктор Троицки победио Мајкла Љодру са 3 : 0 и донео свом тиму тријумф од 3 : 2 над Француском. Троицки је по сетовима славио са 6 : 2, 6 : 2, 6 : 3. Прилику Троицком да донесе одлучујући поен обезбедио је раније, у недељу, Новак Ђоковић, који је такође победио свог противника са 3 : 0. Србији је ово први освојени Дејвис куп.

162. Прочитај текст и одреди какав став аутор заузима према насилничком понашању младих.

Насиље у школама

Недавно је у 115 школа спроведено истраживање о насиљу међу ученицима. Установљено је да у насилној комуникацији не учествује 71% ученика. Другим речима, 71% ученика нису ни жртве, ни насилници. Значи, нешто више од четвртине испитаних ученика, тачније 29%, појављује се у „кругу насиља“ било као жртве, било као насилници. У улози жртве је 21% од укупног броја испитаних. Неке жртве су истовремено и насилници. У испитиваној групи има 4% таквих ученика.

Најчешћи облици насилничког понашања ученика су вређање и исмевање. Такво понашање ученика наставници углавном толеришу као облик нормалне вршњачке комуникације на школском узрасту. Неки стручњаци, међутим, сматрају да је то проблем и да би требало утицати на такав став наставника.

Аутор овог текста према насилничком понашању младих изражава следећи став:

- а) незаинтересован је;
- б) уздржан је;
- в) забринут је;
- г) бесан је.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- 163.** Прочитај текст Ђуре Даничића о средњовековним писцима Доментијану и Теодосију. Подвуци реченицу којом аутор износи став да се Теодосијево дело веома разликује од Доментијановог.

Живот Светог Саве од Теодосија

О овом претерано скромном калуђеру знамо још много мање него о Доментијану. Зна се само то да је он био хиландарски калуђер и да је живео у другој половини XIII века. За своје главно дело, *Живот Светога Саве*, Теодосије је врло скромно означио у наслову да је „сказано Доментијаном, а списано Теодосијем мнихом“, што је дало повода да се дуго мисли да је Теодосије само обични преписивач Доментијановог дела. Тек доцније се показало да су у праву они који су тврдили да је прерада Доментијановог дела, али прерада у којој не само да „камен на камену није остао“ него се оно по својим књижевним квалитетима може сматрати као потпуно оригинално дело. Његово причање је живо и лако, описи сликовити и реалистички, излагање природно, добро повезано и често драматично.

(Драгољуб Павловић и Радмила Маринковић, *Из наше књижевности феудалног доба*)

- 164.** Прочитај текст о првој изложби сликара импресиониста. Подвуци две речи које најубедљивије исказују став критичара о првој изложби импресиониста.

Занимљиво је прочитати неколико бележака из штампе по којима се види како је примљена прва изложба сликара импресиониста. Један недељник пише 1876. године: „Ти назовиуметници називају себе превратницима, импресионистима. Они узму комад платна, боју и кичицу, намажу неколико мрља боје по платну, како им већ дође, и онда целу ствар потпишу својим именом.“

Критичаре није разбеснела само нова техника сликања. Њихов гнев изазивали су и мотиви које су ови сликари бирали. У прошлости се од сликара очекивало да тражи такав кутак природе који би, по општем мишљењу, био сликовит.

(Ернст Х. Гомбрих, *Уметност и њена историја*)

- 165.** Прочитај текст. Напиши какав став има аутор према описаном понашању људи на свадби.

Венчање: Амбасадор ћебе за будуће бебе

Као гост на венчању, морате да понесете прикладан поклон. Најбоље је да купите ћебе марке амбасадор. То је веома леп поклон који ће младенце сигурно обрадовати, јер ће им и остали гости највероватније донети то исто.

На свадби ће, вероватно, бити једна особа с микрофоном, која набраја ко је шта купио младенцима и колико је то коштало. Кад на ред дође ваш поклон, особа ће викнути: „Амбасадор ћебе за будуће бебе!“, на шта ће настати подврискивање. То је знак да званице одобравају ваш избор поклона.

(Дејан Новачић, *СФРЈ за понављаче*)

Писано изражавање

- 166.** Твоју школу је посетио познати спортиста. Он је говорио о потреби да се деца и млади више баве спортом и да се што више дечака и девојчица укључи у спортске активности. Напиши у неколико реченица вест о томе за школски лист. Не заборави да даш наслов вести. Води рачуна о елементима које **вест** треба да садржи.

- 167.** Напиши вест о прослави Дана школе који су организовали ученици осмог разреда. Води рачуна о елементима које **вест** треба да садржи.

Прослављен Дан школе

168. Напиши извештај о концерту који је организован поводом завршетка школске године. Извештај треба да садржи: неопходне информације о догађају, описан ток догађаја и изнет закључак.

(наслов)

169. Ако је наведена особина типична за говорни језик, на линији поред ње напиши **говорни**, а ако је типична за писани језик, напиши **писани**:

- а) Реченице су дуже и сложеније. _____
- б) Допуњује се гестовима и мимиком. _____
- в) Реченице су недовршене и непотпуне. _____

170. Неке речи у следећим реченицама **нису** написане према правилу о писању великог почетног слова. Подвуци те речи.

- а) У знак сећања на пјера де кубертена, оснивача модерних олимпијских игара, у косјерићу, родном месту Светомира Ђукића, нашег чувеног атлетичара, подигнута је спомен-чесма.
- б) Да би могао да сарађује са међународним спортским организацијама, српски спортиста Светомир Ђукић је 23. фебруара 1910. године, у београдском хотелу москва, основао српски олимпијски клуб и постао његов први директор.

171. Прочитај реченицу. Подвуци речи које **нису** написане у складу са правилима о писању великог слова.

Капетан-мишино здање саграђено је 1863. године по пројекту Чешког архитекте Јана Неволе, а важно је знати и да ова Задужбина, са необично много украсних елемената, представља мешавину Романике, Готике и Ренесансе.

172. Упиши запете тамо где је потребно.

Округла грађевина била је опасана двоструким каменим зидом. Ветрови кише снегови људи и животиње уништавали су и разносили све што није од камена па и ти камени зидови осипали су се и нестајали само теже и спорије. Кров је на средини одавно проваљен и све се више руши.

173. Упиши запете тамо где је потребно.

- а) У доба мога детињства дакле врло давно у наш град дошла је стална панорама.
- б) Магловити врбасти испаравају се још од прошлог дана облаци се ковитлају све наниже.
- в) И стари Вавилонци и Халдејци а нарочито њихови свештеници посматрали су звездано небо пажљиво и истрајно.

174. Прочитај реченицу. У реченици је једна запета **неправилно** употребљена, сувишна је. Заокружи ту запету.

Пошто су неке печурке, нарочито оне, с црвеним шеширом и белим пегама по њему, веома отровне, потребно је, приликом брања, одолети њиховој лепоти.

175. Уколико је тврдња **тачна**, заокружи Т, а уколико је **нетачна**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Вокатив се издваја запетом само када се налази на почетку реченице.	Т	Н
Две тачке у појединим областима (математика, спорт) имају значење речи према .	Т	Н
Великим почетним словом пишу се имена историјских раздобља.	Т	Н
Тачка се пише уз арапски број употребљен као редни.	Т	Н

176. Заокружи слово испред правилно написане скраћенице за следеће речи:

такозвани, и друго, и тако даље, на пример.

- а) т. зв.
- б) и др.
- в) и тд.
- г) н. пр.

177. Напиши скраћенице за следеће речи:

Република Србија _____
гимназија _____
госпођа _____
и слично _____

178. Заокружи слово испред реченице у којој су све речи исправно написане.

- а) Он се не слаже са ничим што смо предложили.
- б) Ни за кога из одељења није се распитивао.
- в) Нисам могла да добијем књигу од никога.
- г) Она се за ништа стално љути.

179. Прочитај реченице. Подвуци у свакој од њих по две речи које **нису** написане у складу са правописним правилима.

- а) Појава штампе највише је допринела напредку љутског духа и описмењавању људи.
- б) Доментијан је најзначајнији србски писац средине тринестог века и један од највећих писаца уопште.
- в) Присталице Вукових идеја били су млади школовани људи, претежно у Бечу и Пешти, од којих су многи касније дошли у Србију да раде.

180. Допуни следеће реченице тако што ћеш уписати једну од понуђених речи. Води рачуна о правописним правилима:

ниједан / ни један, понешто / по нешто, штогод / што год.

1. а) Често се каже да _____ човек није савршен.
б) Није прошао _____ једини дан без свађе.
2. а) Сви су за Нову годину добили _____.
б) О његовом животу _____ знам.
3. а) Међу новим стварима наћи ће се _____ и за моју душу.
б) _____ рекао, повероваћу ти.

181. Заокружи слово испред реченице у којој је подвучена речца написана правилно.

- а) Он никад не касни, на против, стиже увек пре времена.
- б) Ми смо се, уствари, мало дуже задржали на физичком.
- в) Ја, на жалост, нећу ићи на излет у суботу, имам тренинг.
- г) Ти си, додуше, већ гледао тај филм, неће ти бити занимљив.

182. Подвуци правилно написане речи.

компјутер – компијутер оригиналан – оригиналан дијаграм – дијаграм
сумљив – сумњив прекључе – прекјуче

183. Следећа реченица садржи управни говор, али јој недостају знаци интерпункције. Упиши их у реченицу.

Не тужакајте се рекла нам је разредна.

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

184. Подвуци наглашене самогласнике у следећим паровима речи:

КОРАК – КОРАЧАТИ

ПИСАТИ – ПРЕПИСИВАТИ

ПРИЗНАТИ – ПРИЗНАЊЕ

ДОДАТИ – ДОДАВАТИ

ЛОВАЦ – УЛОВЉЕН

ОСМЕХ – СМЕШИТИ СЕ

185. Заокружи слова испред правила за акцентовање речи у српском књижевном језику.

- а) Акценти обично стоје на првом слогу речи.
- б) Акценти не могу стајати на последњем слогу вишесложних речи.
- в) На једносложним речима могу стајати само силазни акценти.
- г) На двосложним речима могу стајати само узлазни акценти.
- д) Ненаглашене дужине се јављају само иза наглашених слогова.
- ђ) Ненаглашене дужине стоје само на последњем слогу речи.

186. Подвуци наглашене (акцентоване) самогласнике у следећим паровима речи:

АВАНТУРА – АВАНТУРИЗАМ

ГРАДИТИ – ГРАЂЕН

ВАСПИТАТИ – ВАСПИТАВАТИ

МАТУРА – МАТУРСКИ

МУЗИКА – МУЗИКАЛНО

УЧИТИ – УЧИОНИЦА

187. Подвуци акцентовани слог у следећим речима:

ш љ и в а, м а н д а р и н а, ј а б у к а, п о м о р а н ц а, б а н а н а.

188. Повежи наведене речи у левој колони са одговарајућом гласовном променом у десној колони. У левој колони једна реч је сувишна.

- 1. свадба
- 2. вожња
- 3. руски
- 4. сеоба
- 5. кружић

- а) палатализација
- б) прелазак л у о
- в) једначење сугласника по звучности
- г) једначење сугласника по месту творбе

189. У свакој групи речи по једна реч **није** правилно написана. Прецртај ту реч.

Милкин
Олгин
Славчин
Даничин

оловци
шминци
свесци
љуљашци

ношен
однесен
донесен
унешен

предчас
предзнак
представа
предговор

190. У сваком низу речи подвучи оне речи у којима је дошло до **губљења сугласника**.

- а) савесна радосна мирисна часна
 б) руски шведски безбедан безначајан
 в) ђаци задаци облаци јунаци

191. Подвучи у следећој реченици две речи у којима запажаш резултате **једначења сугласника по звучности**:

Добро обриши ципеле и истреси кишобран или јакну пре уласка у школу.

192. У сваком од наведених низова глаголских облика прецртај онај глаголски облик који том низу **не припада**.

- а) чујући кујући видећи помоћи
 б) рекосмо дођосмо говорасмо прођосмо
 в) пливамо кажимо чувајмо вежимо

193. Прочитај следећу реченицу и упиши у табелу **падеж** у којем су подвучене именице. Једно поље је већ попуњено.

Али упоредо са даном који је јачао доле над градом и овде око мене, расло је и то моје сећање на догађај из детињства.

Именица у реченици	Падеж
даном	
сећање	НОМИНАТИВ
детињства	

194. Прочитај текст и подвуци у њему **прилоге за начин**.

Игра *Жмурке с лоптом*, као и све друге игре, има своја правила. Једно од њих је следеће: са обележене тачке на ивици терена лопта се баца праволинијски најближем играчу у слободном простору, он је одмах некеме додаје, а затим брзо трчи на супротну страну.

195. Препиши из следеће реченице **прилог у компаративу**.

Иако су карте за места близу позорнице скупље, у овогодишњој позоришној сезони распродају се брзо, као и карте за она јефтинија места, која су даље од позорнице.

196. Поред речи у левој колони упиши слово које стоји испред одговарајућег начина грађења те речи. Води рачуна о томе да се неке од датих речи граде на исти начин.

1. прошетати се _____	а) извођење
2. затишје _____	б) слагање
3. прохладан _____	в) комбинована творба
4. људски _____	г) творба претварањем
5. млада _____	
6. гледалац _____	

197. Разврстај следеће речи према начину грађења:

непријатан, штуцање, трагач, престати, сметња.

1. слагање: _____
2. извођење: _____

198. Прецртај у следећем низу реч која је по начину творбе **различита** од осталих:

пратилац, слушалац, ронилац, стваралац, раноранилац.

199. У следећем низу речи подвуци две **изведене** именице:

цвет, маслачак, пчела, грм, боровина, воћњак.

200. Заокружи слово испред назива врсте зависних реченица којој припада подвучена реченица.

Застао сам да потражим слободно место.

- а) изрична реченица
- б) намерна реченица
- в) условна реченица
- г) последична реченица

201. Прочитај реченице. Обрати пажњу на независне реченице и врсту напоредног односа којим су оне повезане у оквиру комуникативних реченица. Комуникативне реченице обележене су бројевима.

1. Европа је увелико у првим данима Другог светског рата, али вести из света споро стижу у ову провинцијску забит.
2. Два музиканта стоје на заравни благе падине и певају.
3. Старији музикант има око двадесет година, док је други дванаестогодишњи дечак.

Саставни однос јавља се у комуникативној реченици обележеној бројем ____.

Супротни однос јавља се у комуникативним реченицама обележеним бројевима ____ и ____.

202. Подвучи глаголске синтагме у следећим примерима:

- а) грицкати семенке, грицкам семенке, грицках семенке;
- б) склонићу се у хлад, склоних се у хлад, склонивши се у хлад;
- в) одмахнух главом, одмахујући главом, одмахни главом.

203. Одреди врсте синтагми у следећим реченицама:

- 1) Берући трешње, попео се врло високо.
- 2) Поврће има веома важну улогу у исхрани.
- 3) Маслачак је зељаста, вишегодишња биљка.

На одговарајуће место у табели стави знак + за врсту подвучене синтагме.

Синтагме	Именичка	Придевска	Прилошка	Глаголска
берући трешње				
врло високо				
веома важну				
зељаста, вишегодишња биљка				

204. У тексту су истакнуте неке синтагме. Подвуци у њима **главне речи**.

Ниједна постојећа теорија не може да објасни **све особине лоптастих муња**. Међутим, једно је сасвим сигурно: лоптаста муња је опасна.

Лоптасту муњу је **врло тешко** добити у експериментима. **Један научник из САД** изјавио је да је, употребљавајући опрему какву је описао Тесла, успео да изазове **ватрене лопте пречника два центиметра**.

205. У следећем примеру дате су три независне предикатске реченице. Подвуци њихове **субјекте**, који су исказани синтагмом.

Врата крчме ишарана су именима, под кровом виси стари венац ђурђевског цвећа, а окна на прозорима излепљена су пожутелим, старим новинама.

206. Заокружи слово испред реченице у којој је подвучена глаголска синтагма у служби (функцији) **прилошке одредбе за узрок**.

- а) Изгубивши појам о времену, закаснио је на час.
- б) Ветар је јако дувао, а киша је пљуштала добујући по крововима.
- в) Бака је, испричавши причу о дедином путовању, заћутала.
- г) Размишљајући о распусту, пожелео сам да са друговима одем на летовање.

207. У првој реченици подвуци **прави објекат**, а у другој реченици подвуци **неправи објекат**.

- 1. Уживајући у погледу на усталасану воду, лагано смо прелазили стари мост са каменим луком.
- 2. Некада су људи веровали у магијску моћ црвеног ускршњег јајета.

208. Повежи сваки пример са значењем подвученог **генитива** у њему. Једно значење је сувишно.

Пример:

Значење:

1. стабла <u>шљиве</u>	а) деоно
2. прегршт <u>шљива</u>	б) присвојно
3. поред <u>шљиве</u>	в) месно
	г) описно

209. Прочитај реченицу и подвуци у њој **облике генитива с присвојним значењем**.

Светло свитаца се ствара у трбуху овог инсекта – прецизније, у доњем делу његовог стомака.

210. Прочитај реченицу и подвуци у њој **падежне облике с месним значењем**.

Пчеле извиђачи излазе из кошнице у потрази за цветним поленом и нектаром, а враћају се у кошницу кад нађу ливаду с добрим цвећем.

211. Прочитај следећу реченицу:

Власинско језеро се налази на југоистоку Србије, на територији општине Сурдулица.

Које значење има падежни облик подвучене речи?

- а) месно
- б) деоно
- в) описно
- г) присвојно

Заокружи слово испред тачног одговора.

212. У тексту су подвучени неки облици **презента**. Одреди значење тих облика.

Био један цар, па имао три сина и пред двором златну јабуку, која би за једну ноћ и уцветала и узрела, и неко је обрао. Једном се стане цар разговарати са својим синовима:

– Куд то нестаје род с наше јабуке?!

На то ће рећи најстарији син:

– Ноћас ја чувам јабуку, да видим ко је то бере.

И кад се смркне, он оде под јабуку и легне под њу.

1.

Повежи облике презента са одговарајућим значењем у тексту.

се стане

нестаје

чувам

бере

легне

квалификативни презент

приповедачки презент

презент за будућност

2.

У следећој реченици употребљен је **футур**:

На то ће рећи најстарији син.

Он означава радњу која је будућа у односу на:

- а) садашњи тренутак;
- б) прошли тренутак;
- в) будући тренутак;
- г) било који тренутак.

Заокружи слово испред тачног одговора.

213. Прочитај текст у којем су подвучени облици **презента**.

Спавање крепи јер ослобађа човека свега што се у мозгу током дана нагомилава као непотребно и припрема га за изазове са којима ће се наредног дана суочити. Мождане ћелије најбоље се обнављају уколико се обезбеди довољан број сати за спавање у затамњеној просторији.

Међу подвученим облицима презента један означава **услов** под којим се врши нека друга радња. Препиши из текста тај облик презента.

214. Заокружи слово испред реченице у којој подвучени **глаголски прилог** има значење **начина**.

- а) Не потрчавши, Мира је остала последња у реду.
- б) Марко је упознао многе суседне земље путујући.
- в) Обрадовавши се, Јована је потрчала ка другарици.

215. Заокружи слово испред реченице у којој реч **колено** има **метонимијско** значење.

- а) Милан је пао и повредио колено.
- б) Моја сукња допире тачно до колена.
- в) Мама је Милану закрпила колена на фармеркама.
- г) Десно колено ме је заболело од клечања на песку.

216. Заокружи слово испред реченице у којој подвучена реч има **метонимијско** значење.

- а) Чувам своју прву чинијицу из детињства.
- б) У стакленим чинијицама гореле су мирисне свеће.
- в) Кад једем пудинг, није ми довољна једна чинијица.
- г) Посадила сам зрна пшенице у чинијицу од земље.

217. Заокружи слово испред реченице у којој подвучена реч има **метонимијско** значење.

- а) Зимски распуст најрадије проводим на Копаонику.
- б) Матуру славимо у свечаној сали наше школе.
- в) Београд слави важне успехе наших спортиста.
- г) Највише слободног времена проводим на тренингу.

218. Одреди значење речи која је подвучена у следећој реченици:

У древној грчкој књижевности омиљене врсте лирске поезије биле су ода, химна, елегија и дитирамб.

Реч **древна** у реченици означава књижевност која је:

- а) стара;
- б) народна;
- в) богата;
- г) разноврсна.

Заокружи слово испред тачног одговора.

219. Прочитај текст.

Изгледа да су Вавилонци први наслутили прави облик Земље, али то сазнање косило се са њиховим традиционалним верским схватањима, према којима је небо имало облик звона које је покривало Земљу. Зато се и нису усудили да обелодане оно што им је изгледало очигледно, већ препустише слободоумнијим Грцима да то учине.

1. Подвуци у тексту глагол који значи **бити у нескладу**.

2. Реч **обелоданити** у тексту значи:

- а) објаснити;
- б) објавити;
- в) осудити;
- г) обележити.

Заокружи слово испред тачног одговора.

220. Међу понуђеним речима подвуци ону реч која је у следећој реченици изостављена:

Често се за насмејаног човека мисли да представља пријатну и задовољну особу иако научно није потврђено да је _____ повезана са особинама личности и карактером.

мускулатура физиологија анатомија мимика

221. Прочитај реченицу и одреди значење речи која је у њој подвучена.

Према једном народном обичају, када се процветалом дрену, који се донесе у кућу, обратите у пролеће речима „ја кад видех зелен дрен, предадох му дрем и лијен“, дремеж, лењост и учмалост ће нестати.

Реч **учмалост** у реченици значи:

- а) веровање у дуготрајност природних циклуса;
- б) забринутост за човеково здравље;
- в) неповољне услове за природно цветање биљке;
- г) смањену активност људи или њено одсуство.

Заокружи слово испред тачног одговора.

222. Прочитај реченицу и одреди значење речи која је у њој подвучена.

То насеље са пуно зелених површина подигнуто је у време стамбеног бума, када се град ширио и на другу обалу реке.

Реч **бум** у реченици значи:

- а) усклађеност, склад са природом;
- б) попуњавање празних површина;
- в) нагли напредак, процват;
- г) изградњу нових зграда.

Заокружи слово испред тачног одговора.

223. Одреди значење подвучене речи у следећој реченици:

Шљива се може јести пресна или осушена, кувана у пекмезу или печена у колачима.

Реч **пресна** у реченици значи:

- а) опрана;
- б) мекана;
- в) тврда;
- г) сирова.

Заокружи слово испред тачног одговора.

224. Прочитај текст и одреди значење речи која је у њему подвучена.

Представа о урбаној средини у којој се живи хаотично и безобзирно, на супрот животу у малом месту – није више убедљива. У последње две-три деценије градови су постали пренасељени, бујају „приградска села“, у која дошљаци из града доносе обрасце урбаног понашања. Здрав живот и срдачност мале средине све се мање осећа у тим новим насељима.

(*Политикин Магазин*)

Реч **урбан** у тексту значи:

- а) неуређен;
- б) суров;
- в) градски;
- г) велик.

Заокружи слово испред тачног одговора.

225. Прочитај одломак из комедије *Покондирена тиква* и одреди значење подвучене речи.

ФЕМА: Девојко, ти ваљда ниси сасвим изгубила мозак. Ни толико не можеш да расудиш да он мој брат бити не може. Ко је још видео да ја овако у бело обучена пођем с њиме издртим и јадним; црне му се руке, никаква резона не зна ... видиш, и сама се од њега гадиш.

ЕВИЦА: Није тако, мајко.

ФЕМА: Каква мајка, ваљда ми није седамдесет лета. [...]

ЕВИЦА: Али кад сам се тако научила.

ФЕМА: То те је научио тај твој уја и други њему подобни. [...]

Реч **подобан** у наведеном тексту значи:

- а) одан, веран;
- б) налик, сличан;
- в) потчињен, подређен.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Књижевност

226. Повежи наслове књижевних дела са историјским догађајима о којима се у тим делима говори. По два дела односе се на исти историјски догађај.

Дела:	Историјски догађаји:
<i>Мемоари Проте Матеје Ненадовића</i>	Косовски бој
<i>Смрт Мајке Југовића</i> (народна песма)	Први српски устанак
<i>Цар Лазар и царица Милица</i> (народна песма)	
<i>Деобе Добрице Ћосића</i>	Други светски рат
<i>Почетак буне против дахија</i> (народна песма)	
<i>Дневник Ане Франк</i>	

227. У песми *Плава гробница* песник Милутин Бојић одаје почаст српским ратницима страдалим за време:

- а) Првог српског устанка;
- б) Другог српског устанка;
- в) Првог светског рата;
- г) Другог светског рата.

Заокружи слово испред тачног одговора.

228. У ком се књижевном делу приповеда о истом историјском периоду као и у *Мемоарима* Проте Матеје Ненадовића? Подвуци наслов тог дела.

Горски вијенац (Петар Петровић Његош)

Сеобе (Милош Црњански)

Бој на Мишару (народна песма)

Крвава бајка (Десанка Максимовић)

229. Попуни табелу.

Наслов дела и име писца	Књижевни род	Књижевна врста
<i>Поход на Мјесеци</i> , Бранко Ћопић		
<i>Покондирена тиква</i> , Јован Стерија Поповић		
<i>Небо</i> , Стеван Раичковић		

230. Повежи линијама наслов књижевног дела са књижевним ликом из тог дела. Један наслов је сувишан.

1. <i>Горски вијенац</i>	а) Благоје казанџија
2. <i>Писма из Италије</i>	б) владика Данило
3. <i>Све ће то народ позлатити</i>	
4. <i>Живот и прикљученија</i>	в) Петар Петровић Његош

231. Попуни празна поља, као што је започето.

Име писца	Наслов дела	Назив врсте
Милош Црњански	<i>Ламент над Београдом</i>	поема
	<i>Све ће то народ позлатити</i>	
Коста Трифковић	<i>Избирачица</i>	
	<i>Бисерне очи</i>	љубавна песма

232. Којој врсти припада свака од наведених кратких фолклорних форми (загонетке, пословице, питалице, изреке, брзалице, бројалице)?

Језик кости нема, али кости ломи. _____

Док се мати роди, син по кући ходи. _____
(ватра и дим)

Чокањчићем ћеш ме, чокањчићем ћу те. _____

Питали Турци Марка: – Кажи нам Марко, тако ти вјере, за шта би се најрадије потурчио?
– За инат!

233. Прочитај одломак из народне баладе *Предраг и Ненад*. Пронађи у одломку једну од одлика баладе.

Кад је Предраг речи разабрао,
од стра̂ љута стреле испустио,
пак притрча рањену јунаку,
скида њега с коња на травицу:
„Та ти ли си, мој брате Ненаде!
Ја сам Предраг, твој братац рођени.
Можеш ли ми ране преболети,
да подерем танане кошуље,
да те видам и да те завијам?“
Рањен Ненад њему одговара:
„Та ти ли си, мој брате рођени!
Вала богу кад сам те видео,
те ме жива моја жеља мину!
Не могу ти ране преболети,
већ ти проста моја крвца била!“
То изусти, па душицу пусти.
Над њим Предраг јаде јадикује:
„Јò Ненаде, моје јарко сунце!
Рано ти ми ти беше изишло,
па ми тако рано ти заседе!
Мој босиљче из зелене башче!
Рано ти ми беше процватио,
па ми тако рано ти увену!“
Па потрже ноже од појаса,
те удара себе у срдашце, —
мртав паде покрај браца свога.

Одлика баладе која се препознаје у одломку јесте:

234. Прочитај одломак из песме *Женидба Милића Барјактара*. Обрати пажњу на одлике народне баладе у наведеном одломку.

Како дође Милић Барјактаре,
Он се спусти на меку постељу,
Док се спусти, он душу испусти.
Док дођоше кићени сватови,
Дотле с' Милић мртав налажао;
Кад то вид'ли кићени сватови,
Наопако копља окренуше,
Наопако коло поведоше,
Жалостиву пјесму запјеваше;
Сабљама му сандук сатесаше,
Нацацима раку ископаше,
Саранише Милић Барјактара
Куда јарко смирује се сунце.

Коју одлику баладе препознајеш у наведеним стиховима?

- а) фантастични елементи
- б) трагичан завршетак
- в) јуначки подвиг

Заокружи слово испред тачног одговора.

235. Балада и поема су:

- а) епске песме;
- б) лирске песме;
- в) лирско-епске песме;
- г) врсте драме.

Заокружи слово испред тачног одговора.

236. Прочитај одломак из једног дела Растка Петровића. Одреди којој књижевнаучној врсти (биографија, мемоари, путопис, дневник) то дело припада.

Половином децембра, по пучини, приступасмо лагано тропима. Птице су се мењале, наилазили смо на рибе које излећу из мирног, зеленог или азурног мора, а покоји брод, који је пролазио хоризонтом, био је за нас – догађај! Ноћу се за бродом вукла фосфорна река, свако вече, што смо били даље на југу, све светлија. Читава звездана кола одскакала су од брода, и губила се у води Велике светле кугле, као запаљене буктиње и као сунца, бежале су такође од нас. Узбудљиво је било гледати у тај млечни пут који се вукао за бродом. Остављасмо са стране невидљива Канарска острва. Велика кола била су све ближе на хоризонту; са друге стране, појављивао се Јужни крст. То беше сасвим: друго небо.

Овај одломак припада _____.

237. Прочитај одломак из дела *Марадона*. Одреди којој књижевнаучној врсти то дело припада.

Као пето од осморо деце у породици Ђитора и Тоте Марадона, рођен је у Авеланди, радничкој четврти Буенос Ајреса, у недељу – свети дан сваког Аргентинца. Дан за фудбал. Фудбал му је, написаће хроничари, морао бити у крви. На Дијегову каријеру највише је утицао његов ујак Кирило, некад голман малог клуба Кориентес, прави фудбалски зависник. Франциско Корнехо, скаут Аргентинос јуниорса, први је уочио Дијегов таленат. Све, баш све је могао направити с лоптом. Глава или нога, свеједно. Лопта се једноставно лепила за Дијега.

Ово је одломак из:

- а) путописа;
- б) дневника;
- в) биографије;
- г) аутобиографије.

Заокружи тачан одговор.

238. Прочитај одломак и одреди којој књижевнаучној врсти (биографија, мемоари, путопис, дневник) то дело припада.

25. 10. 1944.

Дан почиње поново блистав и леп.

Пакујем своје прње и полако излазим на обалу. Пре тога још обилан доручак који се састоји од масти, хлеба, ... мармеладе и кафе. Говори се да хлеба понестаје, јуче га није било, но уместо тога много масти и живинског меса у кутијама. Ноћас поново интересантан разговор са Фипом. Недалеко од нас, у јужном правцу, митраљези и пушчана паљба, између њих две детонације.

Овај одломак припада _____.

- 239.** Прочитај одломак из дела *А ондак је летијо јероплан над Београдом* Александра Дерока. Одреди књижевнаучну врсту којој то дело припада.

Заборавио сам много штошта из тога времена. Ипак, сећам се још понечега. Тако, на пример, венчања краља Александра и краљице Драге. Гледао сам поворку са прозора. Био је ту и фијакер и све остало, али све што ми је још јасно остало у памћењу била је слика команданта гарде како напред јаше, дебељушкаст, накићен, са перјаницом, са сабљом и целим декором, на коњу који се поиграва и пропиње... и, одједном, колан пуче или се смакну и коњаник седе на калдрму. Чакшире су му пукле низ целу бутину и громко је све треснуло...То сам најбоље запамтио.

Заокружи слово испред назива књижевнаучне врсте којој то дело припада.

- а) дневник
- б) путопис
- в) аутобиографија
- г) мемоари
- д) биографија

- 240.** Прочитај одломак из дела *Љубав у Тоскани* Милоша Црњанског. Одреди књижевнаучну врсту којој то дело припада.

Пиза је равничарски град, модеран у пуном смислу речи, са својим изгледом удобности, целовитости и правилности, али и монотоније што их је управљачки дух Медичијевих (...) донео у најважније градове Тоскане. (...) Обала Арна која на том месту прави једну величанствену упечатљиву кривину; куће са зеленим жалузинама, са жутим или смеђим малтером или, тачније, дворци, пошто сва та здања имају карактер монументалности.

Заокружи слово испред назива књижевнаучне врсте којој то дело припада.

- а) дневник
- б) путопис
- в) аутобиографија
- г) мемоари
- д) биографија

241. Повежи назив стилске фигуре са словом испред реченице у којој се та стилска фигура налази. Један назив стилске фигуре је сувишан.

1. контраст	а) Чуј, како јауче ветар кроз пусте пољане наше...
2. хипербола	б) ...он има пуно руку и ноге безбројне...
3. градација	в) Овдје вас свако познаје и воли,
4. персонификација	а тамо нико познати вас неће...

242. У одломку из приповетке *Мост на Жени* Иве Андрића подвуци део текста у којем препознајеш **контраст**.

Онај који ово прича, први је који је дошао на мисао да му испита и сазна постанак. То је било једног вечера кад се враћао из планине, и, уморан, сео поред камените ограде на мосту. Били су врели летњи дани, али прохладне ноћи. Кад се наслонио леђима на камен, осети да је још топал од дневне жеге.

243. У одломку из текста *Потера за пејзажима* Пеђе Милосављевића подвуци персонификацију.

Гледам у беле прозоре тражећи оно чега се можете одрећи. Али не видим ништа. Госпође једу сладолед у хаљинама из 1932. године. Једина присна сазнања, то су ове позлаћене куће од камена, које се гледају и скоро милују.

244. Одреди које је стилско средство употребљено у подвученим стиховима из збирке *Ђулићи* Јована Јовановића Змаја.

Месечина, – ал' месеца нема;
Моја мила зелен венац снила,
Пак се мало у сну насмијала, –
Од тога се поноћ засијала.

Стилско средство је:

- а) персонификација;
- б) градација;
- в) контраст;
- г) хипербола.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- 245.** Пред тобом су испреметани одломци из романа Ане Ђокић Понграшић *Шемни ти смопи да лимво те*. Прочитај све одломке и на линију изнад сваког одломка упиши бројеве од 1 до 5 тако да редослед бројева одговара току приче. Један број је уписан.

Стајао је у гомили и жмурио. Није могао да гледа вратоломије које је његов ујак изводио. Тек би после сваког аплауза зашкриљено на једно око и уверио се да му је ујак још жив и у једном комаду.

– Браво, мајсторе!!! – чули су се узвици са свих страна.

Док је тако жмиркао гледајући ујака како лети ваздухом, и док је слушао задивљене уздахе гомиле, Луки се наједном учинило као да се никада ништа ружно у његовој породици није догодило. Осећао је само срећу и понос.

Лука је ужурбано корачао стазом која је водила око језера. У сусрет су му долазили бициклисти, ознојени џогери, ролери с пластичним бочицама воде у рукама пред којима је морао да се склања у страну да га не би срушили.

Иако је већ обишао пола стазе, нигде није видео ујака.

– *Требало је до сада бар једном да прође поред мене, ако тренира* – помислио је приближавајући се месту око којег се сакупила гомила људи.

1

На Ади су поред оградe ресторана три ролера изводила вратоломије. Две девојке су седеле на оближњој клупи и задивљено их гледале.

У својим металик сребрним инвалидским колицима (а заправо обичним сивим) Лукин је ујак застао и посматрао их. Круг који је управо направио око језера није био довољан да смири узбуђење које је осећао у грудима. Још му се чинило да види осмех свог шурака и чује његове речи:

– Спремај се, Златане. Путујеш на Олимпијаду!

Дошло му је да се гласно насмеје. Уместо тога, снажно је погурао точкове и пришао огради ресторана. Знао је да га гледају.

– *Сигурно опет ролери нешто изводе* – закључио је настављајући потрагу за ујаком, када је зачуо део разговора двоје клинаца.

– Јеси ли видео? У инвалидским колицима, човече!

Одмах је знао о коме је реч. Скренуо је са стазе и потрчао право према окупљеној гомили. Поново се зачуо жамор, а онда велики пљесак. Лука је већ претпостављао на какав ће призор наићи.

То му уопште није сметало. Откако је још тамо пре једанаест година настрадао и сео једном заувек у ова колица, био је навикнут на знатижељне погледе.

Покушао је да ради све што и они. Залетао се. Прескакао постављене кутије, цигле и торбе, возикао се лево-десно по ивици оградe, окретао на точковима док се небо око његове главе вртело све брже и брже.

Негде у даљини чуо је жамор и пљесак.

На тренутак му се учинило да цео свет навија за њега.

- 246.** Прочитај одломке из Молијерове комедије *Грађанин племић*. Упиши на линију бројеве од 1 до 5, као што је започето, тако да одговарају логичном току разговора.

УЧИТЕЉ ИГРАЊА

_____ Не баш у свему да се угледају на њега; њега ради, ја бих волео да он боље памти наша предавања.

УЧИТЕЉ МУЗИКЕ

_____ Имамо. Нашли смо човека какав нам је потребан обојици. Господин Журден је увртео у главу да је племић, да му треба господско понашање; он је за нас права крава музара; ви играчи и ми музичари можемо желети да се и остали грађани угледају на њега.

УЧИТЕЉ МУЗИКЕ

_____ Истина је да их слабо схвата, али их добро плаћа; а то је баш оно што је нама уметницима данас потребније од свега осталог.

УЧИТЕЉ ИГРАЊА

1 Сад имамо доста посла и ви и ја.

УЧИТЕЉ ИГРАЊА

_____ Е, видите, ја тражим и мало славе. Пријатно ми је плескање; али ја сматрам да је право мучење за уметнике кад се приказују пред глупацима, кад њихове умотворине морају да подносе дивљачко просташтво каквог блесана.

- 247.** Међу наведеним особинама Кањоша Мацедоновића, јунака из истоимене приповетке Стефана Митрова Љубише, пронађи ону особину која одговара наведеном поступку. Упиши ту особину у табелу. Наведено је више особина него поступака.

Особине Кањоша Мацедоновића су: племенит, мудар, храбар, лукав.

Особина	Поступак
	У двобоју, окренуо је дива Фурлана према Сунцу: „Фурлан вјешто одбија махове, док га Кањош, обигравајући, окрену сунцу у очи.“
	Када му Млеци понуде благо као награду, он им каже: „Да се из ове скриње диже, а не меће, то би благо брзо нестало; брзо бисте јој дно видјели.“
	Изашао је на мегдан са дивом Фурланом. „Могло ми је бити да сједим дома као господин.“

248. Јунак у епској поезији представља се на следеће начине:

1. поступци – шта јунак ради и како се понаша према другим ликовима

2. говор – шта јунак говори (о себи и о другим ликовима)

3. изглед јунака – (физички изглед, опис његове одеће и оружја)

4. коментар – шта о јунаку мисле певач и други ликови

Прочитај одломке из епских песама. Поред сваког од њих упиши број којим је обележен начин на који је јунак представљен.

а) Нетко бјеше Страхинићу бане!

Бјеше бане у маленој Бањској,
у маленој Бањској крај Косова,
да такога не има сокола.

б) – Ја невјера никад био нисам,
Нит' сам био, нити ћу кад бити...

в) Пред њима је Бошко Југовићу
на алату, вас у чистом злату;
крсташ га је барјак поклопио,
побратиме, до коња алата;
на барјаку од злата јабука,
из јабуке од злата крстови,
од крстова златне ките висе,
те куцкају Бошка по плећима.

г) Кад то зачу од Прилипа Марко,
он тад пушћа своје бојно копље
своме Шарцу између ушију
дели-Муси у прси јуначке;
на топуз га Муса дочекао,
преко себе копље претурио,
пак потеже своје бојно копље
да удари Краљевића Марка;
на топуз га Марко дочекао,
пребио га на три половине.
Потегоше сабље оковане,
један другом јуриш учинише...

249. На линији испод сваког одломка напиши назив одговарајућег облика казивања (монолог, дијалог, нарација, дескрипција).

- Идеш ли, роде?
- Идем, идем!
- Је ли ти студено?
- Да!

Облик казивања је _____.

Јеротије (сам): ... Ја, плава риба, ал' треба је упецати. Треба вешто натаћи мамац, спустити удицу у воду, па мирно... ћутиш, не дишеш... а тек пловак заигра, а ти – хоп!... Искочи удица, а кад погледаш: на удици – класа!

Облик казивања је _____.

Кроз прозор „гостинске собе“ видела се стара крушка која се дизала свега неколико метара од куће, а иза ње се ширила башта са цвећем, на коју се настављао пространи воћњак, сличан неком малом гају.

Облик казивања је _____.

После неког времена појави се неки млади сликар. Изложи слике и очекиваше суд јавног мњења. Слике нису биле рђаве. Ја сам их као странац једини и гледао, а од домаћих не хте нико отићи.

Облик казивања је _____.

250. Заокружи број испред пасуса из дела *Мали Принц* Антоана де Сент Егзиперија у којем препознајеш **унутрашњи монолог**.

1. И сада, наравно, прошло је шест година... Још никад нисам причао ову причу. Кад су ме другови поново видели, били су веома задовољни што ме виде жива. Био сам тужан али сам им рекао: „То је од замора...“

2. Сад сам се мало утешо. То јест... не сасвим. Али знам да се он вратио на своју планету, јер у зору нисам пронашао његово тело. То није било тако тешко тело... А ја волим ноћу да слушам звезде. Као пет стотина милиона звончића...

3. Али, ево, догађа се нешто необично. На брњицу, коју сам нацртао за Малог Принца, заборавио сам да ставим кожни каиш! Никада неће моћи да је намести својој овци. И ја се питам: „Шта ли се догодило на његовој планети? Можда је ипак овца појела ружу...“

251. У наведеном одломку из сатиричне приповетке *Страдија* Радоја Домановића подвучи **унутрашњи монолог**.

Кад сам изишао на улицу, опет улица препуна силна света што се таласа на све стране, а граја да уши заглуну.

„Куда ће овај оволики свет? Шта је сад опет? ... Сигурно депутација каква?“ – мислио сам у себи, гледајући с чуђењем у ту небојену шарену масу разноврсна света, и приђем првом што беше до мене, те га запитам:

– Куда жури овај оволики свет?

Онај се осети дубоко увређен од тог мог глупог питања, погледа ме љутито и с презрењем, па се окрете леђима мени и пође за масом.

252. Прочитај одломак из романа *Корени* Добрице Ћосића. Одреди облик казивања (монолог, унутрашњи монолог, дескрипција, нарација) који препознајеш у реченицама из заграде.

Добро вече, Ђорђе. Стигох сад, с кочијашем из Паланке... (Није ми се обрадовао. Не жели ни да се пољубимо. Не зна. Откуд би знао? Још кад је био дете...) Нисам хтео да вас мучим, на Бадњи дан много је посла. Добро ме возио. (Само с оцем да се сад не сретнем. Касније. Док се средим. Касније. Морам тише да говорим.) Уморан сам, идем одмах у собу.

Заокружи слово испред облика казивања који препознајеш у реченицама из заграде.

- а) монолог
- б) унутрашњи монолог
- в) дескрипција
- г) нарација

253. Следеће реченице односе се на комедију *Тврдица* Јована Стерије Поповића. Ако се у реченици дело препричава, подвучи реч **препричавање**, ако се дело анализира, подвучи реч **анализирање**.

1. Нотарош Мишић узима за жену Катицу, Кир Јањину ћерку.

препричавање анализирање

2. Кир Јања је оличење тврдичлука.

препричавање анализирање

3. Кир Јањина дотрајала штала се руши и убија коње.

препричавање анализирање

4. Стерија у овој комедији осуђује Кир Јањин порок.

препричавање анализирање

254. Следећи пасуси односе се на роман *Дечаџи Павлове улице* Ференца Молнара.

Ако се у пасусима дело препричава, подвучи реч **препричавање**, ако се дело анализира, подвучи реч **анализирање**.

1. У Павловој улици живела је група дечака чији је највећи непријатељ била друга група дечака који су себе звали Црвене кошуље. Повод за сукоб ове две групе је заплена кликера малом плавокосом дечаку Немечеку из Павлове улице од стране браће Пастор, чланова противничке групе.

препричавање анализирање

2. Стил којим је написан овај роман занимљив је, напет, пун догађаја. Ликови су верно описани, а борба између дечака приказана је као да се води прави рат.

препричавање анализирање

3. Књига је настала из пишчевих доживљаја у детињству. Мали Ференц Молнар није познавао радости широких поља, игралишта; паркови су били ограђени. Тако је градилиште у Павловој улици постало рај за децу из целе околине.

препричавање анализирање

4. Сутрадан поподне вођа дечака из Павлове улице са Немечеком и још једним дечаком отишао је у ботаничку башту, на терен Црвених кошуља. Одлучили су да продру на њихово острво, а да би то остварили, морали су да прођу кроз разне препреке и опасности.

препричавање анализирање

255. Прочитај следећи текст о комедији *Покондирена тиква* Јована Стерије Поповића.

Одреди да ли аутор текста комедију **анализира** или **препричава**.

Фема је опанчарева жена. Помагала је мужу све до његове смрти, радећи са ћерком Евицом, братом Митром и помоћником Василијем. Живели су једноставним животом. Након смрти мужа, Фема је одједном добила жељу да уђе у високо друштво. Када Евица с љубављу говори о оцу и ујаку, Фема бесни. За мужа каже да је био простак који није читао новине, нити пратио моду.

Аутор текста _____ комедију.
(анализира или препричава)

256. Јован Љуштановић, аутор есеја о комедији *Сумњиво лице*, анализира и препричава поједине делове комедије. Подвучи део текста који одговара **стилу** и **језику анализе**.

Јеротије Пантић, срески капетан, добио је задатак да ухвати сумњиво лице у свом срезу. Када је стигло љубавно писмо за његову ћерку, он га је отворио и прочитао. Помислио је да је аутор писма сумњиво лице за којим он трага.

Он је комичан тип који се обично назива *senex iratus*, или строги отац. Одлучио је да ухвати сумњиво лице тако што је наредио својим чиновницима да опколе хотел *Европа* у којем је одсела особа за коју је он помислио да је сумњиво лице.

НАПРЕДНИ НИВО

Вештина читања и разумевање прочитаног

257. Прочитај два текста различитих аутора о насилничком понашању младих у школама. Закључи како се та два аутора односе према таквом понашању.

Аутор А:

Недавно је у 115 школа спроведено истраживање о насиљу међу ученицима. Установљено је да 71% ученика није ни на који начин увучен у насилну комуникацију са вршњацима, односно, нису ни жртве, ни насилници. То истовремено значи да се нешто више од четвртине ученика, тачније 29%, појављује у „кругу насиља“, неки као жртве, а неки као насилници. У улози жртве насиља сувише је велики број ученика, чак 21% свих испитаних ученика.

Неке жртве су истовремено и насилници. У испитиваној групи има 4% таквих ученика. У тој групи најчешћи облици насилничког понашања су вређање и исмевање. Дакле, ови ученици нападају речима.

Аутор Б:

Највећи број ученика изјавио је да су у току свог школовања, за време наставе или после ње, били изложени исмевању, вређању или су називани погрдним надимцима. Наводе, такође, и друге непријатности: неумесно задиркивање, ширење лажи о њима, одвраћање других ученика да се друже с њима.

И наставници и остали запослени у школи потврђују да су вређање и ударање свакодневни облик насилничког понашања у школи. Само регистровање проблема не значи да имамо разлога да одахнемо. Напротив, ови облици насиља лако се прикривају, олако схватају, „лакше“ подносе и „лече“, иако могу бити веома тешки и са врло сложеним последицама.

Заокружи слово испред тачне тврдње.

- а) Аутори нису забринути због насиља у школама.
- б) Аутори су подједнако забринути због насиља у школама.
- в) Аутор Б исказује више забринутости од аутора А.

258. Прочитај текстове. Обрати пажњу на то како је представљен лик Харија Потера у једном и у другом тексту.

Текст 1

Час о Харију Потеру за малишане из некадашњег насеља испод Газеле

У организацији Секретаријата за социјалну заштиту студенти Филолошког факултета држе од почетка новембра часове расељеној деци. Она се тако упознају са јунацима из књижевних дела као што су *Хајдук у Београду*, *Хари Потер*, *Том Сојер* и друга. Данас су студенткиње Филолошког факултета одржале час о Харију Потеру деци из расељеног насеља испод Газеле.

Часу о дечаку магичних моћи из романа Џоане Роулинг присуствовали су сви малишани из овог насеља. Поред разговора о лику Харија Потера и његових пријатеља, деца су имала прилику да, носећи „магични шешир“, поделе своје скривене жеље са другарима и студенткињама Филолошког факултета.

Александра Вранеш, декан Филолошког факултета, рекла је да је овај факултет радо прихватио иницијативу града Београда да на овај начин помогне ромској деци у савладавању читања и познавању литературе. Она је објаснила да се настава одвија сваке суботе у четири насеља. У наставу су укључени студенти група за библиотекарство и информатику, шпански језик и књижевност, а у наредном семестру биће укључени и студенти из других група. Рад је волонтерски, а студенти предано раде са малишанима.

Текст 2

Хари Потер је заједнички назив серије књига шкотске књижевнице Џоан Кетлин Роулинг и филмова заснованих на њима. Ауторка овог серијала тврди да су се приче о Харију појавиле сасвим формиране у њеној машти, док је путовала возом од Манчестера до Лондона.

Главни лик је млади чаробњак Хари Потер. Књиге о Харију Потеру првенствено су намењене старијој деци, али овај јунак има обожаваатеље свих годишта. Прва књига, *Хари Потер и камен мудрости*, објављена је 1997, а радња се догађа 1991. године.

Свака књига описује једну годину Харијевог живота у Хогвортској школи магије, у којој се млади чаробњаци уче како да користе магију и играју квидич, чаробњачки спорт.

1. У сваком од текстова исказана је на различите начине иста особина Харија Потера. Подвуци у сваком тексту део реченице у којем је наведена та особина.

2. Да ли се у оба текста говори о Харију Потеру као јунаку филмског серијала?

ДА

НЕ

Образложи одговор.

259. Прочитај одломке из три различита текста и одреди шта је заједничко за сва три одломка.

1. Поштовао је професоре свога сина искрено, и тако је био частан изузетак од оних силних и тако честих и обичних наших оцева који обично увек држе страну својој деци, а нарочито своме сину, и који обично тврдо верују да им је дете врло бистро и осетљиво, али да професори терају пизму. Није таки био газда Радисав. Он је трезвено гледао на ствари, и, у сукобима и парницама између сина и професора, увек је држао страну професору. Знајући свога сина, његово је начело било да је син његов увек крив, и, према томе, да професор вазда мора имати право.

(Стеван Сремац, *Бури и Енглези*)

(пизма – омраза, мржња, непријатељство, злоба)

2. Кад је свршила школу, а било јој је дванаест година, задржали је код куће. А и није свршила ни сву основну школу, него само три и тек почела четврти разред, кад је чорбаци Замфиру дошло нешто у памет да је извади из школе. Хаџи Замфир није дао да се даље школује. Кад би му поменули више школе, и да је – кад му је већ бог дао свега доста – пошље у Београд, хаџи Замфир би их тада само погледао и погледом пресекао; истресао би чибук, а то би био знак да је љут тада, и кратко би се на њих обрецнуо. И нико после ни за живу главу не би смео продужити с њим разговор о тој теми...

(Стеван Сремац, *Зона Замфирова*)

3. Кад сам достигао за школу, сви су у кући данули душом, уверени да је школа калуп у који се дете, као прокисло тесто, метне па му школа да форму и врати га родитељима печено.

Моје школовање, то је управо моја борба за опстанак и самоодржање. Та се борба јавља најпре у сукобу између мене и мог оца, који се необично поносио тиме што му син иде у школу, док ја, посматрајући ствар са реалније тачке гледишта, нисам налазио да отац има довољно разлога поносити се.

(Бранислав Нушић, *Аутобиографија*)

Ако се тврдња односи на сва три одломка, заокружи **ДА**, ако се не односи на сва три одломка, заокружи **НЕ**.

У свим одломцима:	ДА или НЕ	
видљив је однос родитеља према школи	ДА	НЕ
наглашена је заинтересованост деце за школу	ДА	НЕ
истакнути су проблеми између ученика и професора	ДА	НЕ

260. Прочитај следећи текст и одреди **кључне речи** у њему.

Проучавајући загађивање атмосфере, научници су утврдили да Аустралија избацује у атмосферу више штетних гасова по становнику од било које друге индустријски развијене земље. Због повећања броја становника и крчења шума у последње три деценије, Аустралија је постала један од највећих загађивача атмосфере гасовима који доприносе такозваном „ефекту стаклене баште“. Тако је у Аустралији 1990. године у атмосферу избачено 36,4 тоне угљен-диоксида по становнику, док је истовремено у САД та количина износила 25,3 тоне, у Канади 23,1 тону, у Немачкој 18 тона и у Норвешкој 12,1 тону.

Наведи **две** кључне речи/синтагме из овог текста.

261. Прочитај одломак из текста Радослава Братића о Јовану Дучићу. Међу понуђеним речима и синтагмама заокружена је једна **кључна реч**. Заокружи још три.

Не треба заборавити да се Дучић родио на граници где се укрштају планински и медитерански ветрови, где се мешају вучји гласови с крицима морских птица. Можда баш зато што је Дучић „рођен близу мора, он је гипкији и блиставији мајстор“, вели историчар књижевности Перо Слијепчевић. Медитеран му је био могућност да побегне из суре стварности херцеговачке сиротиње. Отуда и толико морепловаца диљем света рођених у Поповом пољу, и толико Херцеговаца по морским отоцима. Штури су подаци о Дучићевом детињству. Они око њега мало су их износили у јавност, а он их је, из неког разлога, изгледа крио. Дучић се детињству ретко враћао – а у своју интиму мало кога пуштао.

(Радослав Братић, *Два стабла Дучићеве поезије*)

Дучић

вучји гласови

Медитеран

детињство

морске птице

Херцеговина

мајстор

262. Прочитај одломке из предговора за *Антологију новије српске лирике* Богдана Поповића и заокружи број испред оног одломка на који се односе све понуђене **кључне речи**.

Кључне речи: антологија добро песништво/лепа песма уживање

1.

Пред најстрожом критиком, само антологије могу дати читаоцу добро песништво. [...] Тек кад се такве антологије упореде са обичним песничким збиркама, видеће се колико и у збиркама најбољих песника осредње песме сметају бољима; и тек тада ће се видети какво уживање може бити читати [...] збирку у којој су *све* песме врло високог реда, у којој после једне лепе песме човек не мора да чита пет слабијих, да плати задовољство које је од прве имао. Свака је песма лепа, свака је „драги камен“, и човек чита књигу са једним неисплативим осећањем сигурности, којим се удваја задовољство од сталног, неузнемиреног борављења на висинама.

2.

Ако је слободно навести као пример ову *Антологију* коју читалац има у рукама, уредник може [...] дати потврде из свог властитог и најновијег искуства. Иако је све песме које су ушле у ову *Антологију* читао по више пута, тако да су оне за њега одавно изгубиле драж новине; иако их је он сам бирао и уносио у *Антологију*, тако да му је садржај *Антологије* исувише познат – он је, читајући још једном готову књигу у рукопису, осетио то велико уживање о коме је горе реч, и налазио је у читању задовољства као да су му песме биле нове, и као да су биле лепше но дотада – толико су оне у свом новом друштву биле добиле.

3.

И зато је – поред других разлога – ова *Антологија* састављена по обзирима чисто естетичким, а мерило за избор песама држано врло високо.

Под *лирском* песмом уредник је разумевао песму у којој преовлађује осећање, или га у њој довољно има да је разликује од чисто описних, дидактичних и приповедних песама, хладнијих, нижих у тону. Према томе, баладе, сатиричне, хумористичне, политичке и пригодне песме нису ушле у збирку. Тако су, да примера ради наведем неколико Змајевих песама, из *Антологије* испала његова *Три хајдука*, *Билдунг*, *Видовдану*, *Јутутунска народна химна* [...] и друге.

263. Прочитај следећа четири пасуса из једног уџбеника за основну школу о старогрчком научнику Ератостену и његовом раду.

Грчког научника, филозофа и географа Ератостена (276–196. године пре нове ере), управника Александријске библиотеке, због значајних географских радова називају „оцем географије“. Ератостен је први систематизовао сва знања о тада познатом свету. Приказао их је на једној од првих географских карата и објавио у делу под називом *Географика*.

У другој књизи *Географике* Ератостен је представио сва дотадашња знања о облику и величини Земље, па и прво мерењање и израчунавање Земљиног обима, које је он извршио.

Ератостен је знао да у Сијени (данашњем Асуану у Египту), сунчеви зраци у подне 22. јуна обасјавају дно једног бунара, односно падају под правим углом. Истовремено, у Александрији, сунчеви зраци падају под углом који је једнак педесетом делу круга (7,2°).

Помноживши растојање између Сијене и Александрије са 50, добио је резултат по којем обим Земље по меридијану износи 39.816 км. Данас са сигурношћу знамо да је обим Земље по меридијану 40.009 км, и зато се дивимо Ератостену који је веома једноставним инструментима, и само са основним знањем геометрије, врло прецизно одредио Земљин обим, при чему је погрешно за само 193 км.

Прочитај текстове обележене бројевима 1, 2 и 3. Заокружи број изнад текста који је **сажетац** свих пасуса о Ератостену.

Текст 1

Ератостена данас називају оцем географије. Он је систематизовао дотадашња географска сазнања и објавио их у делу које је назвао *Географика*. Први је извршио израчунавање Земљиног обима. Учинио је то тако што је измерио растојање између два места у односу на угао сунчевих зрака. Његов прорачун је био врло прецизан – погрешно је само за 193 километра.

Текст 2

Текст је врло занимљив јер говори о научнику Ератостену, који је живео пре нове ере. Овај научник је успео да једноставним инструментима израчуна Земљин обим. Данас знамо да је Земљин обим 40.009 км, а он је тада израчунао да обим износи 39.816 км. Погрешно је за свега 193 км! Само то је довољно да га назовемо „оцем географије“.

Текст 3

Ератостен је живео пре нове ере. Био је грчки научник, филозоф и географ. Био је управник Александријске библиотеке, а бавио се и систематизовањем географских знања. Објавио је књигу *Географика*. Зато га данас називају „оцем географије“. Знао је када сунчеви зраци падају под правим углом у један бунар. То је било значајно за његово израчунавање обима Земље.

264. Прочитај текст о новчаницама у Србији.

Средином XIX века Србија је још вазална кнежевина, део Турског царства, земља која нема право на штампање сопственог новца. У Кнежевини Србији у то доба користе се 42 монете суседних држава, међу којима је најзаступљенији турски новац. Са жељом за државном самосталношћу и независношћу од Турске, у српском народу јавља се и потреба за сопственим новцем.

Издавањем првих бакарних кованица кнез Михаило Обреновић започео је остварење овог сна, а 1876. године кнез Милан је наручио прве отиске папирног новца. „Државне новчанице“, како пише на лицу новчанице, „издају се на основу законодавне одлуке од 19. јануара 1876“. Поред ове објаве стоји и упозорење да свако „ко прави лажне новчанице и ко се њима служи, казниће се по параграфу 145 и 146 кривичног закона“.

Државна штампарија у Београду штампала је новчанице од једног, пет, десет, педесет и сто динара, и то по 1.500 примерака од сваке вредности. Али, у јулу 1875. године, херцеговачки устанак преокренуо је стање у земљи. Србија се припремала за рат против Турске иако су се европске силе противиле. Због тога у Србију никада није стигао инострани зајам од 24 000 000 динара који је требало да служи као златна подлога приликом штампања српског новца. Тадашње власти су закључиле да за пуштање новца у промет нису створени услови и одлучиле су да чекају срећнија времена.

Прва новчаница која је издата у Србији и била у употреби носи датум оснивања Привилеговане народне банке Краљевине Србије – 2. јул 1884. године. Вредност новчанице била је 100 динара, плативих у злату, а њено појављивање изазвало је одушевљење у народу. Грађани су носили у банку противвредност у злату да би је откупили, што показује колико је поверење уживала код људи.

Новац ће у Србији дуго остати стабилан, упркос ратовима који су се водили на њеном тлу. Балкански ратови, анексиона криза и Први светски рат нису наудили динару. Заслуга за овај „подвиг“ припада Ђорђу Вајферту, гувернеру Народне банке у ратно доба. Он је у току рата редовно исплаћивао дугове Немачкој и тако успео да очува углед српског динара. Као симбол сигурности динара и приватног власништва, лик Ђорђа Вајферта данас се налази на новчаници од хиљаду динара. Вајферт је 1917. године у Марсељу (где је била измештена Народна банка Србије) штампао новчаницу од пет динара плативих у сребру. Предња страна новчанице с ликом Милоша Обилића исписана је на српском језику, а задња на француском. У заглављу новчанице великим словима пише „БОГ ЧУВА СРБИЈУ“, а банка поново подсећа да се „фалсификовање банкнота кажњава робијом“.

Из текста сазнајемо да је српска Влада у једном историјском тренутку зауставила штампање припремљених новчаница.

Наведи аргументе из текста којима се објашњава тај потез српске Владе.

265. Прочитај текст у којем се разматра тврдња да ће птице које легу више јаја оставити више потомака и да су зато те врсте боље припремљене за опстанак.

Еколог Дејвид Лак посебно се бавио бројем птића у гнездима дивљих птица. [...] Свака птичја врста има типичну величину легла. На пример, суле и њорке носе по једно јаје, чиопе по три, велике сенице по пола туцета и више. [...] Оправдано је претпоставити да је број јаја на којима ће женка седети и излећи их барем делимично под генетичком контролом. [...] Површно гледано, могло би се учинити да ген за ношење четири јајета напросто мора имати предност над генима за ношење три или два јајета. Но, ако се само мало размисли, постаје јасно да овај прост доказ „што више, то боље“ не може бити ваљан. Он води схватању да је снети пет јаја боље него снети четири, десет је још боље него пет, а да је најбоље од свега – снети неограничен број јаја. Другим речима, тај доказ логички води до апсурда. Очигледно, ако се снесе велики број јаја, уз добити иду и цене. Повећано ношење мора бити плаћено мање успешном бригом.

(Ричард Докинс, *Себични ген*)

Какав однос има Ричард Докинс према тврдњи да су птице које легу више јаја боље припремљене за опстанак?

- а) Докинс прихвата наведену тврдњу.
- б) Докинс није изнео свој став о тој тврдњи.
- в) Докинс је одбацио наведену тврдњу.
- г) Докинс је цео проблем прогласио ненаучним.

266. Прочитај текст. У њему су изнесена мишљења о повезаности насилних телевизијских програма и насилничког понашања. Обрати пажњу на аргументе у тексту који поткрепљују та мишљења.

Да ли насиље на телевизији утиче на насилничко понашање гледалаца?

Постоје различита мишљења о томе колико насиље, приказано у телевизијским емисијама, утиче на насилничко понашање гледалаца таквих емисија.

Готово сви медији преплављени су насилним садржајима. Чак и цртани филмови за децу, по проценама великог броја родитеља, обилују насиљем тако да деци не би требало допустити да их гледају. Међутим, неки аутори управо у великој заступљености насилних садржаја у ТВ програмима проналазе доказ за тврдњу да телевизија нема утицај на насилничко понашање гледалаца. Много људи радо гледа филмове са оваквим садржајима. А када би телевизија стварно повећавала склоност ка насилничком понашању, ти исти људи би се тако и понашали. Ипак, многи људи који привржено гледају насилне филмове и серије нису се због садржаја тих емисија променили као особе, односно не можемо приметити неку упадљиву разлику између њих и оних који не гледају такве емисије. Да је утицај ТВ програма тако моћан, проблеми с насиљем у становништву расли би много брже него што сада расту. Дакле, према овом гледишту, насилни садржаји на телевизији не повећавају насилничко понашање оних који прате такве програме.

С друге стране, бројне пажљиво изведене студије износе доказе о постојању снажне везе између насиља на телевизији и насилничког понашања оних који гледају такве програме. У истраживањима која испитују тај проблем испитаници се обично деле на три групе: на оне који гледају насилни филм, оне који гледају ненасилни филм и оне који током огледа не гледају филм. Ма колико понављали овај тип огледа, резултати су увек слични – гледаоци насилних програма касније се насилнички понашају више од испитаника из друге две групе.

Позивајући се на текст, наведи аргументе који поткрепљују два мишљења.

1. Прво мишљење: Насиље приказано на телевизији утиче на насилничко понашање гледалаца таквих емисија.

Аргумент: _____

2. Друго мишљење: Насиље приказано на телевизији не утиче на насилничко понашање гледалаца таквих емисија.

Аргумент: _____

267. Прочитај текст о алама из књиге *Митска бића српског народа*: (X)АЛА Љубинка Раденовића.

Митска бића српског народа: (X)АЛА

(X)ала је митолошко биће које се појављује у фолклору и веровањима Срба, Бугара и Македонаца. У српским крајевима срећу се још и називи: *алетина*, *алине*, *алосије*, *алчина*, а сачуван је и назив хала, халина, најчешће у епским песмама или у окамењеним изразима типа: (X)ало несита!

Не постоји јасна и јединствена представа о спољашњем изгледу *але*. Она се најчешће везује за *ветар*, *олују* и *градносни облаке*. Алу народ замишља као црни ветар који иде земљом. Где год прође, мора да духне вијор, који врти као сврдло. Ала се може „увући“ и у човека и тада она има људско обличје, а задржава алске особине – по предању ала се увукла у Светог Симеона па је он постао незасит – из њега је алу извукао Свети Сава.

Але односе летину: пшеницу, грожђе; могу да испију и млеко овцама, нарочито кад грми; задају људима болести. Према веровању из Хомоља, але јуришају на Месец, с намером да га униште, а после тога би и Сунце од жалости умрло и тада би светом завладала тама. Одлазак човека у алину кућу, која је далеко и у шуми, према народним приповеткама, може имати различите последице по њега: ако јој приступи с молбом и не говори о разликама између ње и људи, бива награђен – у супротном, ала га сурово кажњава.

Противници але су: змај и свеци – Св. Илија, Св. Аранђео, Св. Ђорђе, Св. Јован, Св. Сава, а такође и халовити или змајевити људи. Муња је главно средство којим се алини противници боре против ње. Зато се верује да је грмљавина борба између ала и змајева. Кад грми, але се, према народном веровању, скривају од змајева у високом дрвећу. Ако се пак змај нађе у шупљем дрвету, але га могу уништити тако што запале дрво.

На основу текста, може се закључити: Але се не могу уништити.

Образложи тај закључак, позивајући се на текст.

Образложење: _____

268. Проучи табелу и одговори на питања у вези са особинама гласова.

Табела – Сугласници и сонанти

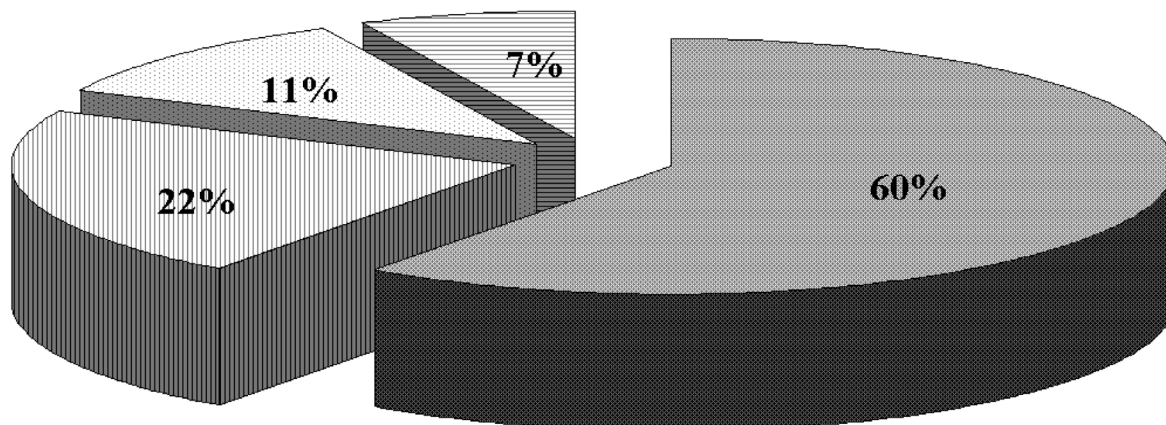
Артикулација место → начин ↓		Уснени		Зубни	Алвеолар.	Предњо-непчани		Задњо-непчани
		двоуснени	усн.-зуб.			тврди	меки	
				звучн.	безвуч.			
експлоз.	звучн.	б		д				г
	безвуч.	п		т				к
африкате	звучн.					џ	ђ	
	безвуч.			ц		ч	ћ	
фрикативни	звучн.			з		ж		
	безвуч.		ф	с		ш		х
назали	звучн.	м			н		њ	
латерални	звучн.				л		љ	
	безвуч.							
вибранти	звучн.				р			
	безвуч.							
полувокал	звучн.		в				ј	
	безвуч.							

а) Које су тврде предњонепчане африкате? _____

б) Заокружи у табели уснено-зубни безвучни глас.

269. Проучи легенду и дате податке, а затим одговори на постављено питање.

Читалачке навике и однос према књизи у породици у Србији

■ књиге се цене у породици, али се не читају

▤ књиге се цене у породици и читају се

▥ књиге се не цене у породици и ретко се читају

▧ књиге никад нису предмет разговора у породици и никад се не читају

Колики је проценат породица у којима је однос према књизи у супротности са читалачким навикама тих породица?

_____ %

270. Прочитај текст задатка и проучи табеле, а затим одговори на постављена питања.

Марко, ученик осмог разреда једне београдске школе, у среду треба да отпутује код баке у Владичин Хан. У Београд треба да се врати тако да у понедељак стигне на време за послеподневну смену у школи. До Ниша би, у повратку, с њим требало да путује и Дејан, његов брат од тетке, ученик седмог разреда.

Линија: БЕОГРАД – ВЛАДИЧИН ХАН – СУРДУЛИЦА

Ред вожње		
09.15	Београд	21.00
--	Велика Плана	19.40
12.35	Брестовац	--
--	Ниш	17.25
13.50	Владичин Хан	16.15
14.05	Сурдулица	16.00
Поласци су сваког дана, осим недеље, са перона број 2.		

Цена карте		
Београд -	у једном смеру	повратна
	динара	динара
Грделица	1.100,00	1.800,00
Предејане	1.100,00	1.800,00
Владичин Хан	1.150,00	1.850,00
Сурдулица	1.250,00	1.950,00

1. Ког дана најкасније треба да крену Марко и његов брат од тетке из Владичиног Хана?

2. У колико сати Дејанови родитељи треба да сачекају сина на станици у Нишу?

3. Колико новца треба Марку да би у Београду купио повратну карту?

а) 3.000,00 динара; б) 1.150,00 динара; в) 1.950,00 динара; г) 1.850,00 динара

Заокружи слово испред тачног одговора.

271. У једној основној школи у Новом Саду психолог школе спровео је истраживање на тему *Знам коме треба да се обратим ако је моја безбедност у школи угрожена.*

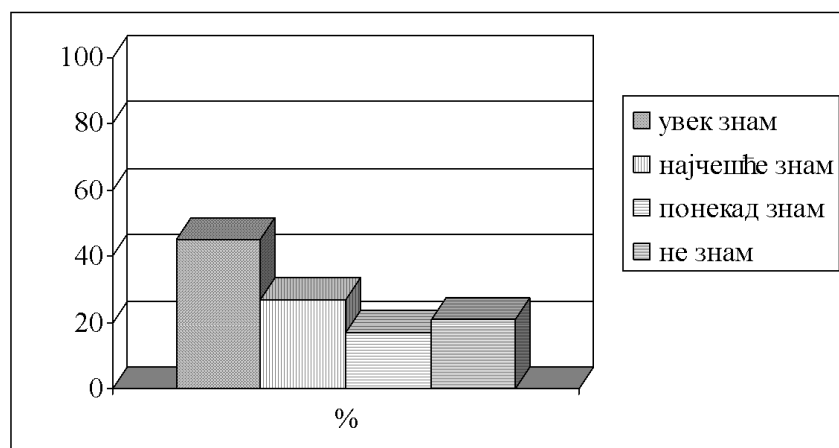
Резултате тог истраживања психолог школе представио је у табели и графички.

Табела

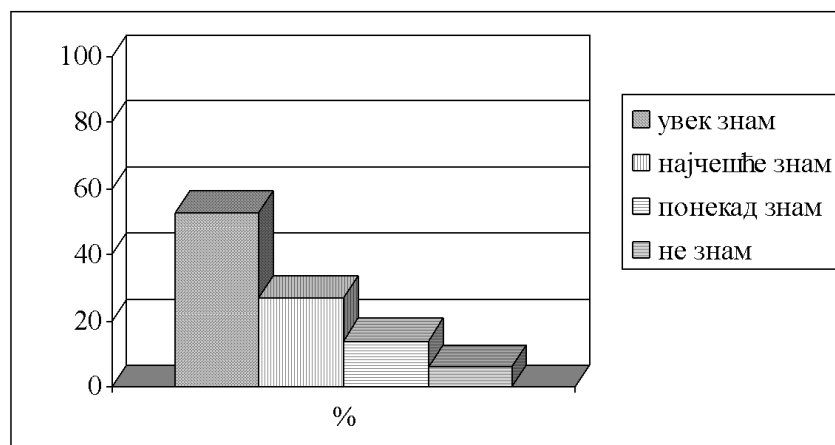
Одговор	Број испитаника	%
Увек знам	327	67,28
Најчешће знам	84	17,28
Понекад знам	43	8,85
Не знам	32	6,58
УКУПНО	486	100,00

Заокружи слово испред оног графичког приказа који одговара подацима у табели.

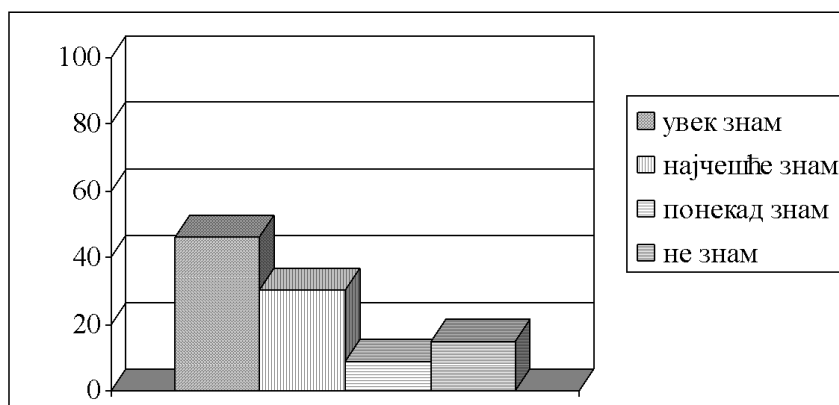
а)

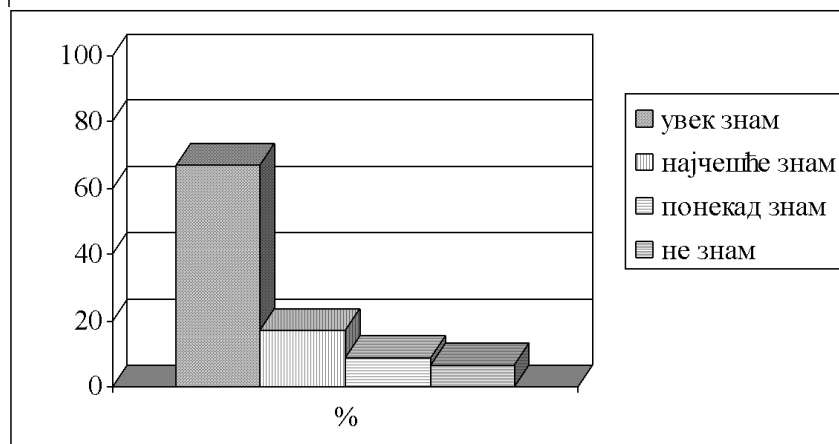
б)

в)

г)

Писано изражавање

272. У следећим реченицама упиши запету тамо где је потребно:

- а) Једном речју с мојом сестром никада не може бити досадно.
- б) Неки домаћин добар човек лепо прими путника намерника.

273. Уколико је тврдња **тачна**, заокружи Т, а уколико је **нетачна**, заокружи Н.

Састављено се пишу вишечлани редни бројеви.	Т	Н
Називи врста робе, производа, лекова и сл. пишу се малим словом, без обзира на то да ли су пореклом од властитих имена.	Т	Н
Када се бројевима означава временски распон (у значењу од ... до) између бројки пише се цртица (-), а не црта (—).	Т	Н
Звездица (*) се пише иза речи, односно делова текста.	Т	Н

274. Уколико је тврдња **тачна**, заокружи Т, а уколико је **нетачна**, заокружи Н.

;	Тачка са запетом пише се као раздвојни знак који је изразитији од запете, а слабији од тачке.	Т	Н
.	Тачка се пише унутар већих арапских бројева да се одвоје троцифарски периоди.	Т	Н
?	Упитник се пише иза зависноупитне реченице.	Т	Н
—	Црта се у неким ситуацијама пише уместо запете.	Т	Н

275. У следећим реченицама подвуци речи које треба написати **великим почетним словом**:

1. У издању матице српске изашао је правопис српскога језика.
2. Семинар о савременим наставним методама одржан је на филолошком факултету у београду.
3. Зграда народне скупштине србије ускоро ће добити ново декоративно осветљење.
4. Највише глумачко признање добричин прстен додељен је овогодишњој добитници на сцени атељеа 212.

276. Заокружи слова испред реченица у којима је **цртица** правилно употребљена.

- а) Андреј је један паметни 15-годишњак.
- б) Обукао сам нову светло-плаву мајицу.
- в) Јован Јовановић-Змај омиљени је дечји песник.
- г) Недавно смо учили о турско-аустријском рату.
- д) Тај интервју сам прочитао у НИН-у.
- ђ) Данас славим 15-ти рођендан.

277. Погрешно написане речи напиши исправно:

фото-синтеза _____ електро-техничар _____
југоисток _____ полу-круг _____
зависносложена (реченица) _____

278. Допуни реченице тако што ћеш на сваку линију уписати исправан облик дате речи.

1. За њега су _____ и додир челичног неба били неостварен сан.

а) авиација б) авијација в) авијациа

2. Вилијем Шекспир је био писац трагедија, али и значајан ренесансни _____.

а) комедиограф б) комедијограф

279. Заокружи слово испред реченице у којој је запета исправно употребљена.

а) Не размишља о победи на турниру, већ о томе како да се што боље припреми.

б) Одувек је уживала не само у раду са децом, већ и у игри са њима.

в) Он не само да је решио тешке задатке, него је и другима помогао.

г) Старији људи увек причају да је данас живот тежи, него што је некад био.

280. У следеће реченице упиши запету тамо где је потребно:

1. Ти ћеш у то сам сасвим сигурна оправдати моје поверење.

2. Он је као и сви моји другови увек добродошао.

3. Очекивала сам га а он се међутим није појавио.

4. По мом мишљењу стари и млади се понекад добро разумеју.

5. Весео и занесен Марко је стајао испред нове продавнице играчака.

281. Прочитај одломак из Пушкиновог романа *Капетанова кћи* у којем се говори о двобоју. Упиши запете тамо где је потребно.

Сутрадан док сам писао елегију и грицкао перо у очекивању риме Швабрин закуца на мој прозорчић. Оставим перо узмем мач и изиђем.

– Зашто да одуговлачимо? – рекне ми Швабрин. – На нас не пазе. Сићи ћемо до реке. Тамо нам нико неће сметати.

Упутимо се без речи. Пошто смо се спустили по стрмој стази зауставимо се крај саме реке и исучемо мачеве. Швабрин је био искуснији од мене али сам ја био снажнији и храбрији и господин Бопре који је некада био војник дао ми је неколико часова из мачевања који су ми сада добро дошли. Швабрин није очекивао да ће наћи у мени тако опасног противника. Дуго нисмо успевали да закачимо један другог. Најзад приметивши да Швабрину понестаје снаге жестоко навалим и сатерам га скоро у реку.

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

282. Усправним цртама подели речи на слоге.

ПРЕОРАВАТИ АУГМЕНТАТИВ БАНАТСКИ

ПИОНИРСКИ ПРЕТРЧАВАТИ

283. Усправним цртама подели речи на слоге.

Л А С Т А А У Т О Т Р А М В А Ј Р А М Е Н А

Ц В Р Ч А К Љ У Д С К И Р А Д О С Т П Р И П О В Е Т К А

284. Напиши која се гласовна промена **не врши** у облицима датих речи, иако постоје услови за њено вршење.

а) баки _____

б) протестни _____

в) једанпут _____

г) поочим _____

285. Подвуци у сваком пару речи ону реч у којој је извршена гласовна промена. Напиши **назив** те **гласовне промене**.

а) пекох – печем _____

б) стан – стамбени _____

в) тврд – тврђи _____

286. Напиши **назив гласовне промене** која је извршена у подвученим речима.

а) Погледала га је крупним црним очима. _____

б) Тражећи друштво, кренуо је према реци. _____

в) Рођен сам истог датума кад и мој друг. _____

г) Ишао би на изложбу да је имао времена. _____

287. У следеће речи упиши један од сугласника **з**, **с** или **ш** и наведи које су **гласовне промене** извршене приликом грађења тих речи:

и__чекивати, ра__чланити, и__чупати, ра__чешљати.

Извршене гласовне промене су: _____

и _____.

288. Прочитај стихове из песме *Плава звезда* Мирослава Антића. Стихови су обележени бројевима.

1. Мора бити такве звезде.
2. Шта се чудиш?
3. Пази само да је негде не испустиш док се будиш.
4. Пази само да се негде не изгуби,
5. не повреди.
6. Таква звезда у животу много значи, много вреди.

Заокружи у табели Т, ако је тврдња **тачна**, а ако је **нетачна**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Прва и последња реч у првом стиху имају дуг наглашен први слог.	Т	Н
Прва и последња реч у трећем стиху имају кратак наглашен први слог.	Т	Н
У одричном облику глагола (<i>не повреди</i>) у петом стиху акценат је прешао на проклитику, тј. на речцу НЕ.	Т	Н
Реч <i>звезда</i> у шестом стиху има дугоузлазни акценат.	Т	Н

289. Прочитај следећу реченицу:

Над високом кулом лете птице беле као пахуљице.

Одреди **акценат** наведених речи из реченице тако што ћеш у одговарајуће поље у табели уписати знак +, као што је започето.

Реч из реченице	Кратак акценат	Дуг акценат	Силазни акценат	Узлазни акценат
кулом		+		+
птице				
беле				
пахуљице				

290. Прочитај следећу реченицу:

Савана има своје шумарке и своје шуме, тамне, хладовите, тропске.

Препиши из наведене реченице подвучену реч која има:

1. краткоузлазни акценат на другом слогу: _____;
2. дугоузлазни акценат на првом слогу: _____;
3. дугоузлазни акценат на другом слогу: _____;
4. краткосилазни акценат: _____.

291. У сваком низу речи заокружи ону која се по акценту **разликује** од осталих.

а) зуб	прст	глас	нос	врат
б) глава	лице	рука	леђа	тело
в) уши	очи	уста	прсти	ноге

292. Напиши називе подвучених глаголских облика у следећој реченици:

Вративши се кући, извалио се обучен преко постеље и истог трена потонуо је у сан.

- а) вративши се _____
- б) извалио се _____

293. Упиши у табелу основни облик подвучене речи и назив врсте којој та реч припада. Два примера су урађена.

Међутим, нисам имао много разлога да будем толико поносан на те панталоне које су ми навукли. То су биле панталоне мога старијега брата и на њима је била исписана цела његова кратка, али бурна биографија.

Речи из реченице	Основни облик речи	Врста речи
међутим		
много		
разлога	разлог	ИМЕНИЦА
да	да	ВЕЗНИК
на		
које		
ми		
навукли		
старијега		
брата		
али		

294. Попуни празна поља у табели, као што је започето.

Глаголи	по томе да ли подразумевају вршиоца радње	лични	умити се, ходати, подићи, ући
			смркавати се
	по прелазности		подићи
			ходати, ући
			умити се, смркавати се
	по виду		умити се, подићи, ући
		смркавати се, ходати	

295. Прочитај следећу реченицу:

Старица се бојала да ће се Герда, ако види те руже, сетити својих ружа и малог Каја, па ће онда побећи и оставити је.

За сваку подвучену заменицу напиши којој подврсти припада и одреди њене граматичке категорије.

	те	својих	је
подврста			
род			
број			
падеж			

296. Одреди **врсту** подвучене **синтагме** у следећој реченици:

Одмах после доручка отишао сам у стрму башту изнад куће.

Подвучена синтагма у реченици по врсти је _____.

297. Одреди **врсту** подвучених **зависних реченица**.

а) Јоца није пошао на тренинг јер је био уморан. _____

б) Да није био уморан, Јоца би пошао на тренинг. _____

в) Иако је био уморан, Јоца је пошао на тренинг. _____

298. Прочитај следећу реченицу:

Светлост се ширила избијајући из сваког угла просторије.

Одреди **врсту и подврсту синтаксичке јединице** којом је исказана подвучена прилошка одредба за начин.

Врста синтаксичке јединице: _____.

Подврста синтаксичке јединице: _____.

299. Одреди врсте подвучених зависних реченица.

1. Стефан осети како из избраздане коре стабла избија нека велика, топла доброта.

Врста зависне реченице: _____

2. Онај огромни простор, од западне до источне афричке обале, који се зове Судан, могао би се назвати саваном.

Врста зависне реченице: _____

3. Да би међусобно комуницирале, пчеле радилице користе шифрован језик, кружни плес или плес у облику осмица.

Врста зависне реченице: _____

300. Напиши којим врстама припадају подвучене зависне реченице у следећим примерима:

1. Из околних села поврве свет да види мост. _____

2. Знали су да је градњу ометала вила бродарица. _____

3. Чим би купачи отишли, на обали би опет завладао мир. _____

4. Мада је био тек крај лета, вода је била замућена од кише. _____

301. Одреди врсте подвучених зависних реченица.

1. Сунце је било тек прошло половину неба кад су се чобани вратили.

2. Кад би људи слушали само свој страх, не би нико жив помолио главе из куће.

3. Сто живота осећала је сада у себи мала Аска, а све њихове снаге употребила је да продужи један једини, свој живот.

4. Седење на трему у летњој ноћи било је тако добро, тако лако и тако смирујуће да га никада ништа не би могло уништити.

302. Одреди врсте подвучених синтагми у следећим реченицама:

а) Гледајући филм, заспао је. _____

б) Стигли смо веома брзо. _____

в) То је необично леп цртеж. _____

г) Волим улице Београда. _____

303. Напиши називе врста подвучених синтагми у следећим реченицама:

Врста синтагме:

1. Зачу се тихо лупкање улазних врата.

2. Грицкајући сендвиче, разговарали су о екскурзији.

3. Стигао је у школу необично рано.

304. Заокружи слово испред реченице у којој глаголска синтагма са глаголским прилогом садашњим има **узрочно значење**.

а) Тако идући низ воду, дечаци наиђу на своју воденицу.

б) Милан и Стојан седели су на обали, чудећи се необичном дрвету.

в) Патуљак испрва није хтео да иде у крађу, плашећи се казне.

г) Слушајући радио, посматрала је птице у свом дворишту.

305. Напиши **назив и значење падежа** у којем је подвучени реченични члан.

1) После школе идем на тренинг.

Падеж: _____

Значење: _____

2) Чекаћу те пред дискотеком.

Падеж: _____

Значење: _____

3) Излет смо платили у рагама.

Падеж: _____

Значење: _____

306. Заокружи слово испред реченице у којој подвучени облик презента има **квалификативно (описно) значење**.

а) Сетим се ја синоћ да сам ту песму већ чула на нечијем рођендану.

б) Срећем се са другом сваког јутра на станици и заједно идемо до школе.

в) Скочио сам да помогнем свом тиму осетивши да се нешто чудно дешава.

г) Снег је почео да пада иако су најавили топле дане у наредном периоду.

307. Прочитај следећи текст из једног музичког лексикона и одреди шта означава подвучени скуп речи.

Музика Индије у старом веку

Музика старе Индије има посебан облик. Индијски напев карактерише лествица широког опсега, као и слободнији ритмички и формални ток.

Стари Индуси правили су велику разлику између духовне и световне музике. Духовни напеви били су засновани на текстовима верских књига (Веда) и били су мирни, спори и достојанствени. У основи световне музике били су стални мелодијски обрасци, које је уметник варирао и обогаћивао орнаментирањем. Ови напеви увек су се певали у утврђено време и у различитим приликама.

Подвучени скуп речи означава:

- а) једноличну музику;
- б) спору музику;
- в) народну музику;
- г) религијску музику.

Заокружи слово испред тачног одговора.

308. Реч **колeно** осим основног значења (зглоб који спаја доњи део бутне кости с горњим крајем цеванице, до ноге око тога зглоба; одговарајући зглоб ноге у животиња) има и друга значења. Једно од њих је: „породица, породична лоза“. Од њега је добијено значење речи **колeновић**.

Одреди значење речи **колeновић** у следећој реченици:

У старом делу града остало је мало колeновића, а неки од њих се још увек баве традиционалним породичним занатом.

Значење је:

- а) занатлија, мајстор свог заната;
- б) припадник било које фамилије;
- в) потомак старог, доброг рода;
- г) припадник исте генерације.

Заокружи слово испред тачног одговора.

309. У речи **хомогенизација** налазе се два грчка корена: **хомо-**, који значи „исти, заједнички“ и **ген-**, који значи „род, племе, врста“. Водећи рачуна о тим значењима, одреди шта значи реч хомогенизација у следећој реченици:

Неговање књижевног језика доприноси хомогенизацији друштва.

Реч **хомогенизација** у реченици значи:

- а) промена;
- б) владавина;
- в) обнављање;
- г) уједињавање.

Заокружи слово испред тачног одговора.

310. Прочитај реченицу. Одреди значење речи која је у њој подвучена.

Неки музички комад можда не изазива иста осећања код различитих људи, али је извесно да одговор нашег тела и ума на музику постоји, иако га нисмо увек свесни.

Реч **извесно** у реченици значи:

- а) јасно, очигледно;
- б) слично, приближно;
- в) мудро, паметно.

Заокружи слово испред тачног одговора.

311. Прочитај реченицу. Од понуђених речи подвуци ону реч која је у реченици изостављена.

Научници испитују у лабораторијама хемијски састав широко распрострањене биљке под необичним називом – птичје млеко, јер су уочили да садржи супстанце које успешно сузбијају умножавање оболелих ћелија, али сматрају да је сувише _____ и још увек је не препоручују за употребу.

пасивна формална токсична секундарна

312. Прочитај текст и одреди значење подвучене речи.

Иако је штучање за већину људи непријатна, али краткотрајна сметња јер обично прође нагло, као што је и почела, за неке је људе штучање као хронична болест. Они недељама стално штучају. То их омета на послу, у школи, док говоре, једу и спавају. Организам им се исцрпљује као да учествују у тркама. Стручњаци су закључили да привремени вишак калцијума у мозгу може довести до хроничног штучања, пошто су лековима који спречавају продирање калцијума у мождано ткиво заустављали штучање оболелих људи.

(Кети Волард, *Зашто*)

Реч **хроничан** у тексту значи:

- а) повремен;
- б) повишен;
- в) изненадан;
- г) дуготрајан.

Заокружи слово испред тачног одговора.

313. Прочитај реченицу. Од понуђених речи подвуци ону реч која је у реченици изостављена.

Животиње су развиле одређене начине _____ опстанка – ако је, на пример, нека врста животиње омиљена храна лавова, она мора трчати брзо и без спотицања.

ефектног економичног ефикасног еколошког

314. Прочитај реченицу и одреди значење подвученог израза.

Премда се Милутин Миланковић према ондашњим аустријским законима није могао уписати на Универзитет у Бечу, јер није знао латински и грчки, ипак је завршио високе школе и далеко је стигао у животу.

Подвучени израз у реченици значи да је Милутин Миланковић _____ у животу.

Књижевност

315. Прочитај текст и одговори на постављена питања.

Јован Стерија Поповић у свом делу приказује јунакињу која покушава да стекне углађене и fine манире. Она то чини тако што користи изразе на француском и немачком, али не само да не зна добро те језике него ни српски не говори правилно. Њен брат и ћерка покушавају да је уразуме.

О ком књижевном делу је реч? _____

Ком књижевном роду припада ово дело? _____

Којој књижевној врсти припада ово дело? _____

Како се зове главни лик у овом делу? _____

316. У једном роману из твоје лектире, у којем је дата слика живота у војвођанском селу, приказана је свађа попадија и туча попова. Роман обилује анегдотским ситуацијама.

О ком роману је реч у наведеном тексту? Ко је написао тај роман?

Наслов романа: _____.

Писац романа: _____.

317. Прочитај наведене одломке. Испод сваког одломка напиши наслов дела из којег је одломак преузет и име аутора тог дела.

Од владике и свијех главарах
Селим-паши отпоздрав на писмо.
Тврд је орах воћка чудновата,
не сломи га, ал' зубе поломи!

Наслов дела: _____

Име аутора: _____

Пошто се прекрстише, почеше полако, опрезно жватати, омјерајући несвјесно, брзо и кришом, једно другом залагаје. Кад већ бјеху при крају, Јела ће:

– Јадна ти сам, што ћу?! Немам повезаче! Како ћу сјутра на причешће без повезаче?

Наслов дела: _____

Име аутора: _____

318. Поред препричаног поступака јунака и наведеног стиха напиши наслов одговарајуће песме.

Поступак јунака	Стихови из песме	Наслов песме
Досетио се мудрог решења и дао сватовима своју сестру уместо своје љубе.	„Ласно ћемо – ако јесмо људи.“	
Претварао се да је мртав како би побегао из Бећирагине тамнице.	„Ни се миче, ни душицом дише.“	
Узео будак и побегао у хајдуке због зулума проклете Јерине.	„А кадар сам стићи и утећи и на страшном месту постајати.“	
Није пристао да цару Мехмеду преда своја три добра.	„Удри Сталаћ како ти је драго ја ти добра не дам ни једнога.“	

319. Прочитај одломак. Наведи наслов дела из којег је преузет одломак.

Стара је басна, но добра, да истина, будући нага и хотећи да и друге свлачи, и да их наге, такове какви су, показује, видећи да је зато људи добровољно не трпе, но да на њу мрзе, она је побегла и сакрила се у један бунар. Зато ко жели к њој доћи, ваља да свуче са себе сва своја мњенија и мудрованија, јер иначе неће бити примљен.

Наслов дела: _____

320. Прочитај одломак из дела које припада једној књижевнаучној врсти. Напиши назив те врсте.

Издајека, са краја језера, са терасе манастира Св. Наума, ено поново искрсне град који сам био привремено изгубио. У љубичастој измаглици показује своје бело лице и свој сањив поглед. Одавде тек знаш да није изникао из земље, него да је однекуд спуштен, као на љуљашци. Доксати његових кућа још увек хоће да буду ближе облацима, него темељима.

(Миодраг Павловић, *Дан града*)

Назив књижевнаучне врсте: _____

321. Прочитај одломке из књижевних дела. Испод сваког одломка напиши наслов дела из којег је одломак преузет, име аутора и назив врсте дела.

1. Ја сам се врло обрадовао што ћу видети тог чувеног црногорског владоца и великог српског песника. Што сам год његово читао, остало ми у души. Његов *Горски вијенац* прави је вијенац српске књижевности. Полако сам силазио низ степене и благосиљао сам овај случај којим је донео овак'у радост. Жељан сам био српски говорити. На целом путовању од Париза доведе нисам видео Србина. У туђини сваки једва чека да види свог сународника.

а) Наслов књижевног дела: _____

б) Име аутора: _____

в) Назив врсте дела: _____

2. – Хајдемо-те одавде! – рече капетаница. – Овде је несрећа, а ми... – Она погледа у обе ноге свом мужу и у пуне обрашчиће свога детета... – ми смо, хвала богу, срећни и пресрећни!

Тада су одвели Благоја и сина с поклонима на каруцама у варош. Људи добра срца чинили су им донекле поклоне, али све се на свету огугла. Све избледи: и одушевљење, и љубав, и дужност, и сажалење, и не можеш га више познати као ни топузова вранца који је некада добијао сваку трку, а сад окреће сухачу.

а) Наслов књижевног дела: _____

б) Име аутора: _____

в) Назив врсте дела: _____

322. Прочитај одломке из књижевних дела. Напиши ком књижевном роду припада дело из којег је преузет одломак.

1.

ЈУЛИЈА

О Ромео! О Ромео!

Што си Ромео! Свог пореци оца,

име одбаци, или, ако нећеш,

закуни ми се да си драги мој,

па нећу више Капулетова

да будем ја.

РОМЕО (за себе)

Да л' још да слушам,

или да се одазовем?

Књижевни род: _____

Тихо, ноћи,
 Моје сунце спава;
 За главом јој од бисера грана;
 А на грани
 к'о да нешто бруји –
 То су пали сићани славуји:
 Жице предуд од свиленог гласа,
 Откали јој дувак до појаса,
 Покрили јој и лице и груди –
 Да се моје
 Сунце не пробуди!

Књижевни род: _____

323. Прочитај одломке из књижевних дела. Испод сваког одломка напиши наслов дела из којег је одломак преузет, књижевни род и назив књижевне врсте којој дело припада.

1.

„И ти паде, брате драги!“
 „Нисам, децо, вас док траје!“
 „Је л' ти борба била тешка?“
 „Покушајте, милина је!“

- а) Наслов дела: _____
 б) Књижевни род: _____
 в) Књижевна врста: _____

2.

Иде ли ми Кулин-капетане?
 Води л' војску од Босне поносне?
 Иде ли ми, хоће л' скоро доћи?
 [...]
 Нити иде Кулин-капетане,
 Нити иде, нити ће ти доћи...

- а) Наслов дела: _____
 б) Књижевни род: _____
 в) Књижевна врста : _____

324. Прочитај стихове из песме *Пролеће* Мирослава Антића. Коју одлику лирске песме препознајеш у наведеним стиховима?

Сунце се, ено,
Као вретено
Над градом врти
И главом клима.
Све је у мени
Данас шарено.
И у теби је
Можда шарено.

Била је зима.
Прошла је зима.

Одлике:

- а) стихови без риме;
- б) иста врста строфе;
- в) метафоричност.

Заокружи слово испред тачног одговора.

325. Које одлике драме препознајеш у наведеном одломку из комедије *Сумњиво лице* Бранислава Нушића?

ТАСА (чита): „Плава риба, кљукана династија...“

ЈЕРОТИЈЕ (тргне се и отме му): Ама није то, ко ти то даде? Господин Вићо, ово је требало уништити. (Трпа у џеп ову, а вади из другог џепа другу хартију и даје је Таси.) Ово читај...

ТАСА (чита): „Строго поверљиво.“

ЈЕРОТИЈЕ: Чули сте, господо, „строго поверљиво“. Тасо, ево ти овде пред свима кажем: да ћу ти ноге пребити ако одавде зађеш по чаршији и истртљаш шта си прочитао.

Ако у одломку постоји наведена одлика драме, у табели заокружи **ДА**, ако не постоји, заокружи **НЕ**.

дидаскалије	ДА	НЕ
смењивање сцена	ДА	НЕ
дијалог	ДА	НЕ
подела на лица	ДА	НЕ

326. Прочитај неколико реченица из романа *Моби Дик* Хермана Мелвила. У четири реченице појављује се динамички мотив, а у једној статички. Заокружи број испред реченице у којој се појављује **статички мотив**.

1. Као да је наумио да им утера страх у кости, Моби Дик први навали.
2. Окренуо се и сада им пловио право у сусрет.
3. Ахавов се чамац налазио у средини и старац је, све подвикујући, храбрио своје људе и говорио им како ће „главом у главу“, то јест да ће завеслати равно грдосији у чело!
4. То се догађа доста често, јер до неке границе кит не може да спази своје противнике који му се примичу, зато што су му очи по страни.
5. Али пре него што су се дохватили те границе, и док је јасно разбيراо сва три чамца баш као и три јарбола, Моби Дик је бесно јурио и у тили час насрнуо међу чамце.

327. Прочитај одломак из епске народне песме *Иво Сенковић и ага од Рибника*. Наведи две одлике епских песама које уочаваш у наведеним стиховима.

...А кад Ђурађ саслушао речи,
проли сузе низ јуначко лице,
пак он ђипи на ноге јуначке,
пак припаса мача зеленога,
пак он брже на чаире трчи,
– те увати стару бедевију,–
нејма каде да седлом оседла,
већ се голој на рамена баци.

Одлике су:

1. _____

2. _____

328. Прочитај стихове из песме *Марија* Душана Радовића и одреди ко је у њима **лирски субјект**.

Ја сам била нежни цветак,
као шебој ил' леандер,
ал' ми дође црни петак
по имену Александер.

Лирски субјект је:

- а) Душан Радовић;
- б) Марија;
- в) Александер;
- г) непозната личност.

Заокружи слово испред тачног одговора.

329. Прочитај песму и размисли о **лирском субјекту** у њој.

Шашава песма

Мама ми каже: шашаво моје,
Шта се то збива у твојој глави?

У њој дечаци, кажем, постоје.
Дечаци смеђи, црни и плави.

Мама ми каже: шашаво моје,
Зар могу тамо сви да се сложе?

Ја мами кажем: кад већ постоје,
Нек ту и стоје – шта се може.

(Мирослав Антић, збирка *Плави чуперак*)

Да ли се аутор песме и лирски субјект разликују? Заокружи одговор и образложи га.

ДА

НЕ

Образложи одговор: _____

330. Прочитај песму и одреди ко је у њој **лирски субјект**.

Проглас

По милости божјој
И благослову светитеља из Раса,
Ја, цар Срба, Грка и Арбанаса,
Земљама које од оцева наследих
И мачем освојих,
Које повезах крвним судовима
Својих војника,
Дајем законик
И нека нема других законика
Осим мојих.

(Десанка Максимовић, збирка *Тражим помиловање*)

Лирски субјект је _____.

331. У сваком од наведених одломака подвуци реченицу која указује на то да јунак који приповеда и приповедач у делу **нису исто лице**.

1. – Ово је твој врт – рече му монах – у ствари, свако би требало да има овакав врт. Негујем га има већ преко три деценије, откад је твој отац овде завршио. Ми знамо како се зовеш, јер он те је помињао и засадио овај врт пре но што је нестао и оставио те сирочетом.

(Милорад Павић, *Предео сликан чајем*)

2. – Али, мислим да је она од тебе сакрила извесне ствари. Свакако веома важне. Чућеш их сад...

Ту ноћ о којој ћу ти сад причати нећу никад заборавити!

Сада у марту биће годину дана... Лекар је баш отишао.[...] Фани, покушај да схватиш: у том тренутку мислио сам да је она моја мајка и волео сам је. Били смо сами у кући са једном одвратном болничарком, која је сматрала да сам њен слуга. [...]

Јан за тренутак ућута.

(Клод Кампањ, *Збогом, мојих петнаест година*)

332. Напиши називе двеју стилских фигура које препознајеш у подвученом стиху.

Љубичасте горе, гранитне, до свода,
Зрцале се у дну; мирно и без пене,
Површина шушти и целива стене;
Свод се светли топал, стаклен, изнад вода.

Називи стилских фигура:

333. Прочитај стихове из песме *Женидба Милића Барјактара*.
Напиши назив стилске фигуре коју чине питања и одговори.

Ој, пунице, ђевојачка мајко,
или си је од злата салила?
Или си је од сребра сковала?
Или ти је бог од срца дао?
Заплака се ђевојачка мајка,
а кроз сузе тужно говорила:

„Мио зете, Милић Барјактаре,
нити сам је од злата салила,
нити сам је од сребра сковала,
нити сам је од сунца отела,
веће ми је бог од срца дао.“

Назив стилске фигуре је _____.

334. Принцеза Јелисавета, рођена и одрасла у Венецији, удајом је постала црногорска кнегиња, али не може да прежали свој родни град на обали Јадранског мора.

Прочитај речи које изговара главна јунакиња драме *Јелисавета, кнегиња црногорска* Ђуре Јакшића. Напиши назив подвучене стилске фигуре.

Не, то није моја Венеција,
невеста сјајна мора зеленог...

Подвучена стилска фигура је _____.

335. Прочитај одломке из народне песме *Мали Радојица*. Одреди функцију **градације** у њој, доводећи је у везу са ликом Беџирагинице.

Ал' говори Беџирагиница:
„Ев', бога ми, ниј' умро Раде,
Ниј' умро, већ се ућутио:
Налож'те му ватру на прсима [...]

Већ уват'те змију присојкињу,
Те турајте Раду у њедарца,
Хоће ли се од ње уплашити [...]

Већ узмите двадесет клинаца,
Удрите их под ноктове Раду,
Хоће ли се помакнути, курва.[...]

Сакупите коло дјевојака,
И пред њима лијепу Хајкуну,
Хоће ли се насмијати на њу [...]

Коју особину Беџирагинице истиче **градација**?

- а) сујеверје
- б) малодушност
- в) окрутност
- г) храброст

Заокружи слово испред тачног одговора.

336. Прочитај реченицу из романа *Сеобе* Милоша Црњанског, која се односи на славонско-подунавски пук. Коју функцију има **поређење** у тој реченици?

Као и магле што су лебделе ниско, над пољанама и нестајале иза њих, раскидаше се, у њиховим мислима, и слике њихових жена и деце.

Поређење појачава слику:

- а) досаде;
- б) заборава;
- в) љубави;
- г) умора.

Заокружи слово испред тачног одговора.

337. Прочитај одломак из песме *На мермеру чесме* Алексе Шантића. Обрати пажњу на улогу (функцију) стилских фигура у стиховима.

Рани прамен сунца у дрвећу тиња
и ђинђуве баца по баштама свијем.

У цитираним стиховима песник је више пута употребио метафору (*прамен сунца, тиња, ђинђуве, баца*), а једном и хиперболу (*ђинђуве баца по баштама свијем*).

Улога употребљених стилских фигура у песми јесте да:

- а) опишу како је благо пролећно сунце својим светлосним шарама украсило многе баште;
- б) представе изгубљени накит који је, осветљен раним пролећним сунцем, заблистао у башти;
- в) истакну заљубљеност лирског субјекта који у зрацима сунца види наушнице своје драге.

Заокружи слово испред тачног одговора.

338. Прочитај стихове из песме *Вече* Војислава Илића. На основу броја стихова у строфи, наведи назив врсте строфе.

Румене пруге већ шарају далеки запад,
Клонуо почива свет. Са мирних далеких поља
Уморни ратар с песмом журно се ноћишту спрема,
И само час по час зајечи шарена доља...

Назив врсте строфе: _____

339. Напиши назив врсте строфе из песме *Очију твојих да није* Васка Попе.

Очију твојих да није
Не би било неба
У слепом нашем стану

Назив врсте строфе: _____

340. Прочитај одломак из *Аутобиографије* Бранислава Нушића. Одговори о каквој се поезији приповеда у тексту.

Написао сам свега две песме у животу и са обема сам толико страдао да сам се зарекао чак и да не читам више стихове, а камоли још и да их пишем. О, колико ме је пута гонило и голицало нешто у души, колико пута ме је држала инспирација, колико пута мамила каква прилика, али сам се увек јуначки уздржао.

Зар може, на пример, бити узвишеније инспирације ко кад вам каква госпођица сањалачка погледа и топла осмеха поднесе своју лепо укoricену споменицу, на којој златним словима пише „Poesie“, а која представља тако раскошну колекцију људских глупости. Ах, та књижица, која је испуњена са безброј лепих жеља и наказних стихова, у којој кипте „ах“ и „ох“ и у којој се ритмови тако милозвучно сликују на речи: мојим, твојим, нећу, срећу и рујна, бујна.

Колико сам пута био већ и замочио перо у мастило, па се ипак уздржао.

„Али запишите, молим вас, запишите макар један стих!“, шапћу вам њена уста „рујна“.

Ја поново умачем перо у мастило и поново се уздржавам.

„Молим!“, понавља она.

„Извините, али ја сам на дијети!“, правдам се.

И одиста, то је била једна врста дијете коју сам ја издржавао. Додуше, ја нисам одлазио лекару, да му исплазим језик и да се пожалим на рђаво време, јер би ми он у том случају најпре преписао да не читам стихове наших поета, већ сам издржао сасвим супротну дијету – нисам писао стихове, што је необично добро чинило и мени и мојим читаоцима.

У наведеном одломку реч је о поезији:

- а) која је тешко разумљива;
- б) без искрених осећања;
- в) признатих песника;
- г) без риме.

341. Прочитај одломак из приповетке *Ливада* Данила Киша.

Ливада

Ишао је обалом реке, ка Бакши. У ваздуху се осећао мирис озона помешан са мирисом већ презреле зове. Свежи су се кртичњаци црвенели као красте. Онда одједном грану сунце. У трави плануше љутићи. Замириса камилица, поље постаде тешко од обиља мириса. Гледао је како његов пас гризе јагорчевину, док му се низ њушку цеде зелене бале. Онда и он леже у траву потрбушке, крај кртичњака који се испаравао као погача. Гризао је зубима стручак још влажне киселице.

Био је босоног, у кратким панталонама од тамноплавог лана. Између прстију на рукама кориле су му се ранице од шуге.

Подвуци у тексту опис природе који је сликовито и по смислу повезан са изгледом руку јунака из овог одломка.

342. Прочитај одломак из романа *Магареће године* Бранка Ћопића. Одломак је преузет из оног дела романа у којем главни јунак чита споменар своје другарице из одељења.

Најприје сам га три-четири, а можда и свих осам пута, побожно пољубио, иако је мирисало на мастило и колаче, а тек сам га онда отворио. Мене, разредног „пјесника“ посебно су интересовале многобројне пјесме, расуте широм споменара. [...]

Највеће изненађење било је за мене када сам у споменару открио и једну пјесмицу – замислите само чију! – Дуле Дабића – Хајдука. Гласила је овако:

Зорине очи весело стрше
и кроз наш разред осјећај врше.
Кад она дође свима је мило,
па зато увијек сједимо чило.

[...] Изиђе ми пред очи Зора са својим крупним очима, поново зачух њен глас, па, сав занесен и блажен, утонух у поплаву најљепших ријечи. Засипале су ме као трешњин цвијет кад прољетни вјетар дуне, као сњежна вијавица о зимском школском распусту. Постао сам једна мала расцвркутана шева, изгубљена у плаветнилу љетњег неба под мојим родним Хашанима.

На крају, богами, испале пјесмица од читавих осам редова. Прочитах је два-три пута и, одушевљен, гласно узвикнух:

– Ја сам најбољи!

Шта је највише мотивисало главног јунака да се и он упише у споменар?

- а) жеља да буде најбољи у свему у свом одељењу
- б) наклоност коју осећа према другарици из одељења
- в) жеља да себи и другима докаже да је прави песник
- г) обичај да се сви из одељења упишу у споменар

Заокружи одговор за који мислиш да је тачан. Образложи га позивајући се на текст.

343. Прочитај одломке из *Узнемирене песме* Мирослава Антића. Доведи у везу наслов песме и значење стихова из одломка.

Шта ми знамо о деци?
Можда толико само
колико у дневнику неком
потајно прочитамо,
писмени за писма,
плакате,
новине и књиге бескрајне
а неписмени за снове
и за дечије тајне.

Што прескачемо често онај лепи тренутак
у смирај неког дана
новембарског и ломног
кад у детињем оку
јави се златни белутак
као груменчић нечег
правог и тако огромног?

[...]

Или о деци знамо
тек то што у дневнику само
потајно прочитамо,
ко звезде што узалуд зраче
лепоту истоветну
и живе на истом небу,
а никад да се сретну?

Зашто је, по твом мишљењу, аутор овој песми дао наслов *Узнемирена песма*? Одговори водећи рачуна о чијој и каквој узнемирености је у песми реч.

344. Прочитај песму *Подне* Јована Дучића и два мишљења о њој.

Над острвом пуним чемпреса и бора,
Младо, крупно сунце пржи, пуно плама;
И трепти над шумом и над обалама
Слан и модар мирис пролетњега мора.

Љубичасте горе, гранитне, до свода,
Зрцале се у дну; мирно и без пене,
Површина шушти и целива стене;
Свод се светли топал, стаклен, изнад вода.

Прах сунчани трепти над испраним песком,
И сребрни галеб понекад се види,
Светлуца над водом. И миришу хриди
Мирисом од риба и модријем врском.

Све је тако тихо. И у мојој души
Продужено видим ово мирно море:
Шуме олеандра, љубичасте горе,
И блед обзор што се протеже и пуши.

Немо стоје у њој сребрнасте, родне
Обале и врти; и светли и пали
Младо, крупно сунце; и не шуште вали –
Галеб још светлуца. Мир. Свуда је подне.

Прво мишљење: У песми је дата објективна слика природе на једном острву.

Друго мишљење: У песми је дата не само слика природе већ и расположење лирског субјекта.

Које од ова два мишљења сматраш потпунијим? Образложи зашто тако мислиш, позивајући се на песму.

345. Прочитај народну лирску песму *Српска девојка*. Обрати пажњу на поступке и понашање младића из песме.

Српска девојка

У Милице дуге трепавице,
Прекриле јој румен' јагодице,
Јагодице и бијело лице;
Ја је гледах три године дана,
Не могах јој очи сагледати,
Црне очи ни бијело лице,
Већ сакупих коло ђевојака,
И у колу Милицу ђевојку,
Не бих ли јој очи сагледао.
Када коло на трави играше,
Бјеше ведро, пак се наоблачи,
По облаку зас'јеваше муње,
Све ђевојке к небу погледаше,
Ал' не гледа Милица ђевојка,
Већ преда се у зелену траву.
Ђевојке јој тихо говорише:
„Ој Милице, наша другарице!
Ил' си луда, ил' одвише мудра,
Те све гледаш у зелену траву,
А не гледаш с нама у облаке,
Ђе се муње вију по облаку?“
Ал' говори Милица ђевојка:
„Нит' сам луда, нит' одвише мудра,
Нит' сам вила да збијам облаке,
Већ ђевојка да гледам преда се.“

Да ли је, по твом мишљењу, заљубљени младић из песме *Српска девојка* предузимљив? Заокружи ДА или НЕ, а затим образложи одговор позивајући се на песму.

ДА

НЕ

Образложи одговор:

346. Прочитај одломак из *Мемоара* Проте Матеје Ненадовића.

Ја сам служио и господарио, поповао и војводовоао; путовао по народном послу далеке путове и код куће мирно седео и у мојој башти воће калемиио; војевао сам опасне ратове и уживао благодет општег мира; с царевима говорио сам слободно, а каткад збунио ме је говор простог кмета; гонио сам непријатеље и бежао од њих; живео у сваком изобилију и опет долазио до сиротиње; имао сам лепе куће и гледао их из шуме спаљене и срушене; пред мојим шатором вриштали су у сребро окићени арапски хатови и возио сам се у својим неокованим таљигама; војводе ишчекивали су заповести из мојих уста и опет судба ме доводила да пред онима што су били моји пандури на ноге устајем. – То је, децо, вечна променљивост судбине коју сам рано познао и на коју се нигда тужио нисам; из те променљивости научите: да се не треба у срећи гордити ни у несрећи очајавати.

Шта мислиш, да ли је аутор текста уверљиво дочарао променљивост људске судбине?
Заокружи:

ДА

НЕ

Образложи одговор:

347. Прочитај одломак из романа *Отменост јежа* Мјуриел Барбери. У овом одломку ауторка је покушала да сликовито опише једну породицу.

Ако хоћете да схватите нашу породицу, само погледајте мачке. Наше две мачке две су мешине скупе гранулиране хране које немају никакав занимљив однос с људима. Вуку се од једног до другог треседа, свуда остављају длаке, а нико као да није схватио да ни према коме не гаје ни најмању наклоност. Једина корист од мачака јесте то што представљају покретне украсне предмете, што је са интелектуалног гледишта занимљив концепт, али не може се применити на ове наше, јер им је стомак превише оклембешен.

Да ли је, по твом мишљењу, породица сликовито представљена у одломку?

ДА

НЕ

Образложи одговор позивајући се на текст.

348. Прочитај одломак из есеја *Потера за пејзажима* Пеђе Милосављевића и коментар о овом уметнику.

1. Ево нас, најзад, на крају света. Све престаје, јер се и само небо сурвало под ноге, у плаву, огромну провалију, без краја и почетка. Јесу ли кипариси ова зелена вретена којим се ките сви преостали брегови? А плаве шуме, можда маслине? На супротној страни појављује се нови, узани залив, дубок и плав. На његовој глаткој површини, као љуске, леже бели чамци у пратњи белих сенки на самом дну. Око воза круже галегови. Плаво бескрајно море као да је под самим точковима.

2. Сликара и књижевника Пеђа Милосављевић испољава свој сликарски дар и у есејима и записима. То је видљиво и у овом тексту у начину на који писац обликује пејзаже. Живописне боје и избор пејзажа подсећају на сликара. Волео је да слика пејзаже, старе куће, манастире, природу, цвеће и друго. Познате су му књиге есеја и записа *Између трубе и тишине* и *Београд, град на мору*.

Уочи сличности и разлике између ова два текста. Уколико је тврдња **тачна**, заокружи Т, ако **није тачна**, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
И први и други текст упућују на сликарски дар Пеђе Милосављевића.	Т	Н
И у првом и у другом тексту говори се о сликарском стваралаштву Пеђе Милосављевића.	Т	Н
Из првог текста сазнајемо више о књижевном дару Пеђе Милосављевића него из другог.	Т	Н
Из првог и из другог текста сазнајемо о сличним мотивима у стваралаштву Пеђе Милосављевића.	Т	Н

349. Прочитај текст из енциклопедије о Симониди Немањић и стихове из песме *Симонида* Милана Ракића. У првом стиху песме песник се обраћа „лепој слици“.

Симонида Немањић (грч. *Σμωνις*, рођена 1294, умрла после 1345) била је ћерка византијског цара Андроника II Палеолога и пета супруга српског краља Стефана Уроша II Милутина.

Након склапања мира између српског краља Милутина и византијског цара Андроника II 1299, Андроник је понудио Милутину руку своје малолетне кћери (6 година стара), као гаранцију мира и пријатељства између две државе. Симонида је била позната по својој лепоти. Фреска са њеним ликом у манастиру Грачаница једна је од највреднијих фресака српског средњовековног сликарства. Фреска је делимично упропашћена, па тако на слици Симонида нема очи. Симонида је умрла 1345. као монахиња.

Симонида

Ископаше ти очи, лепа слико!
Вечери једне, на каменој плочи,
Знајући да га тад не види нико,
Арбанас ти је ножем избо очи!

Али дирнути руком није смео
Ни отмено ти лице, нити уста,
Ни златну круну, ни краљевски вео
Под којим лежи коса твоја густа.

И сад у цркви, на каменом стубу,
У искићену мозаик-оделу
Док мирно сносиш судбу твоју грубу,
Гледам те тужну, свечану и белу.

Речи „лепа слико“ из првог стиха песме односе се на:

- а) жену српског краља Милутина;
- б) монахињу из Грачанице;
- в) уметничко дело из манастира;
- г) српски манастир Грачаница.

Заокружи слово испред тачног одговора.

350. Прочитај одломак из *Српског рјечника* Вука Стефановића Караџића, а потом и одломак из народне песме *Диоба Јакшића*.

МОЛИТВЕНА ЧАША Кад сватови дођу дјевојачкој кући и сједну за сто, онда (по обичају) отац дјевојачки донесе нову чашу, те из ње пију у здравље. Потом ту чашу спреме уз дјевојку и на венчању запоје из ње вином момка и дјевојку, и то се зове **молитвена чаша**. Послије вјенчања млада остави молитвену чашу и чува је (спомена ради) до смрти.

У народној песми *Диоба Јакшића* два брата, Дмитар и Богдан, деле очевину. Сву су земљу поделили, али су се посвађали око коња и сокола. Дмитар узима коња и сокола и одлази у лов, а својој жени наређује да му отрује брата.

„Што ће ова сиња кукавица!
Да отрујем мојега ђевера!
Од бога је велика гриота,
А од људи покор и срамота;
рећи ће ми мало и велико:
видите ли оне несретнице
ђе отрова својега ђевера!
Ако ли га отровати нећу,
Не см'јем војна у двору чекати.“
Све мислила, на једно смислила:
она оде у подруме доње,
те узима чашу молитвену,
саковану од сувога злата,
што је она од оца донела,
па је носи својему ђеверу,
љуби њега у skut и у руку,
и пред њим се до земљице клања:
„На част теби, мој мили ђевере!
На част теби и чаша и вино,
поклони ми коња и сокола!“
Богдану се на то ражалило,
поклони јој коња и сокола.

Вуково објашњење помаже нам да разумемо:

- а) значај породице за Анђелију;
- б) тугу оца због одласка ћерке;
- в) трагичност братске неслоге;
- г) богато Анђелијино порекло.

Заокружи слово испред тачног одговора.

РЕШЕЊА

1. г) обавештава
2. в) укаже на погрешну употребу глаголског прилога
3. б) обавести да је изашла нова књига
4. 1. историјска личност (Илије Бирчанина)
2. књижевни лик (Илије Бирчанина)
5. а) публицистичким/новинарским (стилом)
б) научним (стилом)
в) административним (стилом)
6. На градској плажи у Пириаполису недалеко од Монтевидеа, главног града Уругваја, пронађена је беба делфина. Малени делфин са повредама, за које се претпоставља да су нанете рибарском мрежом, насукао се на обалу.
Пошто су га пронашли, заштитници животне средине су пребацили делфина у резерват.
7. 1. књижевноуметнички (стил)
2. административни (стил)
3. разговорни/говорни (стил)
8. Јонско море је део Средоземног мора и налази се између Грчке, на истоку, Сицилије, на југозападу и континенталне Италије, на западу и северозападу.
9. а) 84–86
б) 171
10. б) симпатијском односу кад се субјект смеје другом
11. „Сву своју пажњу посвећуј владарском послу. Пре него што донесеш одлуку, најпре добро послушај сваку страну.“
12. 1. б) син шкотског сељака
2. б) доприносу развоју медицине
13. 1. једном/једанпут недељно/сваке недеље/сваке суботе/
2. г) покретачи *Политикиног Забавника*
14. 1. жарач, говорције, навратаче
2. кумовске девојке, деверуше, јенђе
15. б) државница и спортиста
16. 1. г)
2. а)
3. в)
4. б)

17. Решења у табели:
Н
Т
Т
18. За молекуле се може рећи да представљају најситније могуће делове неке супстанце који још увек задржавају особине те супстанце.
(Као што се атоми удружују у молекуле), молекули се удружују у огромне скупове и тако граде тела (која су доступна нашим чулима).
19. б) У есеју до изражаја долази лични став писца.
20. Сунце се клонило западу.
21. Она и њен син седели су у љубичастим столицама исплетеним од трске.
22. Све срећне породице личе једна на другу.
23. Решења у табели:
Н
Т
Т
Н
Н
24. 2, 3, 1
25. 5. Слика је очигледно била од велике помоћи, будући да је Чарлс потписао документ о споразуму.
1. Питер Паул Рубенс био је познати сликар, који је сликао за краљеве и краљице широм Европе.
2. Осим сликањем, по потреби се бавио и дипломатским пословима.
4. Током боравка у Енглеској, Рубенс је за краља Чарлса насликао слику под именом *Мир и рат*, на којој је нагласио предности мира.
3. Зато га је шпански краљ Филип IV послао у Енглеску са задатком да убеди краља Чарлса I да потпише мировни споразум.
26. 2. Краљ Мида је једнога дана шетао кроз свој врт и дивио се цвећу. Случајно је дохватио један цвет и овај се одмах претворио у злато. Одушевљени Мида дохватио је још један, па још један и до подне врт је био пун златног цвећа. Дошло је време ручку.
4. Она обави руке оцу око врата и истог тренутка претвори се у злато. Тада схвати Мида како је глупа била његова жеља. Није могао злато да једе, пије и воли, а без тога није могао да живи.
3. Мида је био гладан, али кад год је дотакао храну, она се претварала у злато. Почео је горко да плаче и његова најмлађа кћер хтеде да га утеша.
1. Узгајивач ружа, краљ Мида, био је толико богат да му је двор био пун злата. Али он још увек није био задовољан. „Ох, како бих био срећан кад би се све што дотакнем претварало у злато!“, мислио је он. Богови су га чули и одлучили да га казне.

27. 1. Фазони и форе 2. Заљубљени Снешко 3. Звездан
4. Новогодишње ђаконије 5. Успавана лепотица
(Редослед навођења није битан.)

28. Н
Т
Н
Т
Т

29. Т
Н
Н
Н

30. 2.

31. 118, 121 и 126

32. а)

Издавачко предузеће „Трајевинска књижа“

Крајкометражни филм

б)

*Удвизење глумца „Здрав живот“
„Књига о джунгли“*

33. МАЈКА, МЕТАК, МОМАК

34. ч, лј, д, Дž, нј

35. Један отац има хиљаду синова, па свима купио шешир, а себи не може.

(Hrast i žir)

36. Реченица треба да буде разумљива, граматички исправна, да има бар 10 речи и да буде у вези са школом или одељењем.

37. Признаје се сваки одговор у којем су реченице разумљиве и граматички исправне.

38. Признаје се сваки одговор у којем су реченице разумљиве и граматички исправне.

39. в) Одушевио сам се кад сам одлепио.

40. г) Сео сам за рачунар и погледао резултате утакмица.

41. в) незналица

42. б) изостати

43.

Образац ПУ

ПРИЈАВА ЗА УПИС УЧЕНИКА У СРЕДЊУ ШКОЛУ

Пријављујем се за упис у _____ разред ЕКОНОМСКЕ ШКОЛЕ <small>(назив средње школе)</small>	
_____ у ЧАЧКУ	
Подручје рада _____	
Образовни профил за стручне школе, односно смер за гимназије: _____	
Презиме и име ученика	МАРКО МАРКОВИЋ
Дан, месец и година рођења	1. 4. 1995.
Место рођења, општина и држава	
Презиме и име оца, његово занимање и адреса	
Презиме и име мајке и њено занимање	
Презиме и име старатеља, његово занимање и адреса (ако ученик нема родитеља)	
Адреса ученика: општина, место, улица и број	ЧАЧАК. ЧАЧАК БУКА КАРАЏИЋА 15

44. Тачни су одговори који садрже следеће елементе позивнице: повод за одржавање журке, ко позива на журку, коме се упућује позив, место одржавања журке, датум и време одржавања журке.
45. Прихвата се као тачан одговор текст који садржи основне елементе молбе: ко је подносилац молбе, потребни лични подаци (разред и одељење или адреса), коме се обраћа, предмет молбе, датум и место.
46. Прихвата се одговор у којем ученик поштује форму писма (обраћање примаоцу, садржај писма у којем се наводе разлози за учешће у кампу и кратко представљање, потпис пошиљаоца).
47. а) Није ли време за поподневни одмор?
48. г) Често ми говоре да сам незрео.
49. в) сто тридесет осам
50. 1. На бугарској страни старе планине извире височица, која је добила име по долини ВИСОК.
2. Иако је сунце од земље удаљено 150.000.000 км, ипак је та звезда најближа нашој планети.

51. Васу Чарапића, који се родио у белом потоку, подавалском селу у близини Београда, звали су и змај од авале.
52. Упознао сам чика Милана из Пирота, који продаје чувене пиротске ћилиме.
53. Јечмена жута поља зрела,
Речни се плићак зрачи;
Купина сја сунчана врела,
Ту змија кошуљу свлачи.
54. а) Печурка с црвеним шеширом и белим пегамa по њему, мухара, припада роду аманита.
55. а) своевремено, шумадиске
б) вијолине
в) окејанима, регијоне
56. г) Неке од највећих светских цивилизација рођене су око Средоземног и Егејског мора.
57. уч.
g/г (г.)
m/м (м.)
ул.
58. тридесет (30), самогласници (вокали), сугласници (консонанти), звучни, безвучни
59. ишчепкати, разљутити, оделити, раширити, потчинити
60. а) вуку, могу
б) честитки, лиги
в) посетилаца, посетиоцима
61. **именице** **придеви** **заменице** **глаголи**
 летњи наш летовати
срећа срећан тај играти
62. а) поред
б) међутим
в) иако
63. Маслачак расте на ливадама и травњацима, по пустим местима и напуштеним њивама, поред путева и око насеља.
64. Хајдучка трава се од давнина користила у народној медицини, а омиљено је лековито средство и у званичној.
65. Једна група: лепак, прилепити, лепљив, налепница
Друга група: улепшати, лепота, Лепосава, прелеп
Прецртано: лептир, клепити
66. а) шумовит, пошумити, шумица, шума, шумски
б) шума

- 67.** Новосађанин
Панчевац
Пироћанац
- 68.** младост, реткост, нежност
- 69.** 1. 2
2. 1
3. 1
4. 2
5. 3
- 70.** а) две (2)
б) четири (4)
- 71.** 1. в)
2. а)
3. г)
4. б)
- 72.** г) Да сте места изашли у школско двориште!
- 73.** 1. в)
2. а)
3. б)
- 74.** 1. д)
2. а)
3. б)
4. в)
- 75.** 1. соба
2. авлију
3. играјући
4. занимљиве
- 76.** 1. њ)
2. в)
3. б)
4. а)
5. г)
- 77.** в) Онамо светлост прави чудеса.
- 78.** Рабровици, Бранковину, ваљевском крају, шумарака, река, једне такве реке, дечацима, воденице, кукурузовине, птица, науци (наукама), поезију
- 79.** в) Завршио је разред са одличним успехом.
- 80.** а) Сунце је било зашло, али је варош остала у топлом, руменом осветљењу које је падало са свих брда унаоколо.

- 81.** б) Његова краљица напала је мог топа.
- 82.** завршавам
полагаћу, ћу полагати, полажем
волео бих, волела бих
почео сам, почела сам, учим
Вежбај
- 83.** г) Довезени су и постављени нови кошеви.
- 84.** треба
- 85.** а) Метеоролози очекују да ће се појавити период ниских температура.
б) Вршимо услуге тапацирања намештаја.
в) Немамо довољно финансијских средстава.
г) Поново је дошло до раста цена.
- 86.** б) На тромесечју изводимо закључке о успеху.
- 87.** в) Док одрастају, деци је потребно да их одрасли разумеју.
- 88.** 1. б)
2. а)
3. г)
5. в)
- 89.** г) хомонимија
- 90.** 1. доћи – отићи
2. горе – доле; испод – изнад; близу – далеко
- 91.** б) Отворићу лево прозорско крило.
в) Добро је постављати себи високе захтеве.
- 92.** в) Погодио је значење непознате речи.
- 93.** а) 3.
б) 2.
в) 1.
- 94.** а) 2.
б) 1.
в) 6.
г) 5.

- 95.** 1. в)
2. г)
3. а)
4. б)
- 96.** 2. г)
3. б)
4. а)
- 97.** а) мишју
б) маковог
в) иглама
- 98.** 1. в)
2. а)
3. г)
- 99.** в) особа која добровољно и бесплатно обавља неку службу
- 100.** 1. в) градитељ
2. Прихвата се једна од следећих речи: одлика, карактеристика, обележје, особина.
- 101.** в) 2.
- 102.** 1. а) грчког језика
2. а) мушког рода
3. пискови и писци
4. пир
- 103.** 1. в) енглеског језика
2. б) пирјан
3. в) минералошки
4. пингвин
- 104.** Решења у табели:
Т
Т
Н
Т
Н
- 105.** б) српскословенски
- 106.** Х
- 107.** Т
Н
Т
Т

- 108.** б) Словенски језици припадају индоевропској породици језика.
 в) Словачки и словеначки су словенски језици.
 г) Екавски и (и)јекавски су различити изговори једног језика.

- 109.** а) шумадијско-војвођански
 д) источнохерцеговачки

- 110.** а) користи се седам падежа
 г) заступљена су четири акцента

111. русински, мађарски, ромски

- 112.** в) бугарски
 ђ) македонски

113. румунски

- 114.** 1. в)
 2. а)
 3. г)
 5. б)

115. б) Симо Матавуљ

- 116.** Решења у табели:
 Т
 Н
 Н
 Т

117. г) Сима Пандуровић

118.

Одлика усменог стваралаштва	+ или –
Дела стварају обдарени непознати појединци.	+
Дела нису подложна промени, преносе се увек у истом облику.	-
У делима се користе стални епитети, устаљени почеци и завршеци.	+

119. 2.

- 120.** 1. народна књижевност
 2. ауторска књижевност
 3. ауторска књижевност
 4. народна књижевност

121. На облаку златном свети Сава седи,
Па на стару своју отаџбину гледи,
Ал' никако нема да освану дани
Од Господа Бога њему обећани.

122. б) епском књижевном роду

123. Књижевни род: драма/драмски

124. 1. драма/драмска поезија

2. епика/епска поезија

3. лирика/лирска поезија

125. 1. епика/епици

2. лирика/лирици

3. драма/драми

126. Саву, Млаву и Мораву

Прелазећи ја,

Тебе сам се зажелео

И лакога сна.

127. б) десетерац

128. в) римовани осмерац

129. десетерац – 1.

осмерац – 3.

десетерац – 2.

130. 1. нарација

2. дескрипција, нарација

3. монолог

131. 1. дескрипција

2. дијалог

3. дескрипција

132. – Куда се то дева род с наше јабуке?

– Ја ћу ноћас чувати јабуку, да видим ко је бере.

133. нарација, дијалог

134. 1. б)

2. в)

3. а)

135. звижди, зашушти

136. И злослутним гракћу гласом

137. облутака, белих и великих, као нека праисторијска јаја

138. а) шљива

139. в) неизрецивост туге због расанка вољених особа

140. в) чин замонашења

141. природа љубав нежност

142. б)

143. в) реклама

144. 1. техничко приповедање
2. технички опис

145. Труба је лимени дувачки инструмент са уском, највећим делом цилиндричном шупљином и вибрирајућим усним делом.

146. научног

147. б) наглашеном сликовитошћу коју стварају употребљене стилске фигуре

148. г) представио породичне претке

149. 1. научним
2. научним
3. новинарским (публицистичким)

150. б) број стране на којој се говори о том појму

151. а) у индексу појмова

152. б) библиографије

153. 1. индекс појмова
2. речник појмова (појмовник)
3. садржај

154. в) какав се човек назива медведом

155. Н

Т

Т

Н

156. Т

Т

Н

Н

157. Н

Т

Н

158. Читава је прича испричана с дивном једноставношћу и јасноћом.

159. 1. чињеница
2. коментар
3. коментар
4. коментар

160. Прихвата се као тачан одговор део реченице или цела реченица:

тај податак као да никога не занима или: Иако Атлас угрожених језика Унеска показује да је 229 језика тренутно пред изумирањем, тај податак као да никога не занима.

161. *Српска салатара!*

162. б) уздржан је

163. (Тек доцније се показало да су у праву они који су тврдили да је прерада Доментијановог дела), али прерада у којој не само да „камен на камену није остао“ него се оно по својим књижевним квалитетима може сматрати као потпуно оригинално дело.

164. Признају се два од следећих могућих одговора:

назовиуметници
намажу
(неколико) мрља (боје)
(целу) ствар
разбеснела
гнев

165. Признаје се одговор у коме се наводи да се аутор текста подсмева (да омаловажава, критикује, не одобрава, или се иронично односи према) описаном понашању на свадби.

166. Вест садржи одговоре на питања: ко, шта, где, када, како (зашто).

167. Прихватају се као тачни они одговори који садрже пет наведених елемената вести.

168. Признаје се решење које садржи потребне информације, ток догађаја и закључак.

169. а) писани
б) говорни
в) говорни

170. а) Пјера, Кубертена, Косјерићу
б) Москва, Српски

171. Капетан-мишино/мишино, Чешког, Задужбина, Романике, Готике и Ренесансе

172. Округла грађевина била је опасана двоструким каменим зидом. Ветрови, кише, снегови, људи и животиње уништавали су и разносили све што није од камена, па и ти камени зидови осипали су се и нестајали, само теже и спорије. Кров је на средини одавно проваљен и све се више руши.

173. а) У доба мога детињства, дакле врло давно, у наш град дошла је стална панорама.
б) Магловити врбаци испаравају се још од прошлог дана, облаци се ковитлају све

наниже.

в) И стари Вавилонци и Халдејци, а нарочито њихови свештеници, посматрали су звездано небо пажљиво и истрајно.

174. (оне),

175. Решења у табели:

Н
Т
Н
Т

176. б) и др.

177. РС

гимн.
гђа
и сл.

178. б) Ни за кога из одељења није се распитивао.

179. а) Појава штампе највише је допринела напредку љутског духа и описмењавању људи.

б) Доментијан је најзначајнији србски писац средине тринестог века и један од највећих писаца уопште.

в) Присталице Вукових идеа били су млади школовани људи, претежно у Бечу и Пешти, од коих су многи касније дошли у Србију да раде.

180. 1. а) ниједан

б) ни један

2. а) по нешто

б) понешто

3. а) штогод

б) што год

181. г) Ти си, додуше, већ гледао тај филм, неће ти бити занимљив.

182. компјутер, оригиналан, дијаграм, сумњив, прекјуче

183. „Не тужакајте се!“, рекла нам је разредна.

(– Не тужакајте се! – рекла нам је разредна.)

184. КОРАК – КОРАЧАТИ,

ПИСАТИ – ПРЕПИСИВАТИ

ПРИЗНАТИ – ПРИЗНАЊЕ,

ДОДАТИ – ДОДАВАТИ

ЛОВАЦ – УЛОВЉЕН,

ОСМЕХ – СМЕШИТИ СЕ

185. б) акценти не могу стајати на последњем слогу вишесложних речи

в) на једносложним речима могу стајати само силазни акценти

д) ненаглашене дужине се јављају само иза наглашених слогова

186. АВАНТУРА – АВАНТУРИЗАМ

ГРАДИТИ – ГРАЂЕН

ВАСПИТАТИ – ВАСПИТАВАТИ

МАТУРА – МАТУРСКИ

МУЗИКА – МУЗИКАЛНО

УЧИТИ – УЧИОНИЦА

187. шљи ва, мандрина, јабука, поморанца, банана

188. 1. в)

2. г)

4. б)

5. а)

189. Славчин шминци унешен предчас

190. а) савесна, радосна, часна

б) руски, безначајан

в) задаци

191. истреси уласка

192. помоћи, говорасмо, пливамо

193. даном – инструментал; детињства – генитив

194. праволинијски брзо

195. даље

196. 1. б)

2. в)

3. б)

4. а)

5. г)

6. а)

197. 1. непријатан, престати

2. штуцање, трагач, сметња

198. раноранилац

199. боровина, воћњак

200. б) намерна реченица

201. Саставни однос јавља се у комуникативној реченици обележеној бројем 2.

Супротни однос јавља се у комуникативним реченицама обележеним бројевима 1 и 3.

202. а) грицкати семенке

б) склонивши се у хлад

в) одмахујући главом

203.

Синтагме	именичка	придевска	прилошка	глаголска
берући трешње				+
врло високо			+	
веома важну		+		
зељаста, вишегодишња биљка	+			

204. ниједна постојећа теорија, све особине лоптастих муња, врло тешко, један научник из САД, ватрене лопте пречника два центиметра

205. Врата крчме ишарана су именима, под кровом виси стари венац ђурђевског цвећа, а окна на прозорима излепљена су пожутелим, старим новинама.

206. а) Изгубивши појам о времену, заkasнио је на час.

207. 1. стари мост са каменим луком
2. у магијску моћ црвеног ускршњег јајета

208. 1. б)
2. а)
3. в)

209. свитаца овог инсекта његовог стомака

210. из кошнице у кошницу

211. г) присвојно

212. 1. се стане – приповедачки
 нестаје – квалификативни
 чувам – презент за будућност
 бере – квалификативни
 легне – приповедачки

2. б) прошли тренутак

213. се обезбеди

214. б) Марко је упознао многе суседне земље путујући.

215. в) Мама је Милану закрепила колена на фармеркама.

216. в) Кад једем пудинг, није ми довољна једна чинијица.

217. в) Београд слави важне успехе наших спортиста.

218. а) стара

219. 1. косило (се)
2. б) објавити

220. мимика

221. г) смањену активност људи или њено одсуство

222. в) нагли напредак, процват

223. г) сирова

224. в) градски

225. б) налик, сличан

226. *Смрт Мајке Југовића* (народна песма), *Цар Лазар и царица Милица* (народна песма) – Косовски бој

Мемоари Проте Матеје Ненадовића, *Почетак буне против дахија* (народна песма) – Први српски устанак

Деобе Добрице Ћосића, *Дневник Ане Франк* – Други светски рат

227. в) Првог светског рата

228. Бој на Мишару

229.

Наслов дела и име писца	Књижевни род	Књижевна врста
<i>Поход на Мјесеци</i> , Бранко Ћопић	епика	приповетка
<i>Покондирена тиква</i> , Јован Стерија Поповић	драма	комедија
<i>Небо</i> , Стеван Раичковић	лирика	мисаона (рефлексивна) песма

230. 1. б)

2. в)

3. а)

231.

Име писца	Наслов дела	Назив врсте
Милош Црњански	<i>Ламент над Београдом</i>	поема
Лаза Лазаревић	<i>Све ће то народ позлатити</i>	приповетка
Коста Трифковић	<i>Избирачица</i>	комедија
Сима Пандуровић	<i>Бисерне очи</i>	љубавна песма

- 232.** пословице; загонетке; брзалице; питалице / пословицама; загонеткама; брзалицама; питалицама
- 233.** Ученик наводи једну од следећих одлика: трагичан крај у песми; садржи лирске, епске и драмске елементе; тематика је из породичног живота; нагли, неочекивани преокрет.
- 234.** б) трагичан завршетак
- 235.** в) лирско-епске песме
- 236.** путопису (путопис)
- 237.** в) биографије
- 238.** дневнику (дневник)
- 239.** г) мемоари
- 240.** б) путопис
- 241.** 1. в)
2. б)
3. –
4. а)
- 242.** (Били су) врели летњи дани, (али) прохладне ноћи
Или: дани, ноћи.
Или: врели, прохладни.
- 243.** (позлаћене) куће (од камена) које се гледају и (скоро) милују.
Или: (позлаћене) куће (од камена) које се гледају.
Или: (позлаћене) куће (од камена) које се (скоро) милују.
- 244.** г) хипербола
- 245.** 5, 3, 1, 4, 2
- 246.** 3, 2, 4, 1, 5

247.

Особина	Поступак
лукав	У двобоју, окренуо је дива Фурлана према Сунцу: „Фурлан вјешто одбија махове, док га Кањош, обигравајући, окрену сунцу у очи.“
мудар	Када му Млеци понуде благо као награду, он им каже: „Да се из ове скриње диже, а не меће, то би благо брзо нестало; брзо бисте јој дно видјели.“
храбар	Изашао је на мегдан са дивом Фурланом. „Могло ми је бити да сједим дома као господин.“

248. а) 4

б) 2

в) 3

г) 1

249. дијалог, монолог, дескрипција (описивање), наратив (приповедање)

250. 3.

251. „Куда ће овај оволики свет? Шта је сад опет? ... Сигурно депутација каква?“

252. б) унутрашњи монолог

253. 1. препричавање

2. анализирање

3. препричавање

4. анализирање

254. 1. препричавање

2. анализирање

3. анализирање

4. препричавање

255. препричава

256. Он је комичан тип који се обично назива *senex iratus*, или строги отац.

257. в) Аутор Б исказује више забринутости од аутора А.

258. 1. дечаку магичних моћи

млади чаробњак

2. НЕ

Образложење:

Зато што се у првом тексту говори о описмењавању деце и њиховом упознавању са књижевним делима, а не са филмовима.

ИЛИ

Зато што се у првом тексту наводи да се деца „тако упознају са јунацима из књижевних дела као што су *Хајдук у Београду*, *Хари Потер*, *Том Сојер* и друга“.

ИЛИ

Зато што се у првом тексту нигде не помиње да су по романима о Харију Потеру снимљени филмови.

Напомена: Одговор може бити исказан и на другачији начин, битно је да смисао остане исти.

259. Решења у табели:

ДА

НЕ

НЕ

260. Прихватају се два од могућих одговора: атмосфера; загађивање или загађивач (атмосфере); Аустралија.
(Редослед навођења није важан.)

261. Медитеран, Херцеговина, детињство

262. 1.

263. Текст 1.

264. Као тачан одговор признају се аргументи наведени у тексту: избио је херцеговачки устанак, Србија се припремала за рат, иако су се европске силе противиле и због тога Србија није добила зајам који је требало да служи као златна подлога, или Србија није добила зајам.

265. в) Докинс је одбацио наведену тврдњу.

266. Прихватити одговоре који, на различите начине, указују на следеће аргументе:

1. Истраживања показују да је више насилничког понашања код оних који гледају насиље него код оних који гледају филмове без насиља или уопште не гледају филмове.

2. Насилне садржаје гледа много људи, а насилни су само неки од њих.

267. Прихватљиви су одговори (написани својим речима или директно наведени из текста) који указују на то да се са алом може борити, као што је то учинио Свети Сава када је извадио алу из Светог Симеона, али да се ала не може сасвим уништити.

268. а) ц, ч

б) ф

269. 60%

270. 1. у суботу

2. у 17.25

3. г)

271. г)

272. а) Једном речју, с мојом сестром никада не може бити досадно.

б) Неки домаћин, добар човек, лепо прими путника намерника.

273. Решења у табели:

Н

Т

Н

Т

274. Решења у табели:

Т

Т

Н

Т

275. 1. матице, правопис

2. филолошком, београду

3. народне, србије

4. добричин, атељеа

276. а) Андреј је један паметни 15-годишњак.

г) Недавно смо учили о турско-аустријском рату.

д) Тај интервју сам прочитао у НИН-у.

277. фотосинтеза

електротехничар

полукруг

278. 1. авијација

2. комедиограф

279. а) Не размишља о победи на турниру, већ о томе како да се што боље припреми.

280. 1. Ти ћеш, у то сам сасвим сигурна, оправдати моје поверење.

2. Он је, као и сви моји другови, увек добродошао.

3. Очекивала сам га, а он се, међутим, није појавио.

4. По мом мишљењу, стари и млади се понекад добро разумеју.

5. Весео и занесен, Марко је стајао испред нове продавнице играчака.

281. Сутрадан, док сам писао елегију и грицкао перо у очекивању риме, Швабрин закуца на мој прозорчић. Оставим перо, узнем мач и изиђем.

– Зашто да одуговлачимо? – рекне ми Швабрин. – На нас не пазе. Сићи ћемо до реке. Тамо нам нико неће сметати.

Упутимо се без речи. Пошто смо се спустили по стрмој стази, зауставимо се крај саме реке и исучемо мачеве. Швабрин је био искуснији од мене, али сам ја био снажнији и храбрији и господин Бопре, који је некада био војник, дао ми је неколико часова из мачевања, који су ми сада добро дошли. Швабрин није очекивао да ће наћи у мени тако опасног противника. Дуго нисмо успевали да закачимо један другог. Најзад, приметивши да Швабрину понестаје снаге, жестоко навалим и сатерам га скоро у реку.

282. ПРЕ | О | РА | ВА | ТИ А | УГ | МЕН | ТА | ТИВ БА | НАТ | СКИ
ПИ | О | НИР | СКИ ПРЕ | ТР | ЧА | ВА | ТИ

283. Л А | С Т А А | У | Т О Т Р А М | В А Ј Р А | М Е | Н А
Ц В Р | Ч А К Љ У Д | С К И Р А | Д О С Т П Р И | П О | В Е Т | К А

284. а) сибиларизација
б) губљење сугласника (упрошћавање сугласничких група)
в) једначење сугласника по месту изговора (творбе/артикулације)
г) сажимање самогласника

285. а) печем, палатализација
б) стамбени, једначење сугласника по месту изговора (творбе/артикулације)
в) тврђи, јотовање

286. а) палатализација
б) сибиларизација
в) јотовање
г) прелазак/промена л у о

287. Ш, Ш, Ш, Ш
једначење сугласника по звучности
једначење сугласника по месту изговора (творбе/артикулације)
(Редослед наведених глаголских промена није битан.)

288. Решења у табели:
Т
Н
Н
Т

289.

Реч из реченице	Кратак акценат	Дуг акценат	Силазни акценат	Узлазни акценат
кулом		+		+
птице	+		+	
беле		+		+
пахуљице	+			+

290. 1. савана (Савана)

2. тамне

3. шумарке

4. шуме

291. а) прст

б) тело

в) уста

292. а) глаголски прилог прошли

б) перфекат

293. међутим – међутим – РЕЧЦА

много – много – ПРИЛОГ

на – на – ПРЕДЛОГ

које – који – ЗАМЕНИЦА

ми – ја – ЗАМЕНИЦА

навукли – навући – ГЛАГОЛ

старијега – стар – ПРИДЕВ

брата – брат – ИМЕНИЦА

али – али – ВЕЗНИК

294.

Глаголи	по томе да ли подразумевају вршиоца радње	лични	умити се, ходати, подићи, ући
		безлични	смркавати се
	по прелазности	прелазни	подићи
		непрелазни	ходати, ући
		повратни	умити се, смркавати се
	по виду	свршени	умити се, подићи, ући
		несвршени	смркавати се, ходати

295.

	те	својих	је
подврста	придевска/показна	придевска/присвојна	именичка/лична
род	женски	женски	женски
број	множина	множина	једнина
падеж	акузатив	генитив	акузатив

296. именичка

297. а) узрочна

б) условна

в) допусна

298. синтагма

глаголска (синтагма)

- 299.** 1. изрична (реченица)
2. односна (реченица)
3. намерна (реченица)
- 300.** 1. намерна (реченица)
2. изрична (реченица)
3. временска (реченица)
4. допусна (реченица)
- 301.** 1. временска (реченица)
2. условна (реченица)
3. намерна (реченица)
4. последична (реченица)
- 302.** а) глаголска (синтагма)
б) прилошка (синтагма)
в) придевска (синтагма)
г) именичка (синтагма)
- 303.** 1. именичка (синтагма)
2. глаголска (синтагма)
3. прилошка (синтагма)
- 304.** в) Патуљак испрва није хтео да иде у крађу, плашећи се казне.
- 305.** 1) генитив
време/временско/времена/темпорално
2) инструментал
место/месно/места
3) локатив
начин/начинско/начина
- 306.** б) Срећем се са другом сваког јутра на станици и заједно идемо до школе.
- 307.** в) народну музику
- 308.** в) потомак старог, доброг рода
- 309.** г) уједињавање
- 310.** а) јасно, очигледно
- 311.** токсична
- 312.** г) дуготрајан
- 313.** ефикасног
- 314.** Признају се одговори у којима се наводи да је постигао велики успех.

- 315.** Покондирена тиква („Покондирена тиква“)
драми (драма)
комедији (комедија)
Фема
- 316.** Поп Ђира и поп Спира („Поп Ђира и поп Спира“)
Стеван Сремац
- 317.** Горски вијенац („Горски вијенац“)
Петар Петровић Његош (П. П. Његош)
Пилипенда („Пилипенда“)
Симо Матавуљ
- 318.** 1. Ропство Јанковић Стојана („Ропство Јанковић Стојана“)
2. Мали Радојица („Мали Радојица“)
3. Старина Новак и кнез Богосав („Старина Новак и кнез Богосав“)
4. Смрт војводе Пријезде („Смрт војводе Пријезде“)
- 319.** Живот и прикљученија („Живот и прикљученија“)
- 320.** путопис
- 321.** 1.
а) Писма из Италије („Писма из Италије“)
б) Љубомир Ненадовић
в) путопис
2.
а) Све ће то народ позлатити („Све ће то народ позлатити“)
б) Лаза Лазаревић
в) (психолошка) приповетка
- 322.** 1. драма
2. лирика
- 323.** 1.
а) Наслов дела: Светли гробови („Светли гробови“)
б) Књижевни род: лирика
в) Књижевна врста: мисаона (рефлексивна) песма
2.
а) Наслов дела: Бој на Мишару („Бој на Мишару“)
б) Књижевни род: епика
в) Књижевна врста: епска песма
- 324.** в) метафоричност
- 325.** Решења у табели:
ДА
НЕ
ДА
ДА

- 326.** 4. То се догађа доста често, јер до неке границе кит не може да спази своје противнике који му се примичу, зато што су му очи по страни.
- 327.** Признају се два од понуђених одговора: набрајање догађаја, присуство јунака (који има оружје и коња), стални епитет, (епски/јуначки) десетерац.
- 328.** б) Марија
- 329.** ДА. Мирослав Антић је аутор песме, а лирски субјект је девојчица која разговара са мајком.
- 330.** цар Срба (Грка и Арбанаса), цар (Душан)
- 331.** 1) рече му монах
2) Јан за тренутак ућута.
- 332.** Признају се две од наведених стилских фигура: ономотопеја, персонификација, метафора, метонимија, алитерација.
- 333.** словенска антитеза
- 334.** метафора
- 335.** в) окрутност
- 336.** б) заборав
- 337.** а) опишу како је благо пролећно сунце својим светлосним шарама украсило многе баште
- 338.** катрен
- 339.** терцет (терцина)
- 340.** б) без искрених осећања
- 341.** Свежи су се кртичњаци црвенели као красте.
- 342.** Прихватају се одговори под б) и в).
Образложење за одговор под б): Одломак указује на то да је он занесен Зорином лепотом – наводи се снажан утисак који на њега остављају њене очи и глас.
Образложење за одговор под в): Одломак указује на то да је он разредни песник, да се бави писањем; пореди себе са расцвркутаном шевом која је обично симбол умилне песме.
- 343.** Прихватају се одговори у којима се указује на то да се одрасли кају због своје неспремности да упознају у потпуности младе и да уживају у њиховом одрастању.
- 344.** Прихвата се одговор који указује на друго мишљење као потпуније. Помињу се или наводе прва два стиха из четврте строфе из којих је јасно да су описи природе и расположење лирског субјекта усаглашени.

345. Прихватају се један или други одговор уз образложење које је засновано на песми.

ДА. Указује се на то да је младић сакупио многе девојке и девојку која му се допада како би у колу, кад су сви опуштенији, сазнао да ли му она узвраћа осећања.

НЕ. Указује се на то да је младић оклевао и чекао „три године дана“ (веома дуго) да би сазнао шта она осећа.

346. Прихватљива су оба одговора уз одговарајуће образложење.

На пример: ДА. Наведен је аргумент да је аутор описао шта му се све дешавало у животу, кроз шта је све прошао: рат и мир, изобиље и сиромаштво. Тако је његов живот постао доказ о променљивости судбине.

На пример: НЕ. Наведен је аргумент да аутор говори о променљивости судбине, али само своје. То звучи уверљиво, али се не може само на основу његовог личног искуства закључити да је судбина увек тако променљива. Његов живот је био такав, али то не значи да за све људе важи исто правило.

347. Прихватају се одговори у којима је заокружено или ДА или НЕ и у којима су наведени (дословно или својим речима) један или више од следећих детаља:

ДА. Мачке су у одломку назване *мешинама скупе гранулиране хране*, чиме приповедач сагледава њихову дебљину; приповедач каже да су мачке ружне јер им је стомак *оклембешен*, па чак не могу да буду ни украсни предмети. Поред тога, приповедач каже да се мачке *вуку*, чиме указује на њихову лењост, односно на лењост чланова ове породице. На основу тога, можемо стећи утисак о изгледу, понашању и богатству породице у којој живе мачке.

НЕ. Мачке су описане сликовито, али не знамо у каквом је односу лик који приповеда са осталим члановима породице, као ни какви су међусобни односи чланова породице, јер није представљен ни међусобни однос мачака.

348. Решења у табели

Т
Н
Т
Т

349. в) на уметничко дело из манастира

350. а) значај породице за Анђелију

ЛИСТА ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА КОЈИ СЕ ИСПИТУЈУ ЗАДАЦИМА НА ЗАВРШНОМ ИСПИТУ

ОСНОВНИ НИВО

Ученик/ученица на основном нивоу:

Вештина читања и разумевање прочитаног

- CJ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), наратија (приповедање), аргументација, пропаганда
- CJ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима
- CJ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста
- CJ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима
- CJ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног
- CJ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту
- CJ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе

Писано изражавање

- CJ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу)
- CJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу
- CJ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални)
- CJ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу
- CJ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима

Грамматика, лексика, народни и књижевни језик

- CJ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама
- CJ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи
- CJ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела
- CJ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу)
- CJ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне)
- CJ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима
- CJ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми
- CJ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта)

- SJ.1.3.11. препознаје бирократски језик као непожељан начин изражавања
- SJ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам
- SJ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.)
- SJ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.)
- SJ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви)
- SJ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама
- SJ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас)
- SJ.1.3.18. зна основне податке о пореклу и дијалекатској разуђености српског језика
- SJ.1.3.19. зна основне податке о језицима националних мањина

Књижевност

- SJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела
- SJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)
- SJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму
- SJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)
- SJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: нарација, дескрипција, дијалог и монолог
- SJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, оноματοпеја)
- SJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...

СРЕДЊИ НИВО

Ученик/ученица на средњем нивоу:

Вештина читања и разумевање прочитаног

- CJ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама)
- CJ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове
- CJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи
- CJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима)
- CJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима
- CJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у таквом тексту

Писано изражавање

- CJ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај
- CJ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика
- CJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

ГраMATИКА, ЛЕКСИКА, НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

- CJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме
- CJ.2.3.2. препознаје гласовне промене
- CJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи
- CJ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање)
- CJ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)
- CJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима
- CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици
- CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика
- CJ.2.3.9. познаје метонимију као лексички механизам
- CJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава
- CJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери)

Књижевност

- CJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања
- CJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација
- CJ.2.4.3. разликује лирско-епске врсте (баладу, поему)
- CJ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове
- CJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст)
- CJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност
- CJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог
- CJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела

НАПРЕДНИ НИВО

Ученик/ученица на напредном нивоу:

Вештина читања и разумевање прочитаног

- CJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима)
- CJ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст
- CJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту
- CJ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе

Писано изражавање

- CJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

- CJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима
- CJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује)
- CJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму
- CJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама
- CJ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)
- CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима)
- CJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла
- CJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава

Књижевност

- CJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова карактеристичних тема и мотива
- CJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту
- CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу
- CJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту
- CJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе
- CJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело
- CJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже
- CJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави

ШТА СМО КОРИСТИЛИ У ИЗРАДИ ЗАДАТАКА ЗА ЗБИРКУ

За израду задатака користили смо уџбенике за основну школу које је одобрило Министарство просвете и науке, *Правопис српскога језика* Матице српске, једнотомни *Речник српскога језика* Матице српске, Нолитов *Речник књижевнотеоријских појмова*; текстове различитих аутора из разних извора, у изворном облику, као и у облику прилагођеном и прерађеном за ову намену; збирке народних умотворина. Поред наведених књига и текстова, користили смо текстове из енциклопедија, часописа, са интернета и из других извора.

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Фабрисова 10, 11000 Београд

Телефон: 011/ 206 70 00

Факс: 011/ 206 70 09

Е-mail: office@ceo.gov.rs

www.ceo.edu.rs

Дизајн

Мирослав Јовановић

Прелом

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања